PARAPHRASE

VAN HET BOEK

DEUTERONOMIUM

DOOR

Dr J. H. KROEZE

T. WEVER — FRANEKER

TER INLEIDING.

Het laatste der vijf boeken van Mozes, Deuteronomium geheten, bestaat hoofdzakelijk uit redevoeringen of toespraken, door Mozes gehouden toen hij aan het einde van zijn leven en van zijn levenstaak gekomen was en het volk Israël op het punt stond het beloofde land binnen te trekken. In deze redevoeringen vermaant Mozes het volk Israël, den HERE, zijn God, getrouw te zijn. Deze woorden: „de HERE, uw God" komen zeer dikwijls in dit bijbelboek voor, want Mozes legt er sterke nadruk op, dat Israël het volk des HEREN is en de HERE Israëls God is. Dit is een verbondsverhouding, en op deze verhouding grondt Mozes zijn afscheidswoord.

Herhaaldelijk put Mozes uit de geschiedenis van de laatste veertig jaar, om te wijzen op Gods trouw, waardoor het volk verplicht wordt tot gehoorzaamheid. Zo bevat het boek Deuteronomium veel historische gegevens. Even dikwijls schrijft Mozes wetten voor, echter niet zo zeer in juridische als wel in ethische zin. Die wetten behoren tot de toespraken, ja, men kan zeggen, tot de prediking, waarin Mozes zijn volk vaderlijk vermaant.

Reeds om deze inhoud is het boek Deuteronomium een mozaïsch boek. Doch niet alleen is de inhoud van dit bijbelboek hoofdzakelijk uit Mozes' *mond* afkomstig, — Mozes heeft ook een belangrijk aandeel gehad in de teboekstelling van zijn redevoeringen. Dit bijbelboek is ook hoofdzakelijk uit Mozes' *pen* afkomstig. We verwijzen naar het zelfgetuigenis van dit boek omtrent zijn auteurschap, dat we vinden in hoofdst. 31 : 9, waar gezegd wordt, dat Mozes deze wet heeft opgeschreven. In vs 24 van datzelfde hoofdstuk wordt dit getuigenis nog duidelijker herhaald: „Toen Mozes gereed was met de woorden dezer wet volledig in een boek op te schrijven....". Hier wordt gesproken van „deze wet". Deze aanduiding komt verschillende malen in het boek Deuteronomium voor, reeds in 1 : 5 en ook in 4 : 44. Om deze reden is het niet noodzakelijk, de betekenis van deze uitdrukking te beperken tot de meer speciale wettenverzameling van hoofdstuk 12 tot 26, te meer, omdat de mededeling aangaande Mozes' teboekstelling eerst voorkomt in hoofdst. 31. Deze aanduiding kan zeer wel betrekking hebben op de eerste dertig hoofdstukken. Ook de inhoud van

hoofdstuk 32, het lied van Mozes, is, volgens 31 : 22, door Mozes zelf op schrift gesteld. Hoofdstuk 34, dat Mozes' dood verhaalt, kan niet van Mozes zelf zijn. Zo zijn er meer gedeelten, vooral die waarin over Mozes in de derde persoon gesproken wordt, bijv. de opschriften, als 1 : 1-5, 4 : 44-49 enz., die van een andere hand moeten zijn. Ook aan de redevoeringen zelf is door een andere hand gewerkt. De slotwoorden van 2 : 12: „evenals Israël gedaan heeft met het land, dat de HERE hun in bezit gegeven heeft", zijn stellig niet door Mozes gesproken, want hetgeen in die woorden gezegd wordt, had toen nog niet plaats gevonden. We kunnen ons voorstellen, dat een latere schrijver de stof van het boek Deuteronomium heeft aangetroffen en die heeft verzameld, geordend, verzorgd en van toevoegingen voorzien. Maar ook zulke redactionele arbeid is geschied onder de leiding van de Heilige Geest. Al heeft Mozes dit bijbelboek dus niet gebracht in de vorm waarin wij het nu kennen — we hebben toch te doen met een boek van Mozes.

In het reeds geciteerde vers 31 : 24 staat voorts, dat dit wetboek, dat Mozes te boek had gesteld, naast de ark des verbonds bewaard moest worden. Het is niet onmogelijk, dat het later, gedurende de tijden van godsdienstige afval in Juda, verloren is geraakt, en dat het tijdens de regering van koning Josia door de hogepriester Hilkia in het huis des HEREN gevonden wetboek ditzelfde wetboek is geweest (II Kon. 22).

Het boek Deuteronomium kan als volgt worden ingedeeld:

I. Eerste redevoering van Mozes (hoofdst. 1—4).
II. Tweede redevoering van Mozes (hoofdst. 5—26) [1]).
III. Slotwoorden van Mozes (hoofdst. 27—31).
IV. Het lied van Mozes (hoofdst. 32).
V. De zegen van Mozes (hoofdst. 33).
VI. De dood van Mozes (hoofdst. 34).

---

[1]) Hiertoe behoort de wettenverzameling van hoofdstuk 12—26.

I. EERSTE REDEVOERING VAN MOZES. 1 : 1—4 : 43.

Opschrift bij de eerste redevoering en het gehele boek. 1 : 1-5.

1 : 1 Dit, wat nu volgt in dit bijbelboek, zijn de woorden, die Mozes tot geheel Israël, als volk des verbonds, gesproken heeft. Het was aan de overzijde van de Jordaan, in Oost-Jordaanland, in de woestijn of het steppengebied, in de Vlakte of „Araba", die zich vanaf de Elanietische golf in noordelijke richting uitstrekt. Daar, tegenover Suf, tussen Paran, Tofel, Laban, Hazeroth en Di-Zahab, sprak
2 Mozes deze woorden. Van Horeb of Sinaï, waar Israël de wet ontvangen had, is het slechts een reis van elf dagen gaans om langs het gebergte Seïr te Kades-Barnea, bij de grenzen van Kanaän te komen. Maar toen het volk daar was, kon het door zijn ongeloof Kanaän niet binnengaan. Het moest rondzwerven door de woestijn tot een nieuw ge-
3 slacht was opgegroeid. En zo was het eerst in het veertigste jaar na de uittocht uit Egypte, dat Israël, zij het op een andere plek, bij het beloofde land kwam. In dat jaar nu, op de eerste dag van de elfde maand, kort voor het einde van de winter, heeft Mozes tot Israël gesproken door goddelijke openbaring, overeenkomstig alles wat de HERE hem met
4 betrekking tot het volk Israël geboden had. Mozes had toen reeds een belangrijk krijgsbedrijf volbracht. Ten Oosten van de Jordaan waren namelijk toentertijd twee Amorietische koninkrijken. Het zuidelijkste was dat van Sihon, die in Hesbon, oostelijk van de plaats waar de Jordaan in de Dode Zee uitmondt, resideerde; het noordelijkste was dat van Og, de koning van Basan, die te Astaroth, ten Noorden van de Jabbok, resideerde. Beide koningen werden door
5 Mozes verslagen, Sihon bij Jahas [1]) en Og bij Edreï. Na

[1]) Num. 21 : 23.

deze overwinningen hield Mozes zijn toespraken tot het volk, in het land van Moab, d.w.z. in oorspronkelijk Moabietisch gebied, dat door Sihon in bezit was genomen, maar waar nu het volk Israël gelegerd was [1]). Mozes dan nam het woord en sprak als volgt:

Bevel tot de opmars. 1 : 6-8.

1 : 6 De HERE, onze God, heeft bij Horeb, waar Hij ons de wet gegeven en het verbond met ons opgericht had, tot ons gezegd: Gij zijt lang genoeg bij deze berg gebleven; wat hier gebeuren moest is gebeurd. Gij kunt nu op weg gaan naar
7 Kanaän. Breekt uw tenten op en trekt naar het gebergte der Amorieten in West-Jordaanland en naar al die andere volken, hun naburen, die in de verschillende delen van Kanaän wonen: in de Vlakte of „Araba" bij de Jordaan, op het Gebergte, waar behalve de Amorieten nog andere stammen wonen, in de Laagte ten Westen van het Judese bergland, in het Zuiderland, de zogenaamde Negeb ten Zuiden van Juda, en aan de zeekust. Dit is het land der Kanaänieten, waarheen ge moet optrekken. Ja, nog verder moet ge gaan, ook naar het gebied van de Libanon, tot aan de grote
8 rivier de Eufraat. Zie, Ik heb dat land tot uw beschikking gesteld. Het is aan u beloofd en Ik geef het u nu. Trekt het binnen en neemt het in bezit. Het is het land, dat de HERE gezworen heeft te zullen geven aan uw vaderen, Abraham, Isaäk en Jakob, en aan hun nakroost. Gij zijt dat nakroost en ten aanzien van u gaat de belofte, aan de vaderen gedaan, ten volle in vervulling.

Aanstelling van rechters. 1 : 9-18.

1 : 9 Toentertijd zeide ik tot u: het is voor mij alleen te veel, al uw belangen te behartigen, want gij zijt daarvoor te tal-
10 rijk. De HERE, uw God, heeft u zo talrijk gemaakt, dat ge
11 heden zijt als de sterren aan de hemel. Niet dat mij dit verdriet. Integendeel, ik verblijd mij daarover, en de HERE, de God uwer vaderen, make u nog maar talrijker. Hij voege aan u nog duizendmaal zoveel toe als ge nu telt. Hij moge
12 u zegenen zoals Hij beloofd heeft. Maar de taak, zo'n grote

1) Ook de in vs 1 genoemde onbekende plaatsen zijn daar te zoeken.

menigte te leiden, is voor één man te zwaar. Al dat werk,
dat voortvloeit uit de regering en rechtspraak van zo'n
13 groot volk, kan ik alleen niet doen. Ik moet hulp hebben.
Het is nodig, dat er over u hoofden aangesteld worden, die
onder mij over u regeren. Wijst gij nu zelf in iedere stam
een aantal wijze, verstandige en ervaren mannen aan, dan
14 zal ik die tot hoofden over u aanstellen. Gij vondt mijn
15 voorstel goed. De door u aangewezen wijze en ervaren
mannen, die gij geschikt achttet hoofden te zijn, heb ik
over u als hoofden aangesteld; ik maakte ze tot hoofden
over duizend en over honderd en over vijftig en over tien.
Ook stelde ik opzieners aan, schrijvers of ambtenaren, in
elke stam, voor allerlei administratieve werkzaamheden.
16 Ik heb toen aan die hoofden en rechters instructies gege-
ven en gezegd, dat zij nu over de geschillen, die gij zoudt
hebben, moesten oordelen, en dat ze dit rechtvaardig
moesten doen, dat ze moesten oordelen niet alleen over de
geschillen tussen volksgenoten, maar ook over die met
vreemdelingen, die in uw volksgemeenschap mochten op-
17 genomen zijn. Verder, dat ze moesten oordelen zonder aan-
zien des persoons; dat ze niet alleen de aanzienlijke, maar
ook de onaanzienlijke moesten aanhoren, en dat ze voor de
macht van de aanzienlijke niet moesten vrezen, wanneer
hij in het ongelijk gesteld moest worden, want de recht-
spraak is Godes. God is de eigenlijke Rechter. De aardse
rechter staat in Zijn dienst en treedt op in Zijn naam.
Daarom moet hij onbevreesd, zuiver recht spreken. Zijn er
echter zaken, zo zeide ik verder tot u, die voor die hoofden
of rechters te moeilijk zijn, dan moeten díe zaken tot mij
gebracht worden, opdat ik daarover dan zelf uitspraak doe.
18 Zo legde ik toen de grondslag voor een ordelijke samen-
leving.

Aankomst te Kades-Barnea en uitzending van verkenners.
1 : 19-40.

1 : 19 Daarna gingen we op mars van Horeb of Sinaï, de berg
der wetgeving en der verbondssluiting, en trokken door de
woestijn Paran, die grote en vreselijke woestijn, welker
verschrikkingen gij met eigen ogen aanschouwd hebt. We

trokken volgens het bevel Gods in de richting van het gebergte der Amorieten, dus naar West-Jordaanland. Toen we bij Kades-Barnea bij de grens van Kanaän gekomen
20 waren, zeide ik tot u: nu zijt gij gekomen tot het gebergte der Amorieten, dat de HERE, onze God, ons geven zal.
21 Zie, de HERE, uw God, heeft dit land tot uw beschikking gesteld, trekt op en neemt het in bezit. Want zo heeft de HERE, de God uwer vaderen, tot u gesproken. Voor vrees
22 is geen reden. Trekt het land onverschrokken binnen! Gij waart echter niet zo onverschrokken, maar wildet liever eerst verkenners uitzenden om het land en de weg daarheen en de steden van dat land te verkennen.

23 Ik vond dit goed en wees twaalf verkenners aan, uit
24 elke stam één. Deze begaven zich op weg, trokken het gebergte in het Zuiden des lands in en kwamen tot het dal
25 Eskol bij Hebron en verkenden dit. Toen zij terugkwamen, brachten zij ons verslag uit en zeiden, dat het wel een goed land was. Dit bleek ook uit de druiventros, de granaatappelen en de vijgen, die zij uit Eskol hadden meegebracht.
26 Maar gij wildet niet optrekken! En dit was ongehoorzaamheid, want de HERE, uw God, had u bevolen op te trekken. Wel waart gij het niet persoonlijk, die zo ongehoorzaam waart, maar uw ouders. Doch gij zijt van hetzelfde geslacht en gij kunt in dezelfde zonde vervallen! Gij zijt hetzelfde volk, dat toen ongehoorzaam was en nu weer geroepen wordt de aan de vaderen toegezegde erfenis in bezit te
27 nemen! Maar gij mordet toen in uw tenten. Ja, gij durfdet zelfs te zeggen, dat de HERE u opzettelijk uit Egypte, welks ellende en moeite ge scheent vergeten te zijn, uitgeleid had, om u door de macht van de Amorieten te laten verdelgen; dat de HERE dit deed uit haat jegens u; Hij, Die u als Zijn
28 volk heeft aangenomen en Die uw God wil zijn! Waarheen, zo vroegt gij, trekken we op? Wat zullen we te ondervinden krijgen? Onze broeders, de verkenners, hebben met de berichten, die ze meegebracht hebben, onze harten doen smelten van vrees. Het land was wel goed, zeiden ze, maar de mensen, die daar wonen, zijn groter en langer dan wij, de steden zijn groot, versterkt met hemelhoge muren. Ze spraken zelfs van Enakieten, reuzen, die ze daar gezien hadden. Neen, als we daarheen optrekken, dan gaan we de

29 ondergang tegemoet. Toen ik u zo hoorde spreken, trachtte
ik u te bemoedigen en zeide ik tot u: Beeft niet, vreest niet
30 voor hen. Ik wees u op de HERE, uw God, Die immers heel
de tocht reeds aan uw spits gegaan had, en zeide, dat Hij,
Die voor u wonderen in Egypte had gedaan en in de
woestijn u had geleid, ook nu voor u tegen de Amorieten
31 strijden zou. Gedurende heel de tocht door de woestijn
heeft de HERE, uw God, u immers met tedere zorg om-
32 ringd, u gedragen zoals een vader zijn kind draagt. Maar
mijn woorden mochten niet baten. Gij hadt nu eenmaal
geen vertrouwen op de HERE, uw God. Ongeloof, dat was
33 uw fout! Ge geloofdet niet in God, Die voor u uitging op
de weg en Die zelfs de plaatsen zocht waar ge uw leger-
plaats op kondet slaan; Die des nachts voor u uitging in een
vuur, zodat Hij uw pad verlichtte, en des daags in een wolk.
34 Ook de HERE hoorde uw ongelovige en wederspannige
35 woorden. Hij werd zeer toornig en zwoer, dat dat geslacht,
dat zo boos was, in het land, dat zo goed was, nimmer zou
komen, ja, het niet eens zou zien. Niettegenstaande de eed
aan de vaderen, zou dat geslacht Kanaän niet binnengaan.
36 Alleen voor Kaleb, de zoon van Jefunne, maakte de HERE
een uitzondering. Hij had mede het land verkend, maar
het volk opgewekt niet te vrezen.
37 Ook op mij werd de HERE vertoornd, om úwentwille,
want mijn zonde, waarom de HERE op mij vertoornd werd,
vond haar aanleiding in uw wederspannigheid. Toen zeide
de HERE ook tegen mij, dat ik in het beloofde land niet
38 zou komen. Maar — zo zeide Hij — Jozua, de zoon van
Nun, die in uw dienst staat, die zal daar komen. Sterk hem,
onderricht hem, bemoedig hem voor de taak, het volk Israël
39 Kanaän binnen te leiden. En gij, volk van Israël, gij hebt
in uw wederspannigheid gezegd, dat uw kinderen een prooi
der Amorieten zouden worden, wanneer ge zoudt optrek-
ken naar Kanaän — welnu, die kleine kinderen, die nog
geen verstand of onderscheidingsvermogen hebben, díe
zullen daar komen en aan hen — het geslacht dat gij nu zijt
— zal Ik, zo zeide de HERE, het land geven en zij zullen
40 het in bezit nemen. Gij echter, zo zeide ik toen, gaat terug!
Breekt uw tenten op om de woestijn weer in te gaan in de
richting van de Schelfzee!

Te laat en verkeerd berouw. 1 : 41-46.

1 : 41 Toen erkendet gij uw zonden en zeidet tot mij: Wij hebben tegen de HERE gezondigd. We willen nu wel optrekken en strijden, zoals de HERE, onze God, ons geboden heeft. Zelfs gorddet gij uw wapens aan, want ge dacht dat het een lichte zaak was, naar het gebergte op te trekken.
42 Toen was het echter te laat! De HERE droeg mij nog op, u te waarschuwen, dat ge niet moest optrekken en strijden tegen de Amorieten, want, zo zeide Hij: Ik zal niet in uw midden zijn. Als ge toch optrekt, zult ge verslagen worden door uw
43 vijanden. Ik gaf deze waarschuwing door, maar gij luisterdet niet. De erkenning van uw zonden kwam niet voort uit een waar berouw, want ge waart nog evengoed wederspannig. Toen ge moest optrekken, wildet ge niet. Toen ge niet meer mocht, wildet ge wèl. In overmoed menende ook zonder Gods hulp te kunnen overwinnen, trokt ge op.
44 De Amorieten trokken u tegemoet en versloegen u. Fel en talrijk als bijen vervolgden zij u in Seïr, tot Horma
45 toe. Geslagen keerdet ge terug en ge weendet voor de tabernakel, voor het aangezicht des HEREN. Maar de HERE luisterde niet naar u en neigde Zijn oor niet tot u.
46 Dit alles is gebeurd te Kades, waar ge zo lang vertoefd hebt — ge weet zelf hoe lang.

Esau's bezitting door Israël ontzien. 2 : 1-8.

2 : 1 Na het voorgevallene te Kades-Barnea keerden we volgens Gods toornig bevel [1]) terug, de woestijn in, in de richting van de Schelfzee. Gedurende lange tijd, wel 38 jaar, trokken we rond, westelijk en zuidelijk van het gebergte Seïr. Veel is er in die jaren gebeurd, maar dat ga ik
2 nu voorbij. Aan het einde van die 38 jaar zeide de HERE
3 tot mij: Gij hebt nu lang genoeg om dit gebergte heen getrokken. Er breekt nu een nieuwe periode voor Mijn volk aan. Trekt nu naar het Noorden, naar Oost-Jordaanland.
4 Gebied het volk aldus: gij komt nu door het land der Edomieten, uw broeders, want zij zijn kinderen van Esau, Jakobs broeder. Hoewel zij bevreesd voor u zullen zijn,

[1]) 1 : 40.

moet gij toch geen uitdagende houding tegenover uw broe-
5 dervolk aannemen. Zij wonen in Seïr en dat heb Ik hun tot
een bezitting gegeven. Daarom zal Ik u van hun land niets
6 geven, zelfs geen voet gronds. Op vreedzame wijze zult gij
door hun land trekken en niets van hen roven. Als ge op
de doortocht voedsel of drinkwater nodig hebt, dan moet
7 ge dat van hen kopen. Ge kunt het wel betalen, want de
HERE, uw God, heeft u gezegend gedurende uw tocht door
de woestijn. De opbrengst van uw kudden hebt ge aan
Arabieren en aan karavanen kunnen verkopen. Want wel
was de woestijn groot en vreselijk, maar de HERE heeft u
gekend, naar u omgezien en u verzorgd. Hij was al die
veertig jaar met u en ge hebt nooit gebrek gehad. Wees
8 daarom ook mild jegens het volk van Edom. Wij trokken
toen verder, niet dwars door Edom, maar er langs. Zo ver-
lieten we de Vlakte, de „Araba", en de steden aan de Ela-
nietische golf, Elath en Ezeon-Geber, en trokken in de
richting van de woestijn Moab.

Moab en Ammon door Israël ontzien. 2 : 9-23.

2 : 9 Toen wij bij Moab aangekomen waren, zeide de HERE
tot mij, dat we Moab ook niet in het nauw moesten brengen
en ook met dit verwante volk de strijd niet moesten aan-
binden. De HERE zou ons toch niets van hun land geven,
want Hij heeft ook hun hun land gegeven, nl. Ar, het gebied
der Moabieten, nakomelingen van Lot, de zoon van Abra-
hams broeder.
10 — In Moabs gebied hadden eerder Emieten gewoond.
Dit waren mensen van hoge statuur, evenals de Ena-
11 kieten. Ze werden daarom voor Refaïeten [1]) gehouden,
evenals de Enakieten [2]). De naam Emieten hadden ze aan
12 de Moabieten te danken. In Seïr, het bergland waar de

---

1) De Refaïeten hebben niet altijd dezelfde nationaliteit. Die van 3 : 11 zijn Amorieten, die van II Sam. 21 : 20 zijn Filistijnen. Daarom moet deze naam misschien als een soortnaam opgevat worden met een betekenis als „geweldenaars". Om deze en andere in dit verband genoemde namen als Enakieten (= langnekkigen?), Emieten (= verschrikkelijken?), Zamzummieten (=mompelaars?) hangt het waas van een ver verleden, dat in huiveringwekkende namen wordt bewaard.
2) Zie 1 : 28; Num. 13 : 33; Joz. 14 : 15.

Edomieten woonden, hadden eertijds de Horieten [1]) gewoond. De Edomieten hadden hen verdelgd en hadden zich in hun gebied gevestigd. Zo had de HERE hun een bezitting gegeven [2]), evenals Hij voor Israël gedaan had [3]). —

13 Trekt dus — zo beval ik — de beek Zered over. We
14 deden dat. Het was toen acht en dertig jaar na onze eerste afreis van Kades-Barnea. In die tijd is het gehele geslacht, met name de weerbare manschap, die door ongeloof geweigerd had het beloofde land binnen te trekken, gestor-
15 ven, zoals de HERE in Zijn toorn gezworen had. Door verschillende strafgerichten heeft God dit oordeel aan hen voltrokken tot de laatste man toe.

16, 17 Maar toen dit oordeel voltrokken was, sprak de HERE
18 tot mij: Gij komt nu langs Moab en daarna komt gij bij de
19 Ammonieten. Ook dit volk moet gij niet in het nauw brengen, want ook van hun land zal Ik u niets geven. Het is het bezit van de Ammonieten, nakomelingen van Lot, de zoon van Abrahams broeder, en Ik heb hun dit land gegeven.

20 — Ook het land waar Ammon woont wordt voor een land van Refaïeten gehouden. Deze Refaïeten hadden aan
21 de Ammonieten de naam Zamzummieten te danken. Het was ook een volk van hoge statuur, evenals de Enakieten. Ze waren door de HERE Zelf verdreven, zodat de Am-
22 monieten zich in hun gebied konden vestigen. Zo was ook de verdrijving van de Horieten [4]) het werk van de HERE Zelf
23 geweest. Zo hadden ook de uit Kaftor (Creta) afkomstige Filistijnen [5]) de Avvieten, die dorpsgewijze woonden tot aan Gaza toe, verdelgd en zich in hun plaats gevestigd [6]). —

---

1) De naam Horieten hangt wellicht samen met „Haru", een Egyptische naam voor Syrië (en Palestina).

2) Vers 22.

3) De verzen 10-12 zullen wel niet door Mozes in deze redevoering gesproken zijn, maar afkomstig zijn van de schrijver, die aan dit bijbelboek zijn tegenwoordige vorm gegeven heeft (zie de inleiding).

4) Vers 12.

5) Amos 9 : 7.

6) De verzen 20-22 moeten wel net zo beschouwd worden als 10-12. En vers 23 past helemaal niet in Mozes' redebeleid. De eindredacteur heeft tegelijk met andere historische mededelingen ook deze willen geven. Blijkens Jozua 13 : 3 was de uitroeiing der Avvieten geen totale geweest. Zo zal het ook wel met die andere oude volken het geval zijn geweest. Volledige uitroeiing van een volk is moeilijk! Ook Israël heeft de Kanaänieten niet volledig uitgeroeid. Deze berichten geven

Sihon verslagen. 2 : 24-37.

2 : 24 Toen zeide de HERE tot ons: Trekt verder, de beek
Arnon over. Dan zijt ge door Moabs gebied heen en komt
ge in het gebied van Sihon, de koning van Hesbon [1]). Valt
hem maar aan en neemt zijn land maar in bezit, Ik geef hem
25 in uw macht! Want nu begin Ik de harten van alle volken,
die van uw opmars horen, met schrik en vrees voor u te
vervullen. En wanneer de geruchten van uw overwinningen
tot hen doordringen, zullen ze voor u sidderen en beven.
Ik maak uw tocht voorspoedig, zodat ge overwinnend voor-
waarts trekken kunt.
26 Vanuit Kedemoth, ten Noorden van de Arnon, waar
wij toen waren, zond ik boden tot Sihon, de koning van
Hesbon, met een vredelievende boodschap. Ik vroeg ook
hem een vreedzame doortocht door zijn gebied. Zo bood ik
hem de gelegenheid, er behouden af te komen en zijn land
te blijven bezitten. Dit was niet tegen Gods bedoeling, want
het land dat de HERE onze vaderen beloofd heeft, was
27 eigenlijk het land ten Westen van de Jordaan. Ik beloofde
Sihon daarom, dat als hij doortocht verleende, wij op de
wegen zouden blijven en niet door de akkers en velden zou-
28 den trekken. Brood en drinkwater zouden we eerlijk be-
29 talen. Ik wees hem nog op Edom en Moab, die we ook ge-
spaard hadden, en ik verklaarde hem ook de reden van
mijn verzoek: we wilden de Jordaan overtrekken, naar het
30 land, dat de HERE, onze God, ons geven zou. Maar Sihon
weigerde en wilde ons niet door zijn gebied laten trekken.
Daarmede haalde hij zijn lot zelf over zich en zijn land.
Want de HERE, uw God, verhardde zijn geest en verstokte
zijn hart, Hij maakte hem ongevoelig en onwillig, en zo
werd de raad des HEREN door zijn eigen doen aan hem
voltrokken. Want de HERE wilde hem in uw macht geven,
wat dan ook gebeurd is.
31 Na het weigerend antwoord van Sihon, de koning van
Hesbon, zeide de HERE dan ook tegen mij: Nu begint het

---

ons een kijk op de sterke vermenging van volkeren en stammen in het land der belofte (zie de breedste opsomming in Gen. 15 : 19-21).

[1]) Het gebied van Ammon lag meer oostelijk. Sihon had ook dit volk, evenals Moab, teruggedrongen.

veroveringswerk! Sihon is door zijn eigen optreden de
32 eerste, die met land en al in uw handen valt. Inderdaad
trok Sihon ons met zijn leger tegemoet. Het was bij Jahaz,
33 dat de slag geleverd werd. De HERE besliste over de uit-
slag! De HERE, onze God, gaf hem aan ons over, zodat wij
hem versloegen. Hij zelf en zijn zonen kwamen om en zijn
34 leger werd vernietigd. Ook al zijn steden namen wij in; wij
sloegen ze met de ban der vernietiging. Want God had dit
strafgericht over hem besloten en daarom doodden wij al-
35 len, mannen, vrouwen en kinderen. Niemand ontkwam!
Alleen het vee roofden wij voor ons, evenals de buit uit de
36 steden, die wij ingenomen hadden. Over heel het gebied van
Sihon, van Aroër af, aan de middenloop van de Arnon, aan
de Noordzijde gelegen, en van de daarbij gelegen stad in het
dal af, tot aan Gilead toe, was er geen stad zo steil of ver-
sterkt dat we haar niet konden innemen, want de HERE,
37 onze God, gaf alles in onze macht. Alleen tot het meer
oostelijk gelegen land der Ammonieten zijt gij niet gena-
derd; nergens trokken we door tot de Jabbok, die door het
land der Ammonieten loopt, of tot het verder oostelijk
gelegen bergland der Ammonieten. Want dit gebied had de
HERE ons verboden te veroveren.

Og verslagen. 3 : 1-11.

3 : 1 Vervolgens trokken we verder in de richting van Basan,
het gebied van Og, de koning van Basan. Tot deze koning
zond ik geen boden met een vredelievende boodschap,
want hij kwam ons al tegemoet getrokken met een leger zo
groot als hij kon bijeenbrengen, om bij Edreï, in het Zuiden
2 van zijn rijk, slag te leveren. Het leek beangstigend, maar
de HERE bemoedigde mij en zeide: Vrees hem niet, want
het zal met hem net zo gaan als met Sihon, de koning van
3 Hesbon. Gij zult hem ook vernietigend verslaan. En zo is
het ook geschied. De HERE, onze God, gaf Og, de koning
van Basan, en zijn hele volk in onze macht en wij versloe-
4, 5 gen hem, zodat niemand van hen ontkwam. Zijn gehele
koninkrijk kwam in ons bezit, met de vele vestingsteden
die hij bezat, zestig in getal, sterke steden met hoge muren
en gegrendelde poorten. Voorts veel onversterkte steden
en de gehele landstreek van Argob, het gehele koninkrijk

6 van Og. En evenals wij met Sihon en zijn volk gedaan hadden, deden wij nu wéér: wij sloegen hen stad voor stad met
de ban der vernietiging en doodden mannen, vrouwen en
7 kinderen. Alleen het vee en de buit uit hun ingenomen
8 steden hielden we voor ons zelf. Toen was de Amorietische macht hier in Oost-Jordaanland gebroken, zodat we Kanaän nu konden binnentrekken zonder een vijand in de rug te hebben. Van de beek Arnon af tot aan de berg Hermon
9 toe is nu alles in ons bezit — de Hermon draagt verschillende namen; de Sidoniërs of Phoeniciërs noemen hem
10 Sirjon en de Amorieten noemen hem Senir [1]) —: de steden van de hoogvlakte, het tafelland van Moab, geheel Gilead, dat zich uitstrekt aan weerszijden van de Jabbok, en geheel Basan tot ver in het Oosten bij Salcha en Edreï.

11 Og, de koning van Basan, was nog een Refaïet [2]), de laatste die overgebleven was, een reus, wiens ijzeren rustbank (of sarcophaag [3])) negen gewone [4]) ellen lang was en vier breed. Zij staat in Rabba der Ammonieten [5]).

Verdeling van Oost-Jordaanland. 3 : 12-20.

3 : 12 Dit door ons veroverde land heb ik verdeeld onder de stammen Ruben en Gad en de helft van de stam van Manasse. Aan de Rubenieten en aan de Gadieten gaf ik het zuidelijkste deel van Oost-Jordaanland, nl. het stuk vanaf Aroër aan de beek Arnon noordwaarts, met de helft van het gebergte Gilead, nl. tot aan de Jabbok, het landschap
13 met zijn steden. De noordelijke helft van Gilead met het vroegere gebied van Og, dus Basan of de landstreek van
14 Argob, gaf ik aan Manasse, alles land der Refaïeten [6]). De

---

1) Vs 9 is een opmerking van archaeologische aard. Zie voor „Sirjon" ook 4 : 40 en Ps. 29 : 6, en voor „Senir" Hoogl. 4 : 8; Ezech. 27 : 5 (en I Kron. 5 : 23).

2) Zie bij 2 : 11.

3) Bij de opgravingen in Oost-Jordaanland zijn wel zulke bazalten sarcophagen te voorschijn gekomen. Bazalt was ijzerhoudend.

4) De gewone of oude el was 49.5 cm lang, de nieuwe el was een handbreedte langer (II Kron. 3 : 3; Ezech. 40 : 5; 43 : 13).

5) Deze naam komt voor in Davids tijd. Toen Mozes deze redevoering uitsprak, kon de bazalten sarcophaag van Og nog niet gereedgekomen zijn. We hebben hier weer te doen met een opmerking van een latere schrijver, evenals in 2 : 10-12 (zie inleiding).

6) Zie bij 2 : 11.

halve stam van Manasse, die hier bezitting verkreeg, bestond uit de geslachten van Jaïr en Machir. Jaïr, een nakomeling van Manasse, kreeg Argob of Basan en nam het in bezit tot daar waar de Gesurieten en Maächatieten wonen [1]), en noemde dit gebied naar zichzelf: de dorpen van
15 Jaïr, tot op deze dag [2]). Aan Machir, een ander Manassietisch geslacht, gaf ik Gilead, en wel het noordelijke deel, dat
16 ten Noorden van de Jabbok ligt. Wat de Rubenieten en de Gadieten kregen was het andere deel van Gilead: tot het Arnondal — het midden van dit dal was hun Zuidgrens —, en aan de andere kant, noordwaarts dus, strekte hun gebied zich uit tot de Jabbok, dus tot het gebied van de Am-
17 monieten. Voorts kregen zij de Vlakte of „Araba" tot aan de Jordaan en wat oostelijk van de Jordaan ligt, van Kinnereth [3]), in het Noorden af, tot de Zoutzee [4]) toe, die ligt aan de voet van de ten Oosten van haar gelegen berg Pisga.

18 Dat Ruben en Gad en de halve stam van Manasse hun erfdeel reeds verkregen hebben, neemt niet weg, dat ze verplicht blijven de andere stammen te helpen bij de verovering van West-Jordaanland. De HERE, uw God, heeft u dat uitdrukkelijk opgedragen. Uw weerbare manschap moet ten strijde toegerust de Jordaan overtrekken om met de andere stammen, uw broeders immers, West-Jordaan-
19 land te veroveren. Alleen uw vrouwen en kinderen en uw vee, want ik weet dat gij veel vee hebt, mogen in de ver-
20 overde steden blijven, maar gij zult optrekken tot ook uw broeders rustig wonen in het land, dat de HERE, uw God, hun geven zal aan de overzijde van de Jordaan. Dan pas moogt gij terugkeren naar uw bezitting, die ik u gegeven heb.

---

[1]) Aramese stammen, die niet uitgeroeid werden en ten tijde van David nog zelfstandige rijken vormden. Absaloms moeder was een dochter van de koning van Gesur, II Sam. 3 : 3; 10 : 6; 15 : 8; I Kron. 19 : 6.

[2]) Deze slotwoorden zijn ook wel een latere toevoeging; zie bij 2 : 10-12.

[3]) De nieuwtestamentische naam is Gennesareth. De naam duidt hier niet op de stad ten Westen van de Jordaan, maar op het gebied rondom de Galilese zee, I Kon. 15 : 20; zie ook 33 : 23.

[4]) De Dode Zee, een naam die in de Bijbel niet gebruikt wordt.

Niet Mozes, maar Jozua zal Israël Kanaän binnenleiden.
3 : 21-29.

3 : 21 In diezelfde tijd sprak ik Jozua bemoedigend toe, want hij zou mijn opvolger zijn. Ik zei tot hem: Gij hebt nu met eigen ogen gezien, wat de HERE, uw God, met Sihon en Og gedaan heeft. Precies zo zal hij doen met al die andere ko-
22 ningen tegen welke gij nog zult moeten strijden. Trekt hen dus onbevreesd tegemoet, want de overwinning hangt niet van u af, maar van de HERE, uw God, en Hij zal voor u strijden.

23 Intussen ging het mij aan mijn hart, dat ik zelf Kanaän niet mocht binnengaan, en ik smeekte dan ook de
24 HERE, zeggende: Here HERE, het begin van Uw grootheid en Uw sterke macht, betoond in de nederlagen van de koningen der Amorieten, Sihon en Og, mocht ik, Uw knecht, aanschouwen. Gij betoondet U daarin de Almachtige God, want welke god is er in de hemel of op de aarde, die zulke
25 werken en zulke krachtige daden kan doen als Gij? Hoe begeer ik ook Uw verdere daden te zien! Laat ik toch naar de overzijde mogen trekken en het goede land zien, dat aan de overzijde van de Jordaan ligt, dat schone bergland der
26 Amorieten en de verheven Libanon! Maar de HERE handhaafde Zijn besluit en verhoorde mij niet. Hij was op mij vertoornd geweest, door uw toedoen, en had mij eenmaal de ingang in Kanaän ontzegd. Hij zeide tot mij: Genoeg daarvan! Spreek Mij niet meer over deze zaak! Leg u neer bij Mijn
27 beslissing! Toch was de HERE mij gunstig gezind en schonk Hij mij een vergoeding voor mijn gemis. Hij zeide tot mij: Beklim de top van de berg Pisga en kijk in alle richtingen rondom. Dan zal Ik u het beloofde land tonen, maar over de Jordaan trekken om het binnen te gaan, zult ge niet.
28 Jozua zal uw opvolger zijn, geef hem uw opdrachten, versterk hem en spreek hem moed in. Het land, dat Ik u vanaf Pisga's top zal wijzen, zal hij dit volk doen binnentrekken.

29 Wij waren toen in het land van Moab en bleven daar nog gelegerd, tegenover Beth-Peor.

Mozes vermaant het volk, trouw Gods wet te onderhouden.
4 : 1-40.

4 : 1 Nu dan, o Israël, nu de HERE, onze God, ons deze overwinningen reeds gegeven heeft en ons verder ook zal

helpen, hoor nu ook de inzettingen en verordeningen, die
ge van mij moet leren, opdat gij u daaraan kunt houden.
Want dan alleen zult gij leven en als volk kunnen bestaan,
dan alleen ook het land Kanaän, dat de HERE, de God van
uw vaderen, u geven zal, binnengaan en in bezit nemen,
2 wanneer gij Zijn geboden onderhoudt. Gij zult die geboden
nauwgezet onderhouden. Gij zult aan die geboden niets toe-
voegen door menselijke inzettingen, die aan de majesteit
der goddelijke wet slechts tekort zullen doen. Gij zult daar-
van ook niets afdoen, want de wet Gods is goed. Onder-
houdt dus de geboden van de HERE, uw God, precies zoals
3 ik ze u opleg. Dan alleen zult gij leven, want dat de over-
treding van Gods geboden de dood met zich brengt, dat
hebt gij met eigen ogen gezien, toen gij u aan Baäl-Peor
gekoppeld hadt. Alle mannen die toen meededen aan de
Baälsfeesten, zijn door de HERE uit uw midden verdelgd,
4 terwijl gij die trouw gebleven zijt aan de HERE, uw God,
heden nog in leven zijt.
5 Op Gods bevel leer ik u al deze inzettingen en ver-
ordeningen, opdat gij weet, hoe ge u als volk des HEREN
hebt te gedragen, als gij straks het land der belofte zijt
6 binnengegaan. Onderhoudt deze geboden dan naarstig,
want ze zijn goed. De volken zullen juist om deze inzettin-
gen en geboden, die in uw midden gelden, u houden voor
een wijs en verstandig volk. Verwonderd zullen ze uitroe-
pen: Waarlijk, dit grote volk is een wijze en verstandige
7 natie! En terecht! Want er is geen ander volk dat zozeer
door zijn goden beschermd wordt als wij door de HERE,
8 onze God. Dat blijkt elke keer als wij tot Hem roepen. En
geen ander volk is gelijk gij de naam van „grote natie"
waard, omdat geen volk zulke rechtvaardige wetten heeft
9 als gij. Zo hebt gij dus een hoge positie te midden van de
volken — ze zullen tot uw heil komen —, maar dit legt te
meer u de verplichting op, zelf deze wetten te onderhou-
den, en past op, dat ge niet vergeet wat de HERE, uw God,
reeds gedaan heeft! Het wijke uw leven lang niet uit uw
hart en uit uw herinnering. Maak het daarom ook bekend
aan uw kinderen en kindskinderen, het toekomstige ge-
10 slacht, want dat moet ook de historie kennen! Vertel hun
dan vooral van die dag bij Horeb, toen gij stondt voor het

aangezicht van de HERE, uw God. De HERE had mij toen
bevolen u samen te roepen, want Hij had gezegd: Ik zal hun
Mijn woorden doen horen, opdat zij leren Mij te vrezen alle
dagen, dat zij op de aardbodem leven, en opdat zij het ook
11 aan hun kinderen leren. Gij naderdet toen en stondt onder-
aan de berg en de berg laaide van vuur, ver en recht om-
hoog de lucht in, tot in het hart des hemels. Het was een
majestueus schouwspel: duisternis, wolken en donkerheid!
12 En vergeet dan vooral dit niet: de HERE sprak tot u uit
het midden van het vuur, gij hoordet wel duidelijk de
woorden, die Hij sprak, maar gij hebt Hem niet gezien!
Want er was wel een stem, Gods stem, maar geen gestalte
13 van Hem. Hij maakte u toen het verbond bekend, dat Hij
u gebood te houden. Want het verbond, dat Hij met u op-
richtte, moet door u onderhouden worden, en het bestaat
in de Tien Woorden, de tien geboden. En Hij schreef ze op
14 twee stenen tafelen. Ik kreeg toen de opdracht van God,
u deze geboden en nog vele andere te leren, opdat gij ze
15 zoudt nakomen in het land waarheen gij op weg zijt. Dit
vooral wil ik u op het hart binden: dat gij nooit een beeld
van God maakt! Daarom is het, dat ik u er aan herinner
dat gij op die dag daar bij Horeb, toen God tot u sprak
uit het midden van het vuur, wel een stem hebt gehoord,
16 maar geen gestalte hebt gezien! Bezondigt u dus niet door
u ooit een beeld te maken om daarin uw God te aanbidden.
Geen enkele gestalte moogt ge daartoe uitsnijden, noch van
17 een man, noch van een vrouw, noch van een of ander vier-
voetig dier van de dieren, die op de aarde zijn, noch van
een of andere vogel, die boven de aarde in het luchtruim
18 vliegt, noch van enig dier, dat op de aarde kruipt, noch van
enige vissoort, die in het water onder de aarde leeft. Maakt
19 nooit zulk een beeld om God te vereren. Verder zeg ik u:
Sla ook uw ogen niet op naar de hemel en kijk niet naar
de zon en de maan en de sterren, al die schone hemellicha-
men, om u door hun pracht te laten verleiden ze te aan-
bidden, zoals de heidenen doen. De HERE, uw God, laat
hen op die dwaalwegen geworden, zodat zij niet beter
20 weten. Maar aan u heeft de HERE Zich geopenbaard door
u uit Egypte, uit de ijzeroven, uit te leiden, opdat gij Zijn
volk zoudt zijn, dat Hem kent en Hem aanbidt. Heden ten

dage zijt gij Zijn volk. Hij beschermt u. Maar gij moet Hèm
alleen dienen.
21 Maar door te zondigen, haalt gij u Zijn straffen op de
hals. Dat kunt ge aan mij zien. Want de HERE werd toornig
op mij — het was om uwentwille — en Hij zwoer, dat ik de
Jordaan niet over zou trekken. In het land, dat de HERE,
22 uw God, u ten erfdeel zal geven, zal ik niet komen! Want
ik zal hier in dit land, in Moab, sterven en de Jordaan
niet over trekken. Maar gij zult de Jordaan wel over
23 trekken en dat goede land in bezit nemen. Besef dan
toch, dat gij er ernstig voor waken moet het verbond,
dat de HERE met u gesloten heeft, niet te vergeten, en
maak vooral geen beeld van enige gestalte, omdat de HERE
24 u verboden heeft, om Hem daarin te vereren. Want de
HERE, uw God, is voor de goddelozen een verterend vuur
en een naijverig God, Die niet duldt, dat de ere, die Hem
25 toekomt, aan een beeld of een afgod wordt gegeven. Zwaar
zal Hij u straffen. Wanneer gij na verloop van een paar
geslachten ingeburgerd zijt in het land Kanaän, en dan mijn
waarschuwing vergeet en u bezondigt door een of ander
beeld te maken, in welke gedaante ook, en daarmee doet
wat kwaad is in de ogen des HEREN en gij Hem krenkt, dan
26 zult gij — ik neem heden hemel en aarde, die geslacht na
geslacht bestaan, die nú mij horen en dàn uw zonde zullen
zien, tot getuigen [1]) — spoedig omkomen, zelfs in het land,
dat gij na het overtrekken van de Jordaan in bezit zult
nemen. Gij zult daarin niet lang leven, maar zekerlijk ver-
27 delgd worden. Ballingschap zal de HERE over u brengen;
Hij zal u onder de natiën verstrooien. Slechts weinigen van
u zullen overblijven onder de volken, bij welke de HERE
28 u brengen zal. Als straf op uw afgoderij zult gij daar dan
goden dienen! Gij, het volk van de levende God, zult daar
goden dienen, die door mensenhanden gemaakt zijn, goden
van hout en steen, die niet zien, noch horen, noch eten,
29 noch ruiken kunnen. Maar de HERE blijft de trouwe Ver-
bondsgod. Want in de ballingschap zult gij de HERE, uw
God, zoeken, en als gij naar Hem vraagt met uw ganse hart
30 en met uw ganse ziel, dan zult gij Hem ook vinden. Wan-

---

[1]) Zie 32 : 1.

neer de ballingschap met al haar nood en ellende over u
komt en het u bang zal zijn onder de strafgerichten Gods
— want zover zal het met u komen! —, dan zult gij u be-
keren tot de HERE, uw God. Hij zal u tot bekering bren-
gen en Hij zal nog tot u spreken en dan zult gij naar Hem
31 luisteren. Want de HERE, uw God, is een barmhartig God.
Hij zal u niet verlaten noch u verderven en Híj vergeet het
verbond met uw vaderen, dat Hij hun onder ede bevestigd
heeft, niet.
32 Want nooit en nergens is geschied wat gij hebt weder-
varen. Onderzoek maar het verre verleden, voordat gij als
volk bestond, van de dag af, waarop God mensen op de
aarde schiep, onderzoek de geschiedenis van alle landen,
van het ene einde des hemels tot het andere, en zie of er
ooit zo iets groots is gebeurd, of er ergens zo iets is ge-
33 hoord als met u geschied is! Heeft ooit een volk een godde-
lijke stem gehoord, sprekende uit het midden van het vuur,
zoals gij die gehoord hebt, bij de Horeb? Dit was een wonder
van zelfopenbaring Gods! En gij hebt daarbij het leven be-
houden! Het was dus bovendien een wondere betoning van
Zijn goedgunstigheid! Want hoe zal een mens anders de
34 majesteit Gods ervaren en in het leven blijven? Of heeft
ooit een god het bestaan om zich een volk aan te nemen
en het uit te leiden midden uit een ander volk, door
krachtsbetoningen, door tekenen, door wonderen en strijd,
met een sterke hand en een uitgestrekte arm en met grote
verschrikkingen, zoals de HERE, uw God, om uwentwille
gedaan heeft in Egypte? Zelf hebt gij de wonderen van
35 Zijn almacht tot uw verlossing aanschouwd. Gij hebt het te
zien gekregen, opdat gij zoudt weten, dat de HERE, uw
36 God, de enige God is. Er is geen andere behalve Hij! Uit de
hemel heeft Hij u, op Horeb, Zijn stem doen horen, opdat
Hij u, als een vader zijn zoon, vermaande en onderwees. Op
de aarde heeft Hij u Zijn groot vuur doen zien, dat op
Horeb reikte tot het midden des hemels. Uit het midden
37 van dat vuur hebt gij Zijn woord gehoord. Dit alles heeft
God gedaan niet om uw verdienstelijkheid, maar in vrije
verkiezende genade. Hij heeft uw vaderen liefgehad en u,
hun nakroost, uitverkoren. Daarom alleen heeft Hij u met
38 Zijn grote kracht uit Egypte geleid. En Hij heeft volken,

groter en machtiger dan gij, de koninkrijken van Sihon en
Og, verdreven, om u in hun land te brengen, zoals het
heden ten dage is.
39 Weet en bedenk dus, dat de HERE, uw God, de enige
God is boven in de hemel en onder op de aarde. Er is geen
40 ander God dan Hij! Onderhoud dan Zijn inzettingen en
geboden, die ik u heden opleg, opdat het u en uw kinderen
na u wèl ga en opdat gij lang leeft in het land, dat de
HERE, uw God, u geven zal, voor altijd, wanneer gij ten-
minste Hem vreest.

Vrijsteden in Oost-Jordaanland. 4 : 41-43.

4 : 41 Toen Oost-Jordaanland ingenomen was, zonderde Mo-
42 zes in dat gebied drie steden af, waarheen de doodslager,
die zonder opzet iemand doodgeslagen had, vluchten kon [1]).
De doodslager is immers des doods schuldig [2]). Op de
naaste bloedverwant van de gedode rustte de plicht, de
doodslager te doden. Deze z.g. bloedwraak was een onver-
biddelijke zede, waardoor soms weer ander onschuldig
bloed vergoten werd. Door de instelling der vrijsteden werd
dit gebruik verzacht, en voorkomen, dat een doodslager
zonder berechting werd gedood. Niet elke doodslager ont-
ging de doodstraf door naar een vrijstad te vluchten [3]). De
aanwijzing van vrijsteden kon blijkbaar niet uitgesteld wor-
den. Mozes heeft het terstond gedaan. En daarom wordt
43 het hier vermeld [4]). De drie vrijsteden zijn, van Zuid naar
Noord: Bezer op de Moabietische hoogvlakte, Ramoth in
Gilead, en Golan in Basan. Ruben, Gad en de halve stam
Manasse kregen daarmee elk een eigen vrijstad.

---

1) In Num. 35 : 6, 9-15 en Joz. 20 : 2 worden zulke steden „vrijsteden" genoemd.
2) Gen. 9 : 6; Ex. 21 : 12.
3) 19 : 11-13; Ex. 21 : 19; I Kon. 1 : 50; 2 : 28.
4) Deze vermelding is wel van de bewerker van dit bijbelboek: er wordt niet dóór, maar óver Mozes gesproken (zie inleiding).

II. TWEEDE REDEVOERING VAN MOZES. 4 : 44—26 : 19.

Inleiding tot de tweede redevoering van Mozes. 4 : 44-49.

4 : 44 De rede, die nu volgt, bevat de wet, die Mozes aan de
45 Israëlieten voorlegde, de getuigenissen, inzettingen en verordeningen, die Mozes het uit Egypte uitgeleide volk voor-
46 hield. Het was in Oost-Jordaanland, in het dal tegenover Beth-Peor, in het land van Sihon, de koning der Amorieten, die te Hesbon gewoond had, in het gebied, dat hij aan de
47 Moabieten ontnomen had [1]). Mozes en de Israëlieten hadden hem verslagen, zoals ze ook Og, de koning van Basan,
48, 49 verslagen hadden. Door het gebied van deze twee Amorietische koningen te veroveren, was het gehele gebied van de Arnon tot de Sirjon (dit is de Hermon [2]) en de vlakte ten Oosten van de Jordaan tot de zee der Vlakte of Dode Zee toe, tot aan de hellingen van de Pisga, in Israëls bezit gekomen. Het was een zeer belangrijke overwinning, en daar Mozes de verovering van West-Jordaanland, het eigenlijke Kanaän, niet zou beleven, heeft hij toen de wetten, die nu volgen, aan Israël gegeven [3]).

1. *Vermanend gedeelte.* 5 : 1—11 : 23.

Het verbond der Tien Woorden. 5 : 1-22.

5 : 1 Hoor, Israël, de inzettingen en verordeningen, die ik u

---

1) Vgl. 1 : 5.
2) Zie 3 : 9.
3) Deze inleiding is blijkens haar inhoud van een latere bewerker. Met de mededeling dat Mozes geheel Israël bij elkaar riep, stelt hij dan in 5 : 1 Mozes weer aan het woord, waarbij hij dan weer gebruik kon maken van Mozes' eigen geschriften (zie de inleiding).

heden verkondig: leert ze en onderhoudt ze, met name de
Tien Woorden der verbondssluiting op Horeb, met al wat
daarin opgesloten ligt en met alles wat de HERE daarbij
2 nog bevolen heeft. Ik noem nu eerst de Tien Woorden. De
HERE, onze God, heeft met ons een verbond gesloten op
3 Horeb. Met òns! Dit verbond met de Tien Woorden heeft
Hij niet met onze vaderen, de patriarchen, gesloten, maar
met ons, als volk zoals wij nu hier allen in leven zijn. Dit is
dus niet een zaak van de vaderen, maar onze zaak, en het
4 is onze verantwoordelijkheid, dit verbond te houden. Van
aangezicht tot aangezicht heeft de HERE met u als volk
gesproken op de berg Horeb, uit het midden van het vuur.
5 Reeds toen echter — later nog meer — was ik het, die
rechtstreeks het woord des HEREN aanhoorde, om het u
dan mede te delen, want gij vreesdet voor het vuur. Gij zelf
kwaamt de berg Horeb niet op!

Dit zijn de Tien Woorden, die de HERE tot u gesproken heeft:

6 Ik ben de HERE, uw God, Die u uit het land Egypte,
uit het diensthuis uitgeleid heb.

Het eerste gebod:

7 Gij zult geen andere goden voor Mijn aangezicht hebben.

Het tweede gebod:

8 Gij zult u geen gesneden beeld maken van enige ge-
stalte, die boven in de hemel of onder op de aarde is of die
9 in de wateren onder de aarde is. Gij zult u voor die niet
buigen, noch hen dienen; want Ik, de HERE, uw God, ben
een naijverig God, Die de ongerechtigheid der vaderen be-
zoek aan de kinderen en aan het derde en vierde geslacht
10 van hen die Mij haten, en Die barmhartigheid doe aan dui-
zenden, aan [1]) hen die Mij liefhebben en Mijn geboden
onderhouden.

Het derde gebod:

11 Gij zult de naam van de HERE, uw God, niet ijdel ge-
bruiken, want de HERE zal niet onschuldig houden wie
Zijn naam ijdel gebruikt.

---

[1]) Aldus de grondtekst!

Het vierde gebod:
12 Onderhoud de sabbatdag, dat gij die heiligt, zoals de
13 HERE, uw God, u geboden heeft. Zes dagen zult gij arbei-
14 den en al uw werk doen, maar de zevende dag is de sabbat
van de HERE, uw God; dan zult gij geen werk doen, gij,
noch uw zoon, noch uw dochter, noch uw dienstknecht,
noch uw dienstmaagd, noch uw rund, noch uw ezel, noch
uw overige vee, noch de vreemdeling die in uw steden
woont, opdat uw dienstknecht en uw dienstmaagd rusten
15 zoals gij; want gij zult gedenken, dat gij dienstknechten in
het land Egypte geweest zijt, en dat de HERE, uw God, u
vandaar heeft uitgeleid met een sterke hand en met een
uitgestrekte arm; daarom heeft u de HERE, uw God, ge-
boden de sabbatdag te houden.
Het vijfde gebod:
16 Eer uw vader en uw moeder, zoals de HERE, uw God,
u geboden heeft, opdat uw dagen verlengd worden en het u
wèl ga in het land, dat de HERE, uw God, u geeft.
Het zesde gebod:
17 Gij zult niet doodslaan.
Het zevende gebod:
18 En gij zult niet echtbreken.
Het achtste gebod:
19 En gij zult niet stelen.
Het negende gebod:
20 En gij zult geen valse getuigenis spreken tegen uw
naaste.
Het tiende gebod:
21 En gij zult niet begeren uws naasten vrouw, gij zult uw
zinnen niet zetten op uws naasten huis, noch op zijn akker,
noch op zijn dienstknecht, zijn dienstmaagd, zijn rund, zijn
ezel, noch op iets, dat van uw naaste is.

22 Deze Tien Woorden heeft de HERE tot uw gehele ge-
meente, die ik samengeroepen had, gesproken, op de berg,
uit het midden van het vuur, de wolk en de donkerheid.
De HERE heeft deze wet afgekondigd met luider stem, en
Hij heeft daaraan toen niets toegevoegd, want deze Tien
Woorden zijn één geheel als de grondwet van het verbond.

Ook heeft de HERE deze wet op twee stenen tafelen geschreven en die aan mij gegeven.

De andere wetten worden door bemiddeling van Mozes aan het volk overgebracht. 5 : 23-33.

5 : 23 Voor het aanhoren van de overige geboden ben ik echter als middelaar voor u opgetreden. Gij hebt dit van mij verzocht, en de HERE keurde het goed. Want toen gij de stem van God zo vol majesteit hoordet uit het midden van de duisternis, terwijl de berg in vuurgloed brandde, kwamen al de hoofden uwer stammen en uw oudsten tot
24 mij. Zij spraken namens u als volk en zeiden tot mij: Zie, de HERE, onze God, heeft ons Zijn heerlijkheid en grootheid getoond, en Zijn stem hebben wij gehoord uit het midden van het vuur. Hij heeft Zich aan ons geopenbaard door rechtstreeks tot ons te spreken, en daarbij ons de genade bewezen, Hem te mogen aanhoren zonder te sterven. Dit was een wonder van Zijn genade, dat God met
25 ons, mensen, sprak, en wij toch in het leven bleven. Maar met grote verschrikking hebben wij deze openbaring Gods verdragen, en nog zijn we bevangen van de vrees voor de dood tengevolge van het grote vuur, waarin onze God verschijnt. Dit grote vuur zal ons verteren! Als wij nog langer de stem van de HERE, onze God, horen, zal dit ons te machtig worden. Wij blijven vervuld van vrees voor de
26 dood. Wat met ons geschied is: de stem van de levende God te horen spreken uit het midden van het vuur en toch te blijven leven, is een grote bijzonderheid, die anders met geen sterveling plaats vindt! Het is een bijzondere genade jegens ons, maar die voor ons te zwaar is om te verdragen.
27 Daarom vragen wij u, dat gij tot God gaat en hoort wat Hij zegt. Breng gij dan alles aan ons over. Dan horen wij het uit uw mond en dan zullen wij het evengoed volbrengen.
28 Zelf kon ik over dit verzoek van u niet beslissen. Dit stond aan de HERE, de Kenner der harten, Die de gezindheid van uw woorden wist. Hij had uw verzoek gehoord en zei tot mij: het is goed, alles wat het volk bij monde van zijn stamhoofden en oudsten gesproken heeft. De HERE wist,

dat uw verzoek voortkwam uit oprechte godsvrucht. De
vrees voor God, die u dreef, betaamde u. De majestueuze
openbaring Gods was ook een proef Gods met u, opdat de
vrees voor Zijn verhevenheid u van de zonde zou afhou-
29 den [1]). De HERE zeide zelfs: Och, hadden zij steeds zulk
een hart om Mij te vrezen en om al Mijn geboden te onder-
houden, opdat het hun en hun kinderen voor altoos wèl
30 mocht gaan! Ik kreeg toen bevel van de HERE, tot u te
gaan en te zeggen: Keert naar uw tenten terug. Gij be-
hoefdet toen niet langer getuigen te zijn van het spreken
31 Gods. En tot mij zeide de HERE, dat ik bij Hem moest staan,
zoals gij verzocht hadt. De HERE zou dan mij meedelen
heel het gebod, al de inzettingen en verordeningen, al wat
Hij na de Tien Woorden nog te bevelen had. Ik moest die
dan u leren, opdat gij daarnaar zoudt leven in het land, dat
de HERE u geven zou.
32 Onderhoudt dan ook naarstig alwat ik u zal leren, zo-
als gijzelf gezegd hebt te zullen doen. Wijkt niet af, noch
33 naar rechts, noch naar links. Want de geboden des HEREN
bepalen uw godsdienstige en zedelijke levensrichting, als
een weg waarlangs gij gaan moet. Verlaat die weg niet,
opdat gij leeft en het u wèl ga en gij lang woont in het land,
dat gij in bezit zult nemen.

„Gij zult de HERE, uw God, liefhebben." 6 : 1-9.

6 : 1 Nu kom ik op het geheel der geboden en al de afzon-
derlijke inzettingen en verordeningen, die de HERE, uw
God, mij opgedragen heeft om ze u te leren. Gij moet die
dan nakomen, in het land waarheen gij nu op pad gaat om
2 het in bezit te nemen. Vrees de HERE, uw God, en betoon
dit in de onderhouding van Zijn geboden, niet alleen gij,
maar ook uw zoon en kleinzoon, tot in geslachten, zolang
3 ge als volk bestaat en opdàt ge lang als volk bestaat. Hoor
dan, Israël, en onderhoud die geboden naarstig, opdat het
u wèl ga, en opdat gij zeer talrijk wordt, zoals de HERE, de
God uwer vaderen, u heeft toegezegd, in het land waar gij

---

1) Zie Ex. 20 : 20.

naar toe gaat, een rijk en vruchtbaar land, dat overvloeit
van melk en honig.
4 Hoor, Israël, gij moogt geen andere goden dienen,
5 want de HERE is onze God, de HERE alleen! Daarom zult
gij Hem alleen, de HERE, uw God, liefhebben met uw ganse
hart en met uw ganse ziel en met al uw kracht. Hij moet
uw ongedeelde liefde hebben; gij moet Hem die liefde toe-
dragen met al wat in u is en Hem die liefde betonen met
6 alles wat in uw vermogen is. Dit gebod der liefde, dat ik u
heden opleg, moet in uw hart zijn, steeds voor uw aandacht
7 staan. En uw kinderen moet gij dit gebod inprenten, het
moet het onderwerp van uw gesprekken zijn, altijd en over-
al, wanneer gij in uw huis zit en wanneer gij onderweg zijt,
8 wanneer gij nederligt en wanneer gij opstaat. Een afschrift
van dit gebod: alleen de HERE, uw God, lief te hebben,
zult gij tot een teken ter herinnering binden op uw hand;
gij zult het schrijven op een voorhoofdband, midden boven
9 uw ogen; gij zult het schrijven op de posten van uw kamer-
deuren en van uw huisdeur.

In de voorspoed van het bewonen van Kanaän mag Israël God niet vergeten. 6 : 10-19.

6 : 10 Wanneer gij nu in Kanaän komt, dan komt gij daar
door de daden van de HERE, uw God, en krachtens Zijn
eed aan uw vaderen, Abraham, Isaäk en Jakob. En niet
alleen dit land geeft de HERE u, maar Hij werpt u als in
de schoot al de rijkdom van dit land, de vruchten van de
arbeid der Kanaänieten. Want gij zult daar bewonen ste-
11 den, groot en goed, maar niet door uzelf gebouwd, hui-
zen, vol met goederen, waarmee gij ze niet gevuld hebt,
uitgehouwen bakken voor water, die gij niet uitgehouwen
hebt, wijngaarden en olijfbomen, die gij niet geplant hebt.
12 Wanneer gij nu al die gaven Gods geniet, neem u er dan
voor in acht, dat gij de HERE, Die u uit het land Egypte,
13 uit het diensthuis uitgeleid heeft, niet vergeet. De HERE,
uw God, en Hem alléén zult gij vrezen, Hem zult gij dienen,
14 en als gij zweert, dan alleen bij Zijn naam. Schrijf die wel-
daden niet toe aan de Baäls der Kanaänieten, want gij moogt
geen andere goden achterna lopen. De volken rondom u

15 hebben hùn goden, maar die moogt gij niet dienen, want
bedenkt: de HERE, uw God, is een naijverig God en Hij is
in uw midden aanwezig. Loopt die goden niet achterna,
opdat de toorn van de HERE, uw God, niet tegen u ont-
brande en Hij u van de aardbodem verdelge.
16 Ook zult gij de HERE, uw God, niet beproeven, Hem
niet door ongeloof dwingen nog meer wonderen te doen,
17 zoals gij bij Massa gedaan hebt. Nauwgezet zult gij onder-
houden de geboden van de HERE, uw God, en de getui-
genissen en de inzettingen, die Hij u bij Horeb geboden
18 heeft. Gij zult doen wat goed en recht is in de ogen des
HEREN, opdat het u wèl ga en gij het goede land, dat de
HERE aan uw vaderen onder ede beloofd heeft, binnen-
19 gaat en in bezit neemt, door al uw vijanden voor u uit te
jagen, zoals de HERE heeft gesproken.

De kinderen moeten in deze wetten onderwezen worden.
6 : 20-25.

Wanneer later uw zoon u vraagt: Wat is dat met die
getuigenissen, inzettingen en verordeningen, die de HERE,
21 onze God, u opgelegd heeft? dan zult gij uw zoon vertellen,
waarom gij deze wetten ontvangen hebt en onderhouden
moet, en tot hem zeggen: Wij waren dienstknechten van
Farao in Egypte, maar de HERE heeft ons met een sterke
22 hand uit Egypte geleid. De HERE deed voor onze ogen
grote en onheilbrengende tekenen aan Egypte, aan Farao
23 en aan zijn gehele huis. Maar ons heeft Hij uit Egypte uit-
geleid, om ons te brengen in het land dat Hij onze vaderen
24 onder ede beloofd had ons te geven. Zo verloste Hij ons uit
Egypte en wees Hij ons vervolgens de weg die ten leven
leidt, door ons al deze geboden te geven. Als wij ze onder-
houden en de HERE, onze God, vrezen, zal het ons altijd
wèl gaan. Dan zal Hij ons in het leven behouden, ons als
25 volk in stand houden, zoals dit heden het geval is. Wanneer
wij al deze geboden naarstig onderhouden voor het aan-
gezicht van de HERE, onze God, en leven naar Zijn gebod,
dan zal dit ons tot gerechtigheid zijn; dan zullen we voor
Zijn aangezicht kunnen bestaan en op Zijn gunst en zegen
mogen hopen.

Israëls verhouding tot de Kanaänieten. 7 : 1-26.

7 : 1 Wanneer de HERE, uw God, u in Kanaän, het land,
dat gij in bezit gaat nemen, gebracht zal hebben en Hij
vele volken voor u zal verdreven hebben, de Hethieten,
de Girgasieten, de Amorieten, de Kanaänieten, de Fe-
rezieten, de Hevieten en de Jebusieten, zeven volken,
2 talrijker en machtiger dan gij, en de HERE, uw God, hen
aan u overgeleverd zal hebben, zodat gij hen verslaat, dan
zult gij voorzeker de ban aan hen voltrekken. Gij moet hen
uitroeien vanwege hun zonden en opdat zij u niet verlei-
den tot hun afgoderijen. Gij moogt geen verbond met hen
3 sluiten en hun geen genade verlenen. Ook mogen er geen
huwelijken gesloten worden tussen u en de Kanaänieten.
Uw dochters moogt ge niet aan de zonen der Kanaänieten
tot vrouw geven, en hun dochters moogt ge niet nemen om
4 ze aan uw eigen zonen tot vrouw te geven. Gij moogt dit
niet doen, omdat de dochters der Kanaänieten uw zonen
van Mij — zo sprak de HERE — zouden doen afwijken,
zodat ze andere goden zouden dienen. Dan zou de toorn
des HEREN tegen u ontbranden, en spoedig zou Hij u ver-
delgen.
5 Al moogt gij de goederen der Kanaänieten overnemen,
hun steden en huizen en wijngaarden en olijfbomen — niet
hun godsdienstige voorwerpen. Hun altaren moet gij af-
breken, hun gewijde stenen, die zinnebeelden zijn van de
Baäls, moet gij verbrijzelen, hun gewijde palen, die zinne-
beelden zijn van hun godin Asjera, moet gij omhouwen, en
6 hun gesneden beelden moet gij met vuur verbranden. Gij
moogt deze afgodische voorwerpen niet in uw land dulden,
want gij zijt een volk, dat de HERE, uw God, heilig is, aan
Hem gewijd. Gij zijt bestemd om de HERE alleen te dienen.
Daartoe heeft de HERE, uw God, u uit alle volken op de
aardbodem uitverkoren, dat gij Zijn eigen volk zoudt zijn.
7 En dit alleen uit Zijn vrije liefde tot u! Niet om iets bijzon-
ders aan u, bijvoorbeeld om uw talrijkheid, heeft de HERE
Zich aan u verbonden en u uitverkoren. Veeleer zijt gij het
8 kleinste van alle volken. Maar omdat de HERE u liefhad
en omdat Hij hield de eed, die Hij uw vaderen gezworen
had, daarom alleen heeft Hij u uit Egypte uitgeleid met

grote macht en u verlost uit het diensthuis, uit de macht
9 van Farao, de koning van Egypte. Vergeet dan nimmer,
dat de HERE, uw God, de enige God is, de trouwe God,
Die het verbond en de verbondstrouw houdt tot in duizend
geslachten jegens hen, die Hem liefhebben en Zijn geboden
10 onderhouden. Maar als iemand Hem haat, dan straft Hij
hem rechtstreeks en openlijk, zodat ieder kan zien: hier
oefent God gericht, door te gronde te richten degene, die
11 Hem niet liefhad. Onderhoud dus de wet in haar geheel
en al de afzonderlijke inzettingen en verordeningen, die ik
u nu ook opleg om er gehoorzaam aan te zijn!

12 Doet gij dit, dan zal de HERE, uw God, omdat gij ge-
hoorzaam zijt en Zijn geboden onderhoudt, Zijn verbond
en Zijn verbondstrouw, die Hij met een eed aan de vaderen
13 bekrachtigd heeft, aan u bevestigen. Want dan zal Hij u
liefhebben en zegenen en u talrijk maken. Hij zal u in het
land, dat Hij aan uw vaderen gezworen heeft u te zullen
geven, vruchtbaarheid schenken in alle opzichten: wat u
zelf betreft, en wat uw akkers en tuinen betreft, uw koren,
most en olie, en wat uw vee betreft, uw runderen en uw
14 schapen. Gezegend zult gij zijn boven alle volken. Er zal
geen onvruchtbare zijn onder uw mannen of uw vrouwen,
15 noch onder uw vee. Ook zal de HERE alle ziekten van u
afwenden. Geen van de boze kwalen, die in Egypte in-
heems zijn, die gij kent, zal Hij over u brengen, maar wel
16 over uw vijanden. Voorts zult gij alle volken, die de HERE,
uw God, in uw hand geeft, verdelgen, zonder hen te sparen,
opdat gij hun goden niet dient, want dit zou de oorzaak van
uw ondergang worden.

17 Mocht de vrees bij u opkomen, dat gij die volken in
Kanaän, die talrijker zijn dan gij, niet zoudt kunnen verdrij-
18 ven, bedenkt dan steeds wat de HERE, uw God, aan Farao
19 en geheel Egypte gedaan heeft: de krachtsbetoningen, die
gij met eigen ogen aanschouwd hebt, de tekenen en wonde-
ren, de kracht en het geweld, waarmede de HERE, uw God,
u uitgeleid heeft. Zo zal de HERE, uw God, ook doen aan
de volken in Kanaän, zodat gij voor hen niet bevreesd be-
20 hoeft te zijn. Bovendien zal de HERE, uw God, de Kanaän-
ieten plagen met wespen, zodat zij, die overgebleven moch-
ten zijn en zich voor u verborgen hadden, ook nog zullen

21 omkomen. Gij zult niet voor de Kanaänieten sidderen, want
de HERE, uw God, is in uw midden, en Hij is een grote en
22 vreselijke God. De HERE, uw God, zal deze volken geleide-
lijk voor u uit verdrijven. Gij zult hen niet in korte tijd
mogen vernietigen, zodat gebieden ontvolkt zouden worden
23 en het wild gedierte de overhand zou krijgen. Zo zal de
HERE, uw God, hen aan u overleveren en hen in grote ver-
24 warring brengen, totdat zij verdelgd zijn. Hun koningen zal
Hij in uw macht geven, zodat hun namen niet meer ge-
noemd worden. Niemand zal tegen u kunnen stand houden.
25 Allen zult gij hen verdelgen. De uit hout gesneden afgods-
beelden van deze volken zult gij met vuur verbranden. En
als ze overtrokken zijn met zilver of goud, dan moogt gij
ze deswege niet sparen uit begeerte naar dat goud of dat
zilver, want dan zouden ze u nog tot een valstrik kunnen
worden. Dient nimmer die goden der Kanaänieten, want ze
26 zijn een gruwel voor de HERE, uw God. Brengt zulke
gruwelen niet in uw huizen, want ze liggen onder de
vernietigingsban en dan zoudt gij zelf ook onder die ban
komen. Gij zult die beelden ten zeerste verafschuwen en er
van gruwen. Ze liggen onder de ban der vernietiging!

De herinnering aan de woestijnreis moet Israël tot gehoorzaamheid stemmen. 8 : 1-6.

8 : 1 De gehele wet, die ik u heden opleg, moet gij naarstig
onderhouden. Dan zult gij het leven behouden en een talrijk
volk worden en het land, dat de HERE aan uw vaderen
onder ede beloofd heeft, binnengaan en in bezit nemen.
2 Denk aan uw tocht door de woestijn! Veertig jaar lang heeft
God u geleid en u in verdrukking gebracht om u op de proef
te stellen, opdat de gezindheid van uw hart openbaar zou
worden, opdat Hij zou vernemen, of gij al dan niet Zijn ge-
3 boden zoudt onderhouden. Ja, Hij verdrukte u door u hon-
ger te laten lijden en u onbekend en minder welkom voed-
sel te geven, nl. het manna, dat ook uw vaderen niet gekend
hadden. Hij wilde u daarmede leren, dat de mens niet
alleen van brood leeft, alsof dat brood op zichzelf u onder-
houdt, maar dat de mens leeft door Gods onderhoudende

kracht, door alles wat uit de mond des HEREN uitgaat,
door Zijn machtwoord, waardoor ook het manna ontstaan
was. Hij wilde u leren, over de middelen heen op God te
4 zien. Tegelijk was het manna een bewijs van Gods zorgvolle
liefde voor u, evenals het gaaf blijven van uw kleding en
schoeisel. Want het kleed dat gij draagt, hield door Gods
wondermacht gedurig stand, en uw voet is niet gezwollen
5 gedurende de veertigjarige zwerftocht. Dit alles deed de
HERE om u op te voeden tot vertrouwen op Hem. Erken
dit, en besef, dat de HERE, uw God, u heeft opgevoed zo-
6 als een man zijn zoon opvoedt. Onderhoud dan de geboden
van de HERE, uw God, want daartoe voedde Hij u op.
Wandel in Zijn wegen en vrees Hem!

De zegeningen van Kanaän mogen niet tot zelfverheffing leiden. 8 : 7-20.

8 : 7 De HERE, uw God, brengt u in een goed land, een land
met waterbeken, bronnen en stromen, die in de dalen en
8 op de bergen ontspringen. Het is een landbouwland, waar
tarwe groeit en gerst. Het is ook een land van boomcultuur,
een land met wijnstokken, vijgebomen en granaatappelen,
9 een land van olierijke olijfbomen en ook honig. Het is een
land waar ge niet in karigheid, maar in overvloed uw be-
staan zult vinden. Gij zult in dat land aan niets gebrek
hebben. Het is een land waar het gesteente ijzerhoudend is
10 en welks bergen u koper zullen opleveren. In dat land zult
gij eten tot verzadigens toe! Wanneer gij daar nu zijt, prijs
dan de HERE, uw God, om het goede land, dat Hij u gaf.
11 Pas op, dat gij de HERE, uw God, Die u dit alles gaf,
niet vergeet, dat ge Zijn verordeningen en inzettingen, die
12 ik u heden opleg, niet verwaarloost! Neem u er voor in
acht, dat gij te midden van die overvloed, wanneer gij volop
13 eet en goede huizen bouwt en bewoont, wanneer uw run-
deren en schapen veel worden, wanneer uw zilver en goud
veel wordt, ja, al uw rijkdom toeneemt, niet overmoedig
14 wordt. Dat uw hart zich niet verheffe en gij de HERE, uw
God, vergeet. Want Hij is het, Die u uit het land Egypte,
15 uit het diensthuis uitgeleid heeft! Hij heeft u geleid
door die grote en vreselijke woestijn, waar slangen en

schorpioenen zijn en dorre streken zonder water. Hij deed
16 voor u uit de harde rots water te voorschijn komen. Hij voedde u in de woestijn met het onbekende en niet begeerde manna, dat uw vaderen niet gekend hadden, om u in verdrukking te brengen, tot uw beproeving, alles uitein-
17 delijk om uw bestwil. Zeg dan in de weelde van Kanaän nooit bij uzelf: door eigen kracht en door de sterkte van mijn eigen handen heb ik het zover gebracht en mij deze
18 rijkdom verworven. Bedenk altijd, dat het de HERE, uw God, is, Die u de kracht gaf om dit alles te verwerven, en dit terwille van het verbond met uw vaderen — zoals dit heden het geval is [1]).
19 Wanneer gij echter de HERE, uw God, vergeet en andere goden navolgt en die dient en u voor hen neerbuigt,
20 dan verzeker ik u, dat ge stellig zult te gronde gaan. Evenals de volken, die de HERE om uwentwille zal verdelgen, zal Hij ook u verdelgen, alleen omdat ge naar de stem van de HERE, uw God, niet wildet luisteren.

Niet om zijn gerechtigheid gaat Israël Kanaän binnen. 9 : 1-6.

9 : 1 Hoor, Israël!
Gij staat nu op het punt de Jordaan over te trekken en het gebied te gaan veroveren van volken, die groter en machtiger zijn dan gij, een land met grote steden met hemel-
2 hoge versterkingen. Het volk, dat daar woont, is groot en hoog van gestalte; Enakskinderen zijn het. Gij weet wat deze naam betekent, en gij kent de zegswijze: wie kan tegen
3 Enakieten op? Welnu, weet dan heden, dat de HERE, uw God, Zelf voor u uitgaat als een verterend vuur. Hij is het, Die de volken zal onderwerpen en verdelgen, en zo zult gij in korte tijd hun gebied in bezit nemen en die volken zelf
4 vernietigen, zoals de HERE u heeft toegezegd. Wanneer dit gebeurt, en de HERE hen voor u uit jaagt, zeg dan niet in

---

[1]) De woorden „zoals dit heden het geval is" (vs 18 slot) moeten, als ze betrekking hebben op het verblijf in Kanaän, een toevoeging zijn van een latere hand. Intussen is de verovering van Oost-Jordaanland, waar Mozes van spreekt, ook reeds een bewijs van de vervulling van Gods beloften.

uw hart: om mijn gerechtigheid heeft de HERE mij dit
land in bezit gegeven. Want het is vanwege hùn goddeloos-
5 heid, dat de HERE deze volken voor u uit verdrijft. Niet
om uw gerechtigheid, maar om hun goddeloosheid. En wat
u betreft — de HERE verdelgt deze volken, omdat Hij ge-
trouw is en de belofte houdt, die Hij aan uw vaderen, Abra-
6 ham, Isaäk en Jakob, gezworen heeft. Weet dus, dat de
HERE, uw God, u dit goede land niet in bezit geeft wegens
uw gerechtigheid. Gij zijt veeleer een hardnekkig volk, ge-
neigd tot ongehoorzaamheid, zoals gij in de woestijn ge-
toond hebt.

Israëls hardnekkigheid uit de historie bewezen. 9 : 7-24.

9 : 7 Denk er aan, vergeet het niet, hoe gij op de woestijn-
reis de HERE, uw God, vertoornd hebt. Vanaf de dag,
waarop gij uit het land Egypte getrokken zijt, tot uw aan-
komst hier op deze plaats, zijt gij wederspannig geweest
8 tegen de HERE. Vooral bij Horeb hebt gij de HERE ver-
9 toornd, zozeer, dat Hij u wilde verdelgen. Want onder
welke omstandigheden zondigdet gij toen! Ik was de berg
Horeb opgegaan om de stenen tafelen te ontvangen, de
tafelen van het verbond, dat God met u gesloten had, de
tafelen met de Tien Woorden. Dit was een hoog-heilige
zaak! Veertig dagen en veertig nachten was ik, zonder
10 brood te eten of water te drinken, op de berg. En de HERE
gaf mij de twee stenen tafelen, beschreven met de vinger
Gods. Daarop stonden al de woorden, die de HERE op de
berg tot u gesproken had uit het midden van het vuur, op
de dag der samenkomst, toen ik u op Gods bevel had saam-
11 geroepen. En zie, toen de HERE mij na veertig dagen en
veertig nachten de twee stenen tafelen gaf, de tafelen van
het verbond, toen hadt gij intussen een gegoten beeld ge-
12 maakt. Ik wist het niet, maar de HERE wist het, en Hij
zeide tot mij: Sta op, daal haastig van deze berg af, want
dat volk van u, dat gij uit Egypteland geleid hebt, heeft het
verdorven en verkeerd gehandeld. Al heel spoedig zijn ze
afgeweken van de weg, die Ik hun geboden had, want zij
13 hebben zich een gegoten beeld gemaakt. Verder zeide de
HERE tot mij: Ik heb dit volk gadegeslagen, en bemerkt,

14 dat het een hardnekkig volk is. Laat Mij begaan, dat Ik
hen verdelg en hun naam van onder de hemel uitwis. Dan
zal Ik u tot een volk maken, machtiger en groter dan dit.
Daarmede legde God uw lot in mijn handen.
15 Daarop keerde ik mij om en daalde van de berg af.
Daar was ik geweest te midden van heiligheid en majesteit,
de berg stond in gloed van vuur. En de twee tafelen van
16 het verbond waren in mijn beide handen. Toen ik naar be-
neden was afgedaald, zag ik, hoe gij hadt gezondigd tegen
de HERE, uw God: een gegoten kalf hadt gij gemaakt! Al
heel spoedig waart gij afgeweken van de weg, die de HERE
17 u geboden had. Toen greep ik de twee stenen tafelen, wierp
ze met beide handen weg en verbrijzelde ze voor uw ogen,
18 want gij hadt het verbond verbroken. Daarop wierp ik mij
voor de HERE neder om voor u te bidden, dat de HERE u
niet zou verdelgen. Evenals pas daarvoor op de berg, was
ik veertig dagen zonder brood en zonder water, en nu van-
wege uw zonde, want gij hadt gedaan wat kwaad was in de
19 ogen des HEREN en gij hadt Hem getergd. Ik had op de
berg de toorn en de grimmigheid des HEREN tegen u aan-
schouwd, en ik wist, dat Hij u verdelgen wilde. Ik vreesde,
dat Hij het waarlijk doen zou. Maar zoals ook vroeger al ge-
20 beurd was, hoorde de HERE nu weer naar mij. Ook op
Aäron was de HERE, vanwege zijn aandeel in uw zonde,
zozeer vertoornd, dat Hij ook hem verdelgen wilde. Daar-
om bad ik toen ook voor hem, en ook hij, de aangewezen
21 hogepriester, werd op mijn gebed gered. Maar het gegoten
beeld, waarmede gij u bezondigd hadt, het kalf dat gij ge-
maakt hadt, verbrandde ik met vuur; ik vergruizelde en
vermaalde het grondig, totdat het tot stof geworden was.
En het stof wierp ik in de beek, die van de berg afvloeit.
22 Ook andere keren toondet gij uw hardnekkigheid. Bij
Tabeëra waart gij ontevreden en hebt gij geklaagd, en de
HERE strafte u met vuur. Bij Massa waart gij opstandig
wegens watergebrek — en de HERE gaf u water uit de rots
bij Horeb. Bij Kibroth-Taäva begeerdet gij weer vlees — en
de HERE gaf u vlees. Maar al deze keren hebt gij de HERE
23 vertoornd door uw murmureringen. Nog erger bleek uw
hardnekkigheid bij Kades-Barnea. Vandaar toch zond de
HERE u uit met de opdracht, het land, dat Hij u gaf, in

bezit te nemen. Het betrof dus de vervulling van Zijn belofte. En zelfs toen waart gij wederspannig tegen het bevel van de HERE, uw God. Gij geloofdet Hem niet en luisterdet niet naar Zijn stem en wildet niet optrekken. Ja, gij mordet in uw tenten en durfdet te zeggen, dat de HERE u uit Egypte geleid had om u verdelgd te laten worden door de
24 Amorieten. Ik heb het zelf ondervonden, zolang ik u nu ken en geleid heb, dat gij wederspannig waart tegen de HERE.

Mozes' voorbede verhoord. 9 : 25—10 : 11.

9 : 25 Ik wierp mij dan voor de HERE neder, veertig dagen en veertig nachten lang, want de toorn des HEREN over u was zeer groot, zo groot, dat Hij u verdelgen wilde. Ik
26 bad voor u en zeide: Here HERE, dit volk is niet mijn volk, dat ik uit Egypte uitgeleid heb, maar het is Uw eigendom, Uw volk en erfdeel! Vernietig toch dit volk, waarvoor Gij zoveel hebt gedaan, niet. Gij hebt het bevrijd door Uw grootheid, Gij hebt het met kracht en geweld uit Egypte
27 uitgeleid. Ook pleitte ik op de beloften, aan de vaderen gedaan, en zeide: Denk aan Uw knechten, aan Abraham, Isaäk en Jakob. Let niet op de hardheid van dit volk, noch op zijn goddeloosheid en zonde, maar op Uw eed aan de
28 vaderen. Laat toch Uw naam niet door de Egyptenaren gelasterd worden. Want deze zullen U honen, en zeggen, dat Gij, o God, niet in staat waart om dit volk te brengen in het beloofde land, of misschien ook, dat gij uit haat hen
29 liet omkomen in de woestijn. Dit volk is toch het volk van Uw verkiezende liefde! Zij zijn toch Uw volk en erfdeel, dat Gij door Uw grote kracht en Uw uitgestrekte arm hebt uitgeleid!

10 : 1 Toen zeide de HERE tot mij: Houw u twee stenen tafelen gelijk de eerste. Dit betekende, dat de HERE de verstoorde verbondsverhouding weer wilde herstellen! Ik moest weer de Horeb beklimmen en een houten ark maken
2 om daarin de nieuwe tafelen te bewaren. En God zeide: Op die nieuwe tafelen zal Ik weer de woorden schrijven, die op de eerste tafelen, die gij verbrijzeld hebt, gestaan heb-
3 ben, en gij zult ze in de ark leggen. Ik maakte toen een ark

van acaciahout en liet twee stenen tafelen houwen gelijk
aan de eerste. Toen klom ik op de berg met deze tafelen
4 bij mij. En de HERE schreef op deze tafelen, wat ook op
de eerste gestaan had: de Tien Woorden, die Hij op de berg
uit het vuur tot u had gesproken op de dag der samen-
5 komst. Toen ze gereed waren, overhandigde Hij ze mij. Ik
klom toen van de berg af en legde de tafelen in de ark, die
ik gemaakt had. Daar waren ze dus volgens het bevel des
HEREN.
6 — Toen trokken de Israëlieten van Beëroth Bené-
Jaäkan naar Mosera [1]). Daar te Mosera, bij de berg Hor [2]),
7 stierf Aäron; hij werd daar ook begraven. Vandaar trokken
ze verder naar Gudgod [3]), en van Gudgod naar Jotbath [3]),
een streek rijk aan beken.
8 Toen zonderde de HERE de stam der Levieten af om
de ark van het verbond, waarin de twee wetstafelen gebor-
gen moesten worden [4]), te dragen. Verder moesten de Levie-
ten ook, met name de Levieten die van Aäron afstamden,
voor de HERE staan om Hem te dienen door de plechtighe-
den in de tabernakel waar te nemen, als de verzorging van
offeringen, de toonbrodentafel, de gouden kandelaar [5]), en
door in des HEREN naam de zegen op het volk te leggen.
9 Terwille van deze bijzondere positie in verband met de
eredienst kreeg Levi niet op dezelfde wijze als de andere
stammen, eigen grondbezit (wel steden [6])). Levi kreeg veel
groter en schoner erfdeel: de HERE is zijn erfdeel. De Le-
vieten kregen dan ook van alles wat aan de HERE gewijd
werd, hun deel [7]). —
10 Ik had dus veertig dagen en veertig nachten in gebed
tot de HERE doorgebracht, evenals de eerste maal, toen

---

1) Num. 33 : 31, 32.
2) Num. 33 : 38.
3) Num. 33 : 33.
4) Vs 2, 3.
5) Num. 3 : 30; 4 : 15.
6) Num. 35 en Joz. 21.
7) Num. 18 : 20-24. Dat Levi geen erfdeel heeft met zijn broeders, kan eerst gezegd worden na de verovering en verdeling van West-Jordaanland. We hebben hier weer een toevoeging van latere hand, waarschijnlijk vanaf vers 6. In deze verzen wordt Israël niet toegesproken, maar er wordt over hen gesproken (zie de inleiding). Vs 10 sluit dus onmiddellijk aan bij vs 5.

de HERE mij de wetstafelen gaf. En de HERE verhoorde
mijn gebed, gelijk weleer. De HERE wilde u niet verdelgen.
Hij gedacht Zijn verbond. Zo ziet gij, dat gij niet vanwege
11 uw eigen gerechtigheid Kanaän verkrijgt! Toen zeide de
HERE tot mij: Maak u gereed, ga, trek aan de spits van
het volk, opdat zij in het land komen en het in bezit nemen,
waarvan Ik hun vaderen gezworen heb, dat Ik het hun
geven zou.

Vreest de HERE en hebt Hem lief. 10 : 12-22.

10 : 12 Nu dan, o Israël, wat vraagt de HERE, uw God, van u,
dan de HERE, uw God, te vrezen, door u te gedragen vol-
gens Zijn voorschriften? Wat anders dan Hem lief te heb-
ben? De HERE, uw God, te dienen met uw ganse hart en
13 met uw ganse ziel? De geboden en inzettingen des HEREN,
die ik u heden opleg, te onderhouden? Zal het u niet wel-
14 gaan, als gij dit doet? Zie, die God, aan Wien de hemel, ja,
de hemel der hemelen, de hemel tot in zijn hoogste hoog-
15 ten, en de aarde en alles wat daarop is, toebehoort, Die
heeft alleen aan uw vaderen, aan de vaderen van geen
ander volk, Zich verbonden, en hen alleen heeft Hij lief-
gehad; en hun nakroost, wat gij zijt, heeft Hij uit alle vol-
keren uitverkoren, zodat gij hier nu, alleen door Gods ver-
16 kiezende liefde, staat als Zijn volk. Heiligt uzelf dan Hem
en doet weg de voorhuid van uw hart, uw zondige gezind-
17 heid, en bekeert u van uw hardnekkigheid. Want de HERE,
uw God, is een grote God. Hij is de God der goden en de
Here der heren, de allerhoogste God en de allerhoogste
Heer. Hij is de grote, sterke, geduchte God. Vreest Hem!
En Hij is rechtvaardig, Hij ziet de persoon niet aan en
18 neemt geen omkoopgeschenk aan. Ook is Hij barmhartig,
wees en weduwe doet Hij recht en de vreemdeling bewijst
19 Hij liefde door hem brood en kleding te geven. Weest hier-
in navolgers Gods en bewijst ook gij de vreemdeling liefde,
temeer omdat gij zelf vreemdelingen zijt geweest in het
20 land Egypte. De HERE, uw God, zult gij vrezen, Hem zult
gij dienen, Hem aankleven, en zweren alleen bij Zijn naam.
21 Hij is uw roem en Hij is uw God, Die aan u die grote en
geduchte dingen gedaan heeft, die gij zelf gezien hebt bij
uw uittocht uit Egypte en bij uw tocht door de woestijn.

22 Met zeventig zielen trokken uw vaderen, Jakob en zijn zonen, naar Egypte, en nu zijt gij zo talrijk als de sterren des hemels. Dit is het werk van de HERE, uw God!

Onderhoudt de geboden, gedachtig aan des HEREN daden. 11 : 1-7.

11 : 1 Gij zult de HERE, uw God, liefhebben, en alle dagen Zijn dienst, Zijn inzettingen, Zijn verordeningen en Zijn ge-
2 boden in acht nemen. Hoe zoudt gij daarin nalatig kunnen zijn, wanneer gij maar in gedachtenis houdt wat de HERE aan u gedaan heeft? Dit geldt vooral van u, die nu volwassen zijt, meer dan van uw kinderen en de volgende geslachten. Want die hebben niet ervaren en niet gezien de onderwijzing van de HERE, uw God. Die zullen het maar bij overlevering vernemen. Maar gij hebt het wel ervaren. Gij hebt gezien Gods grootheid, Zijn sterke hand en Zijn uit-
3 gestrekte arm; de tekenen en daden, die Hij in Egypte gedaan heeft aan Farao, de koning van Egypte, en aan zijn
4 gehele land; en wat Hij gedaan heeft met het leger van Egypte, met zijn paarden en strijdwagens: hoe Hij hen deed overstroomd worden door het water van de Schelfzee, toen zij u achtervolgden langs het pad door de zee; hoe de HERE hen verdelgde, zodat Egypte tot vandaag toe de verzwak-
5 king van zijn macht ondervindt. Ook hebt gij gezien wat de HERE aan u zelf gedaan heeft op heel de reis door de
6 woestijn, tot op deze plaats toe. Ik noem vooral Zijn gericht over Datham en Abiram, de zonen van Eliab, de zoon van Ruben, toen de aarde haar mond opensperde en hen verzwolg met hun huisgezinnen, tenten en al de have die zij meevoerden. In het midden van heel Israël is dit geschied.
7 Gij hebt dit alles met eigen ogen aanschouwd. Hoezeer zijt gij dan verplicht de HERE, uw God, lief te hebben en Zijn geboden te bewaren!

Het volk zal in Kanaän rechtstreeks van God afhankelijk zijn. 11 : 8-17.

11 : 8 Onderhoudt dus heel het gebod, dat ik u heden opleg, want dan alleen zult gij — door des HEREN hulp — sterk

zijn en het land waarheen gij trekt in bezit kunnen nemen.
9 Dan ook alleen zult gij lang stand houden op de grond, die
de HERE aan uw vaderen gezworen heeft hun en hun na-
geslacht te zullen geven, een rijk en vruchtbaar land, vloei-
10 ende van melk en honig. Onderhoudt Gods geboden, want
in het land, waarheen gij nu trekt, zult gij rechtstreeks van
God afhankelijk zijn. In Egypteland kondet gij het land,
dat gij bezaaid hadt, kunstmatig besproeien, want het was
11 een vlak land, en water was meestal voorradig. Maar het
land waarheen gij trekt is een land van bergen en dalen en
kan niet anders gedrenkt worden dan door de regen des
12 hemels. Het is land, dat rechtstreeks staat onder de zorg
des HEREN, en de ogen des HEREN zijn ook gedurig op
dat land gevestigd, het hele jaar door.
13 Indien gij nu gehoorzaam zijt aan de geboden, die ik u
heden opleg, en gij de HERE, uw God, liefhebt en Hem
14 dient met uw ganse hart en uw ganse ziel, dan, zo spreekt
de HERE, zal Hij u de regen voor uw land op zijn tijd geven,
zowel vroege als late regen, zodat gij uw koren en uw most
15 en uw olie kunt inzamelen. Ook zal Hij u op uw veld gras
geven voor uw vee, zodat gij kunt eten en verzadigd worden.
16 Maar als ge ongehoorzaam zijt, zult gij deze zegeningen
missen. Laat u dan niet verleiden om andere goden te die-
nen en u daarvoor neer te buigen en aan hen de weldaden
17 des lands toe te schrijven. Dan toch zal de toorn des HEREN
tegen u ontbranden. Dan zal Hij geen regen geven, maar
de hemel toesluiten. Dan zal het land zijn opbrengst niet
geven en zult gij in dat goede land, dat God u geeft, te
gronde gaan.

Nauwkeurige bewaring van Gods geboden. 11 : 18-21.

11 : 18 Neem dan deze woorden van mij ter harte. Gij moet
een afschrift ervan als herinneringsteken op uw hand bin-
den. Gij moet ze schrijven op een voorhoofdband midden
19 tussen uw ogen. En uw kinderen moet gij deze woorden van
mij inprenten, ze moeten het onderwerp van uw gesprek-
ken zijn, altijd en overal, thuis en elders, wanneer gij neder-
20 ligt en wanneer gij opstaat. Een afschrift ervan zult gij
aanbrengen op de posten van uw kamerdeuren en van uw

21 huisdeur. Dan zult gij en uw nageslacht in het land, dat de HERE aan uw vaderen beloofd heeft, leven zolang deze aardse bedeling duurt.

Een gehoorzaam Israël zal een machtig Israël zijn. 11:22-25.

11 : 22 Want indien gij dit gehele gebod, dat ik u gebied, inderdaad onderhoudt, door de HERE, uw God, lief te hebben en door in Zijn wegen te wandelen en Hem getrouw te zijn,
23 dan zal de HERE al deze volken uitroeien, overal waar gij komt, en volken, die groter en sterker zijn dan gij, zult gij
24 verdrijven en hun gebied in bezit nemen. Uw rijk zal groot zijn, want waar ge ook maar een voet zet, daar zal het land het uwe worden: van de woestijn in het Zuiden tot de Libanon in het Noorden, vanaf de rivier de Eufraat tot de
25 zee in het Westen. Dit alles zal uw gebied zijn. Niemand zal voor u kunnen stand houden. De HERE, uw God, zal de bewoners van het gehele land vervullen met schrik en vrees voor u, zoals Hij u heeft toegezegd.

Zegen en vloek. 11 : 26-32.

11 : 26 Zie, in wat ik u heden voorhoud, geef ik u de keuze
27 tussen zegen en vloek. Zegen zult gij ontvangen, wanneer
28 gij Gods geboden gehoorzaamt, maar vloek, wanneer gij ongehoorzaam zijt en afwijkt van de weg die ik u heden gebied, wanneer gij andere goden, die gij niet kent en van wie gij nooit gunst of hulp ervaren hebt, navolgt en dient.
29 Wanneer nu de HERE, uw God, u gebracht zal hebben in het land, dat gij in bezit gaat nemen, dan zult gij deze zegen en vloek openlijk laten afkondigen. De zegen zult gij afkondigen op de berg Gerizim en de vloek op de berg
30 Ebal. Onthoud, waar deze bergen liggen: aan de overzijde van de Jordaan, westelijk van de grote weg, die daar gaat van Noord naar Zuid, in het land der Kanaänieten, die in de vlakte daarvoor wonen, tegenover Gilgal bij Sichem,
31 bij de eiken van More, waar Abraham gewoond heeft. Ik geef u dit bevel, en wijs u de plaats van uitvoering nauwkeurig aan, omdat gij nu op het punt staat de Jordaan over te trekken en het land, dat God u geven zal, in bezit te nemen en te bewonen.

32 Dan rust op u de plicht der dankbaarheid, al deze inzettingen en verordeningen, die ik u geef, naarstig te onderhouden!

2. *Wetgevend gedeelte.* 12 : 1—26 : 19.

Centralisering van de eredienst op één plaats. 12 : 1-28 [1]).

12 : 1 Dit zijn de inzettingen en verordeningen, die gij naarstig zult onderhouden in het land, dat de HERE, de God uwer vaderen, u gegeven heeft om het te bezitten, zolang gij op de aardbodem leeft.
2 De offerplaatsen van de volken in Kanaän, wier gebied gij in bezit gaat nemen, zult gij volkomen vernietigen. Zij hebben hun goden gediend op hoge bergen en op heu-
3 vels en onder lommerrijke bomen. De altaren, die gij daar vindt, moet gij verbrijzelen, en de gewijde palen met vuur verbranden. Hun afgodsbeelden moet gij omhouwen, zodat
4 zelfs de herinnering aan hen verdwijnt. Want gij zult niet alleen de Baäls der Kanaänieten niet dienen, maar de HERE, uw God, ook op andere wijze dienen, dan de Kanaänieten hun goden, en niet op allerlei hoogten onder lommerrijke bomen. Want door de eredienst der Kanaänieten over te nemen, zoudt gij gevaar lopen ook de HERE,
5 uw God, te vergeten. Daarom zal de HERE, uw God, een bepaalde plaats uit het gebied van al uw stammen uitkie-
6 zen, en die plaats moet gij opzoeken en daarheen zult gij gaan, daar zult gij brengen uw brandoffers en uw slachtoffers, uw tienden en uw wijgeschenken, uw gelofteoffers en uw vrijwillige offers, de eerstgeborenen van uw

---

1) De hoofdgedachte van dit gedeelte is kenmerkend voor het gehele boek. Het is de bepaling, dat de eredienst op één plaats, door God aan te wijzen, gecentraliseerd moet worden. Deze bepaling wijkt af van Ex. 20 : 24-26. Maar Mozes heeft het oog op Israëls nieuwe toekomst: het verblijf in Kanaän! Geheel nieuw is intussen deze centralisering van de eredienst niet. Gedurende de woestijnreis was de tabernakel het centrale heiligdom (Ex. 23). Het ideaal van Deuter. 12 was echter niet zo gemakkelijk te verwezenlijken. Hoewel enerzijds de heiligdommen te Silo, Nob en Gibeon een centrale betekenis hebben gehad, vóórdat de tempel gebouwd werd, bleef anderzijds ook na die tempelbouw de „hoogtedienst" nog lang in gebruik (II Kon. 12 : 3; 14 : 4; 15 : 4, 35; 16 : 4; 17 : 11; 23 : 5). De pogingen van sommige koningen van Juda de hoogten uit te roeien (II Kon. 18 : 4; II Kron. 17 : 6; 19 : 3) slaagden niet ten volle.

runderen en van uw kleinvee. Want op die plaats woont
7 de HERE, uw God. Daar moet gij Hem offeren en daar
moet gij uw offermaaltijden houden, daar, voor het aan-
gezicht des HEREN. Want daar alleen zult gij gemeenschap
met Hem hebben. De vreugde, aan des HEREN dienst ver-
bonden, zult gij daar genieten, gij en uw huisgezinnen, uw
vrouwen en uw kinderen. Dankbaar zult gij u daar ver-
heugen over het welslagen van uw werk, waarin de HERE,
uw God, u gezegend heeft.
8 Gij zult dan niet zo doen als wij nu hier doen: op ver-
schillende plaatsen offeren, niet altijd bij de tabernakel,
9 maar waar het ieder maar goeddunkt. Ons volksleven is
ook nog niet tot rust gekomen. We zijn nog op reis. Gij zijt
nog niet in het erfdeel, dat de HERE, uw God, u geven zal.
10 Maar wanneer gij de Jordaan zult overgetrokken zijn en
gij u gevestigd zult hebben in het land, dat de HERE, uw
God, u ten erve zal geven, en Hij u rustig en veilig zal doen
11 wonen door al uw vijanden te verdelgen — dan zult gij niet
meer waar het ieder maar goeddunkt, maar ter plaatse
waar het de HERE, uw God, goeddunkt, de eredienst waar-
nemen. Naar de plaats, die de HERE Zich tot een woning
verkiezen zal, zult gij brengen al wat u door de wet, die ik
u geef, opgelegd wordt: uw brandoffers en slachtoffers,
uw tienden en wijgeschenken en het uitgezochtste van uw
12 goed, dat gij in geloften den HERE bestemmen zult. Daar
zult ge dan de vreugden van de dienst des HEREN onder-
vinden, gij en uw zonen en uw dochteren, uw dienstknechten
en uw dienstmaagden, en de Leviet, die in uw steden en
dorpen woont en die gij als gast moet behandelen, omdat
hij geen erfdeel in uw midden heeft.
13 Neem u er voor in acht, dat gij uw brandoffers niet
14 brengt op elke willekeurige plaats. De HERE zal in het ge-
bied van één van uw stammen Zich een offerplaats verkie-
zen, en daar zult gij uw brandoffers brengen, daar ook alle
andere voorschriften der wet op de eredienst nakomen.
15 Wanneer gij nu slacht voor uw eigen gebruik, om vlees te
eten, dan behoeft dit niet het karakter van een offer te
dragen en moogt gij dit vrijelijk in uw woonplaatsen doen.
Gij moogt dit doen al naar gelang de HERE u zegent in uw
veebezit. Ook behoeft gij niet rein volgens de wet te zijn

om vlees te eten: de onreine mag van dat vlees evengoed
eten als de reine. Gij weet, dat dit geldt van gazellevlees
en hertevlees. Welnu, dit geldt ook van thuisgeslacht vee
dat ook voor offers gebruikt kan worden. Uw vleesgebruik
wordt dus niet beperkt door de bepaling, dat het bij het
16 centrale heiligdom moet geschieden. Wel echter geldt de
bepaling, dat ge geen bloed moogt eten. Gij kunt het dan
bij die thuisslachtingen natuurlijk niet uitgieten bij het al-
taar, daarom moet ge het op de aarde uitgieten als water,
17 opdat de aarde het bedekke. Betreft het echter offermalen,
gemeenschapsmaaltijden bij uw offers, dan moogt gij die
maar niet vrijelijk in uw woonplaatsen houden. Daarvoor is
het centrale heiligdom de enige plaats. Het eten van de
tiende van uw koren mag dus niet bij uw huizen geschieden.
Daarmee, en ook met de tiende van uw most en olie en met
de eerstelingen van uw runderen en van uw kleinvee en
met uw gelofteoffers en vrijwillige offers en met uw wij-
18 geschenken, moet ge komen voor het aangezicht des
HEREN. Voor het aangezicht van de HERE, uw God, ter
plaatse waar de HERE, uw God, dit verkiezen zal, zult gij
dit alles eten. Daarheen moet gij gaan met uw kinderen en
ook met uw dienstknechten en dienstmaagden. Vergeet
vooral niet de Levieten, want zij missen wat ze anders kre-
gen bij uw offers op allerlei plaatsen. Zij moeten nu hun
deel krijgen bij het heiligdom. En die offermaaltijden bij het
heiligdom zullen dan feestelijk en vol vreugde zijn. Dank-
baar zult ge daar gedenken, hoe de HERE u gezegend heeft
19 in uw bedrijf. Maar laat, als gij woont in het u beloofde
land, nooit de Leviet aan zijn lot over, neem hem op in uw
20 vreugde. Nog eens gezegd: vlees moogt ge eten zoveel ge
wilt. Uw vleeshonger behoeft ge niet onbevredigd te laten
21 tot ge weer bij het heiligdom zijt. Vooral niet, wanneer uw
gebied in Gods gunst zich uitbreidt en velen ver van het
heiligdom af wonen. Gij moogt thuis slachten van uw run-
22 deren en uw kleinvee, dat de HERE u gegeven heeft. Maar
dat vlees eten heeft dan niets met offeranden te doen en
draagt geen godsdienstig karakter. Het staat wat dat be-
treft gelijk met het eten van wild, gazellen en herten, en
het is daarom ook niet nodig voor die gewone maaltijden
rein te zijn, zoals dat wel nodig is voor offermaaltijden en

het eten van tienden en eerstelingen. De onreine en de
23 reine beiden mogen dat vlees eten. Maar wel blijft gelden
de regel, dat gij geen bloed moogt eten, ook niet bij die
profane maaltijden. Want het bloed is de ziel. Het leven
is in het bloed, en dit behoort aan God, en God zondert dit
24 af op het altaar tot uw verzoening. Eet dus geen bloed, en
omdat er bij uw thuisslachtingen geen altaar is, moet ge het
25 op de aarde uitgieten als water. Denkt hieraan, opdat het
u en ook later uw kinderen, wèl ga, nl. wanneer ge doet wat
26 de HERE wil. Betreft het echter heilige gaven, zoals tien-
den en eerstelingen en gelofteoffers, dan moet gij die met
u meenemen naar de plaats, die de HERE tot Zijn heilig-
27 dom verkiezen zal. Gij zult uw brandoffers en uw slacht-
offers brengen op het altaar van de HERE, uw God. Uw
brandoffers moeten in hun geheel, vlees en bloed beide,
op het altaar bereid worden. Van uw slachtoffers komt
alleen het bloed op het altaar, het moet daarop uitgegoten
worden. Het vlees van die slachtoffers moogt ge echter
28 eten. Luister aandachtig naar al deze geboden, die ik u
geef; opdat het u en uw kinderen na u voor altoos wèl ga,
wanneer ge doet wat goed en recht is in de ogen van de
HERE, uw God.

Israël moet niet het voorbeeld der Kanaänieten volgen.
12 : 29-32.

12 : 29 Wanneer de HERE, uw God, de volken, naar wier ge-
bied gij trekt om hen te verdrijven, uitgeroeid heeft en gij
hun gebied in bezit genomen hebt en in hun land woont,
30 neem u er dan voor in acht, dat gij niet, zelfs nadat zij ver-
delgd zijn, u laat verleiden hun godsdienstige praktijken
ten voorbeeld te nemen. Vraagt nooit: Welke goden dien-
den zij en hoe deden ze dat, dan willen wij ook zo doen,
alsof de voorspoed des lands afhankelijk zou zijn van de
31 verering van landsgoden. Evenmin moogt gij hun wijze van
verering toepassen op de HERE, uw God. Want die ver-
ering der Kanaänietische goden is vol van dingen, die in
de ogen des HEREN gruwelijk zijn en waarvan Hij een af-
keer heeft. Zij ontzien zich zelfs niet, hun kinderen voor
hun goden met vuur te verbranden!

32 Dit en al het andere, wat ik u gebied, zult gij naarstig onderhouden. Doe er niets bij en doe er niets af.

Verleiders tot afgoderij moeten streng gestraft worden. 13 : 1-11.

13 : 1 Luister nimmer naar iemand, die u verleiden wil tot afgoderij, ook al geeft hij voor, een profeet te zijn, of iemand die in de vorm van dromen openbaringen ontvangt.
2, 3 Zelfs wanneer hij, om zijn bewering dat hij een goddelijke zending heeft ontvangen, te staven, een teken of wonder aankondigt, en dat teken of wonder komt inderdaad, luister dan toch niet naar hem. Wanneer hij, wijzende op zijn voorzegging die uitgekomen is, u wil overhalen andere goden dan de HERE, uw God, te volgen en te dienen, dan moet gij dit niet doen en u door zijn bewering dat hij met goddelijk gezag spreekt, niet laten misleiden. Want de HERE, uw God, stelt u op de proef, om te weten, of gij Zijn woord onvoorwaardelijk aanneemt en niets boven of naast Zijn bevel stelt, en of gij Hem liefhebt met uw ganse
4 hart en met uw ganse ziel. De HERE, uw God, zult gij volgen, Hem alleen vrezen, Zijn geboden houden en naar Zijn stem luisteren: Hem alleen zult gij dienen en aanhangen.
5 En die zogenaamde profeet of dromer zal ter dood gebracht worden, omdat hij afval gepredikt heeft van de HERE, uw God, Die u uit het land Egypte geleid heeft en u uit het diensthuis verlost heeft, — om u af te trekken van de weg, die de HERE, uw God, u geboden heeft te gaan. Zo zult gij het kwaad uit uw midden weg doen, want gij zijt een heilig volk.
6 Wanneer iemand, die gij liefhebt, hetzij uw broer, uw bloedeigen broer, of uw zoon of uw dochter of uw eigen vrouw of uw boezemvriend als verleider optreedt en u influistert: laten wij andere goden gaan dienen! — luister naar hem niet, want hij praat van goden, die onbekend
7 voor u zijn, met wie gij niets te maken hebt, hetzij zij dicht-
8 bij of veraf en waar ook ter wereld vereerd worden. Wees zo'n verleider niet ter wille en luister naar hem niet omdat hij zo'n nauwe verwant of geliefde vriend is. Werp zijn
9 voorstel ver van u en ontzie hem niet. Tracht niet te maken

dat hij ongestraft blijve, maar zorg dat hij gedood wordt.
Klaag hem aan en werp zelf de eerste steen op hem en dàn
10 zal het gehele volk hem stenigen. Hij moet door steniging
gedood worden, omdat hij getracht heeft u af te trekken
van de HERE, uw God, Die u uit het land Egypte, uit het
11 diensthuis geleid heeft. Dan zal geheel Israël het horen
en met vreze vervuld worden en zal niemand meer zo iets
durven doen.

Strafbepaling tegen de stad, die tot afgoderij vervalt.
13 : 12-18.

13 : 12, 13 Wanneer gij, o volk van Israël, het gerucht hoort, dat
in een van uw steden slechte mannen zijn, die de bevolking
tot afgoderij en afval van God brengen, dan moet gij een
14 degelijk onderzoek instellen. Want dit vergrijp is ernstig en
de straf erop zwaar; gij moet dus niet op een bloot gerucht
afgaan. Maar als blijkt dat het waar is, en het vast staat,
15 dat zo'n gruweldaad in uw volksleven gebeurt, dan moet
gij streng straffen, nl. met de ban der vernietiging. De in-
woners van die stad en hun goederen en hun vee moeten
onder die ban vallen. Mensen en vee moeten gedood wor-
16 den met het zwaard, en de goederen moeten op het stads-
plein bijeengebracht worden, en dan steekt gij dit, en de
stad zelf ook, in brand. Alles moet verbrand worden
voor de HERE, uw God, ter voldoening aan Zijn recht
en tot stilling van Zijn toorn. De verbrande stad
moet een puinhoop blijven en mag nimmer herbouwd
worden.
17 Ook moogt gij niets van het verbannene voor u zelf
nemen. Dan zoudt gij aan Gods recht te kort doen. Oefen
dus deze straf stiptelijk uit, opdat de HERE Zijn branden-
de toorn late varen en u barmhartigheid bewijze. Want al
zijn velen van uw volk gedood bij het strafgericht over de
afvallige stad, de HERE zal u genadig zijn en u toch talrijk
18 doen zijn, zoals Hij uw vaderen gezworen heeft. Want
door dat strafgericht te voltrekken, betoondet gij te
willen luisteren naar de stem van de HERE, uw God,
en Zijn geboden te onderhouden, doende wat recht is
in Zijn ogen.

Heidense rouwgebruiken zijn verboden. 14 : 1, 2.

14 : 1 Gij zijt kinderen van de HERE, uw God, Zijn bondsvolk, en gij behoort Hem toe. Daarom moogt gij geen heidense rouwgebruiken volgen, zoals uzelf insnijdingen toebrengen of het haar boven uw voorhoofd wegscheren. Dit
2 zijn bijgelovige gewoonten, die u niet passen, want gij zijt een volk, dat den HERE, uw God, heilig is, en de HERE heeft u uitverkoren uit al de volken, die op de aardbodem wonen, om Hem een eigen volk te zijn.

Reine en onreine dieren. 14 : 3-21.

14 : 3 Gij zult niets eten, dat gruwelijk is in Gods ogen. Ook gij moet daar een afschuw van hebben, want gij zijt een volk, dat den HERE, uw God, heilig is.
4 Dit zijn de dieren, die rein zijn en die ge dus eten
5 moogt: de grotere landdieren, nl. rund, schaap, geit, hert, gazel, damhert, steenbok, antiloop, wilde os en springbok.
6 Het algemene kenmerk is, dat ze gespleten hoeven hebben, d.w.z. dat hun hoeven in twee klauwen gespleten zijn, en in de tweede plaats moeten ze tegelijk herkauwende dieren
7 zijn. Dieren die maar één van deze twee kenmerken hebben, moogt ge niet eten. De kameel, de haas en de klipdas zijn onrein voor u, gij moogt ze niet eten, want ze herkau-
8 wen wel, maar hebben de hoeven niet gekloofd. Het zwijn moogt ge ook niet eten, want het heeft wel gespleten hoeven, maar het herkauwt niet, het is onrein voor u. Het vlees van deze dieren moogt ge niet eten en een cadaver van hen moogt ge niet aanraken.
9 Wat de waterdieren betreft, hier is het kenmerk, dat rein is al wat vinnen en schubben heeft. De dieren, die dat
10 hebben, moogt ge eten. Maar al wat in het water leeft en geen vinnen of schubben heeft, is onrein, ge moogt het niet eten.
11 Wat de vogels betreft, ook alleen reine vogels moogt
12 gij eten. De volgende zijn onrein en moogt ge niet eten: de
13 arend, de lammergier en de zeearend; de wouw, de gier en
14, 15 alle soorten kraaien; alle soorten raven; de struisvogel, de
16 katuil, de meeuw en alle soorten sperwers; de steenuil, de

17 oehoe en de witte uil; de pelikaan, de aasgier en de aal-
18 scholver; de ooievaar en alle soorten reigers, de hop en de
19 vleermuis. Alle insecten, al dat wemelend gevleugeld kleinere gedierte zal voor u onrein zijn, ge moogt het niet eten.
20 Al het reine gevleugeld gedierte moogt gij eten.
21a Dan zult gij ook geen dier eten, dat door wilde dieren verscheurd is of dat op natuurlijke wijze dood gegaan is, want het bloed is daar nog geheel of gedeeltelijk in, en bloed moogt gij niet eten. Gij zelf — want gij zijt een volk, dat den HERE, uw God, heilig is! — moogt dat niet eten. Wel mag de vreemdeling, de niet-Israëliet, die echter in uw volksgemeenschap is opgenomen, het eten, en aan hem moogt ge het geven. Ook moogt gij het verkopen aan de buitenlander, de rondreizende koopman bijvoorbeeld.
21b Ten slotte moet gij bij het eten van vlees onthouden, dat gij het geitenbokje, dat gij kookt in melk, niet kookt in de melk van zijn moeder, want dit behoort tot de bijgelovige praktijken [1]).

De tienden. 14 : 22-29.

14 : 22 Nadat gij de tienden aan de Levieten afgedragen hebt [2]), zult gij nogmaals de tienden nemen van de rest van uw oogst, van uw koren, van uw most en van uw olie, voorts de eerstgeborenen van uw runderen en uw kleinvee.
23 Gij zult dat brengen voor het aangezicht van de HERE, uw God, bij het heiligdom, ter plaatse, die Hij zal verkiezen om daar te wonen, en gij zult er daar offermaaltijden van houden. Die offermaaltijden moet gij houden uit vreze voor de HERE en om in die vreze voor Hem toe te nemen, want Hij is het aan Wien gij al die weldaden te danken hebt.
24 Wanneer gij echter door de zegeningen des HEREN sterk uitbreidt en iemand daardoor ver van het centrale heiligdom af komt te wonen en het u niet meer mogelijk is al uw
25 tienden en eerstelingen daarheen te brengen, dan moogt gij die goederen, die voor offermaaltijden bestemd zijn, te gelde maken en met het geld naar het heiligdom gaan.

1) Het bokje koken in de melk van zijn moeder zou de vruchtbaarmakende kracht van de melk, waarmee Kanaänieten hun akkers besprenkelden, verhogen!
2) Zie Num. 18 : 21-24.

26 Koop daar dan voor het geld weer alles waarin gij lust hebt
om daar offermaaltijden mee te houden: runderen en klein-
vee, wijn en sterke drank en alles wat uw hart begeert. Eet
daarvan voor het aangezicht van de HERE, uw God, in
erkenning van Hem en in Zijn gemeenschap, en doe dat in
27 vreugde. Wees vrolijk met uw huisgenoten, en vergeet
daarbij niet, de Leviet er in te laten delen, want hij mist
een eigen erfenis onder de stammen.
28 Jaarlijks zult gij dit doen. Maar eens in de drie jaar
zult gij die tienden niet naar het heiligdom brengen voor
29 uw eigen offermaaltijden, maar ze besteden in uw woon-
plaatsen voor de Levieten en voor vreemdelingen, wezen
en weduwen. Deze zijn allemaal in vele opzichten veel min-
der bedeeld en gij moet zo zorgen voor een bijdrage in hun
levensonderhoud. Onderhoudt dit gebod, dan zal de HERE,
uw God, u zegenen in alles wat ge onderneemt.

Het jaar der kwijtschelding. 15 : 1-11.

15 : 1 Aan het einde van telkens zeven jaar zult gij kwijt-
2 schelding verlenen. Dit houdt het volgende in: in dat jaar
zal ieder die iets uitgeleend heeft, het geleende aan zijn
naaste kwijtschelden. Hij mag het in dat jaar niet opeisen,
want het is het jaar der kwijtschelding, zoals door bazuin-
3 geschal is afgekondigd. Dit geldt niet ten opzichte van de
buitenlander, de koopman die door uw land trekt; van
hem moogt gij eisen wat ge te vorderen hebt. Maar van uw
broeder en volksgenoot moogt ge dit niet doen.
4 Eigenlijk is dit gebod van kwijtschelding niet nodig
voor u, want niemand uit uw midden zal ooit behoeven te
lenen van een ander. De HERE zal u immers zegenen in het
land, dat Hij aan uw vaderen beloofd heeft, en er zal geen
5 arme onder u zijn — indien gij tenminste aandachtig luis-
tert naar de HERE, uw God, en doet al wat ik u opdraag.
6 Zozeer zal de HERE u zegenen en rijk maken, dat, in plaats
van dat ooit iemand van u in omstandigheden zou komen
dat hij geholpen moest worden door iets van zijn naaste ter
leen te ontvangen, het tegenovergestelde zal gebeuren: an-
dere volken zullen bij u komen om te lenen en gij zult aan
hen uitlenen, maar zelf zult gij nooit iets ter leen behoeven

te ontvangen. Gij zult over vele volken heersen, maar de
volken zullen u niet overheersen. Maar dan moet gij al de
geboden van de HERE, uw God, onderhouden.
7 Wanneer onder u, door ongehoorzaamheid, toch ar-
moede zou voorkomen in het land, dat de HERE u geven
zal, en een van uw broeders in een van uw woonplaatsen
hulp zou nodig hebben, wees dan niet hardvochtig en houd
8 uw hand niet gesloten voor uw arme broeder, maar open
uw hand wijd voor hem en leen hem mildelijk, zodat in zijn
9 gebrek behoorlijk voorzien wordt. En als hij uw hulp nodig
heeft vlak voordat het zevende jaar, het jaar der kwijt-
schelding, weer aanbreekt, en ge dus weet, dat ge het ge-
leende niet terug krijgt, dan moet ge niet bij u zelf zeggen:
ik krijg het niet terug, ik leen nu niets. Dat zou een lage
gedachte zijn! Pas daarvoor op! Want dan laat ge uw broe-
der in nood verkeren en in zijn geroep om hulp tot de
HERE ligt een klacht tegen u. Dan laadt gij schuld op u!
10 Gij zult toch uw broeder helpen, ook vlak voor het zeven-
de jaar, en ge zult het niet met tegenzin doen en uw hart
mag niet wrevelig worden als gij hem helpt. De HERE, uw
God, wil, dat ge hem helpt, en Hij zal u daarvoor zegenen
in al uw werk en hantering.
11 Denkt aan dit gebod, want ik weet, dat door uw onge-
hoorzaamheid wel degelijk armoede onder u in het land der
belofte zal zijn. De arme zal nooit uit uw land verdwijnen.
Als ge dan maar de armoede niet erger maakt door on-
barmhartig uw hand dicht te knijpen! Weest altijd bereid
de nood te lenigen en geeft mildelijk aan de nooddruftige
en arme broeder in uw land.

Vrijlating van Hebreeuwse slaven. 15 : 12-18.

15 : 12 Wanneer uw volksgenoot, een Hebreeuwse man, of
ook een Hebreeuwse vrouw, door armoede gedwongen,
slaaf wordt en zich aan u verkoopt om zijn schulden te be-
talen, dan zal hij u niet langer dan zes jaar dienen. In het
13 zevende jaar zult gij hem vrij laten. Gij zult hem niet met
lege handen laten gaan, zodat hij dadelijk weer in verlegen-
14 heid verkeert. Gij moet hem volop van uw kudde geven en
koren van uw dorsvloer en wijn en olie uit uw perskuip,

naar de mate van uw welstand, die gij onder des HEREN
15 zegen zelf geniet. Bedenk daarbij, dat gij zelf ook slaven geweest zijt, in het land Egypte. Toen heeft de HERE u verlost. Daarom gebied ik u, deze mildheid jegens slaven in acht te nemen.
16 Gij moet hem echter niet tegen zijn wil vrij laten. Het kan toch zijn, dat hij bij u wil blijven, omdat hij genegenheid voor u en uw huis heeft opgevat en hij het goed bij u
17 had. Dan moet gij hem houden en dan moet hij ook voor altijd bij u blijven. Ten teken daarvan moet gij een priem nemen en die door zijn oor in uw deur steken. Hij is u dan een altijdblijvende slaaf.

Hetzelfde geldt van een slavin.

18 Wanneer hij echter de vrijheid verkiest — wees dan niet teleurgesteld, hem als vrij man te moeten laten gaan. Gij hebt immers dubbel voordeel van hem genoten, want dag en nacht stond hij tot uw beschikking, en dat zonder loon.

De eerstelingen van het vee. 15 : 19-23.

15 : 19 Alle eerstelingen van het mannelijk geslacht, die onder uw runderen en kleinvee geboren worden, zult gij den HERE, uw God, heiligen. Gij moet ze afzonderen van het gewone gebruik. Het eerstgeborene van uw runderen moogt ge niet gebruiken voor uw wagen of uw ploeg of uw dorsslede, het eerstgeborene van uw kleinvee moogt ge de wol niet afscheren.
20 Gij moet ze slachten voor de HERE, uw God, als maaloffers, en ze eten bij offermaaltijden voor het aangezicht des HEREN en in Zijn gemeenschap. Eenmaal per jaar moet gij dit doen, ter plaatse, waar de HERE verkiezen zal
21 Zijn heiligdom te hebben. Wanneer echter zulk een eerstgeboren mannelijk dier een of ander gebrek heeft, bijvoorbeeld kreupel of blind is, dan blijft het wel den HERE geheiligd in zoverre, dat ge er niet mee moogt arbeiden en het niet moogt scheren. Maar het moet niet voor de HERE
22 geslacht worden bij het heiligdom. Slacht het ter plaatse waar gij woont en eet het, maar niet bij een offermaaltijd, maar bij uw huiselijke maaltijden. Daarvoor is het dan ook

niet nodig aan de reinheidswetten te voldoen. Ieder mag
er van eten, wie onrein is evengoed al wie rein is, net als
wanneer gij gazel of hert eet, dieren, die niets met uw ere-
23 dienst van doen hebben. Alleen zijn bloed zult ge niet eten.
Die wet blijft altijd van kracht. Dat bloed moet ge dan als
water op de aarde uitstorten.

De drie hoge feesten. 16 : 1-17.

a. *Het Paasfeest.* 16 : 1-8.

16 : 1 Als de maand Abib aanbreekt, moet ge in gedachtenis
houden, ter ere van de HERE, uw God, het Paasfeest te
vieren. Want Abib is de maand, waarin de HERE, toen Hij
alle eerstgeborenen in Egypte doodde, u sparend voorbij-
2 ging en u in de nacht uit Egypte uitgeleid heeft. Dan moet
gij Paasoffers voor de HERE, uw God, slachten, van uw
kleinvee en van uw runderen, en wel ter plaatse, waar de
HERE verkiest te wonen. Dat is de tijd om uw eerstelingen
van uw vee als maaloffers den HERE te wijden en ze bij
3 offermaaltijden te eten. Bij die offermaaltijden moogt ge
echter geen gezuurd brood eten. Al de zeven dagen van het
feest moogt ge niet anders dan ongezuurde broden eten.
Ge hadt geen tijd om uw deeg te desemen, overhaast trokt
ge uit Egypte weg, te midden van de ellende die over
Egypte werd uitgestort. Eet dan op het Paasfeest dit „brood
der ellende", opdat ge uw leven lang herinnerd wordt aan
uw uittocht uit Egypte.
4 Om zeker te zijn, dat gij gedurende die zeven feest-
dagen geen gezuurd brood eet, mag er gedurende die tijd
geen zuurdeeg in uw gehele land aanwezig zijn.
Het vlees van het dier, dat gij in de avond op de eerste
dag slacht, dus van het eigenlijke paaslam, mag niet de
nacht over blijven staan tot de volgende morgen, maar
5 moet verbrand worden. Dit paaslam moogt gij niet slachten
6 ter plaatse waar gij woont. Gij moet het slachten ter plaatse
waar de HERE, uw God, verkiezen zal te wonen, en wel
tegen de avond, als de zon ondergaat, dus op dat tijdstip
7 van de dag, waarop ge ook uit Egypte getrokken zijt. Gij
moet het braden op de plaats waar de HERE Zijn heiligdom

verkozen heeft. De morgen daarop moogt ge de terugreis
8 aanvaarden en naar uw tenten gaan. Voor wie niet heengaan, volgt dan het feest der ongezuurde broden, zes dagen, waarop gij ongezuurde broden eet. De dag daarop zal er een feestelijke vergadering zijn ter ere van de HERE, uw God. Dan zult gij geen werk doen.

b. *Het Wekenfeest.* 16 : 9-12.

16 : 9 Het Wekenfeest moet gij vieren als de zeven weken van de korenoogst voorbij zijn. Gij moet beginnen te tellen als de sikkel van de oogster voor het eerst in het staande koren geslagen wordt, of: van de dag af waarop gij de eerstelingsgarve aan de priester brengt tot een beweegoffer. Dan zult gij zeven weken tellen tot het Wekenfeest.
10 Dit feest zult gij vieren ter ere van de HERE, uw God, met vrijwillige gaven in overeenstemming met de zegeningen,
11 die gij van de HERE, uw God, ontvangen hebt. Gij zult dit feest met vreugde vieren en u verheugen, niet in zelfingenomenheid, maar voor het aangezicht van de HERE, uw God, en in gemeenschap met Hem. Gij zult het vieren met uw gezin, met uw zonen en dochteren en ook met uw dienstknecht en dienstmaagd, met de Levieten, die in uw woonplaats zijn, en met allen, die minder met aardse goederen bedeeld zijn, vreemdelingen, wezen en weduwen uit uw midden. Houdt met hen feestmalen van uw vrijwillige ga-
12 ven, bij het centrale heiligdom, want gij waart ook zelf eenmaal dienstknechten, in Egypte. Onderhoudt dan naarstig deze inzetting en weest mild gezind jegens de armen.

c. *Het Loofhuttenfeest.* 16 : 13-17.

16 : 13 Na de korenoogst volgt de olijven- en druivenoogst. Wanneer die is aangebroken en gij de opbrengst hebt ingezameld van uw dorsvloer en van uw perskuip, zult gij het Loofhuttenfeest vieren, ook zeven dagen lang.
14 Op dit grote oogstfeest zult gij vrolijk zijn met uw zonen en dochteren, met uw dienstknechten en uw dienstmaagden, met de Leviet en de vreemdeling, de wees en de
15 weduwe, die bij u wonen. Zeven dagen lang zult gij feest

vieren ter ere van de HERE, uw God, ter plaatse waar de HERE verkiest, dat Zijn heiligdom zal staan. Want de HERE, uw God, zal u zegenen in heel uw oogst en in al het werk uwer handen, zodat gij ook waarlijk vrolijk kunt zijn.

16 Driemaal per jaar zal ieder van u die mannelijk is, voor het aangezicht van de HERE, uw God, verschijnen bij het centrale heiligdom: op het Feest der Ongezuurde Bro-
17 den, op het Wekenfeest en op het Loofhuttenfeest. En niet met lege handen zult gij daar komen, maar met gaven en offers voor uw offermaaltijden, en ieder zal geven naar zijn vermogen, naar de mate, waarin de HERE hem gezegend heeft.

De rechtspraak. 16 : 18-20.

16 : 18 Wanneer gij in het land, dat God u geven zal, zult gekomen zijn, moet gij zorgen voor een goede rechtspraak. In elke stad moet gij rechters en politie aanstellen, en wel stamsgewijze, daar toch bij uw verspreiding over de steden rekening met de geslachten van elke stam zal gehouden worden. Zij worden er verantwoordelijk voor gesteld, dat
19 de rechtspraak rechtvaardig zij. Gij moogt nooit toelaten, dat afgeweken wordt van wat recht is. De persoon, zijn aanzien of rijkdom, doet niets ter zake! De zaak moet beoordeeld worden! Steekpenningen of omkopingsgeschenken moogt gij niet aannemen, want een geschenk verblindt de ogen, zelfs van een wijze rechter, en veroorzaakt, dat het getuigenis van hen, die het recht aan hun zijde hebben, niet
20 tot geldigheid kan komen. Geen voordeel, maar alleen gerechtigheid zult gij najagen — dan zult gij als volk kunnen bestaan in het land, dat de HERE, uw God, u geven zal.

Geen heidense praktijken. 16 : 21, 22.

16 : 21 Gij zult nooit een of ander hout als heilige paal plaatsen naast het altaar, dat gij bouwt voor de HERE, uw God.
22 Evenmin moogt gij een gewijde steen oprichten, want deze dingen doen de heidenen voor de Baäls, en de HERE, uw God, haat dit.

Geen gebrekkige offerdieren. 17 : 1.

17 : 1 Wat van de eerstelingen van het vee geldt [1]), geldt van elk offerdier: het gebrekkige mag niet geofferd worden. De HERE vraagt het volkomene. Want het is een gruwel voor de HERE, uw God, dat ge Hem zoudt slachten iets wat gebrekkig of ondeugdelijk is.

Straf op afgoderij. 17 : 2-7.

17 : 2 Wanneer in uw midden, in een van uw steden, die de HERE, uw God, u geven zal, iemand, hetzij man of vrouw, gevonden wordt, die het verbond, de wet, overtreedt en
3 doet wat kwaad is in de ogen van de HERE, uw God, met name iemand die andere goden gaat dienen en die zich daarvoor nederbuigt, hetzij voor de zon of voor de maan of het ganse sterrenheir — wat Ik (zo zegt de HERE) toch uitdrukkelijk verboden heb —, en dit u gebood-
4 schapt wordt, dan hoort gij van een grote zonde, waar een zware straf op staat. Gij moet dan een nauwkeurig onderzoek instellen; en wanneer het blijkt, dat wat u bericht is, de waarheid is en zulk een gruwel
5 dus inderdaad in Israël is bedreven, dan zult gij die overtreder, of hij man is of vrouw, uitbrengen naar de gerichtsplaats bij de poort — ook een vrouw, ge moogt haar niet ontzien — en de schuldige stenigen, zodat hij sterft.
6 Het is echter, omdat de straf zo zwaar is, nodig, dat er drie of minstens twee getuigen zijn. De verklaring van slechts één getuige zal niet voldoende zijn om de doodstraf te vol-
7 trekken. Voorts beveel ik, om het gevaar van vals getuigenis tegen te gaan, dat de getuigen moeten beginnen met de voltrekking van de doodstraf en de éérste steen moeten werpen. Daarna moet het ganse volk van die stad aan de steniging deelnemen, daarmee te kennen gevend, dat zij met de bedreven zonde niets te doen willen hebben. Zo zult gij het kwade uit uw midden uitroeien.

De hoogste rechtspraak bij het centrale heiligdom. 17 : 8-13.

17 : 8 Wanneer gij rechtzaken hebt die voor de plaatselijke overheden te moeilijk zijn, bijvoorbeeld manslag, moeilijke

---

1) Zie 15 : 21.

geschillen of mishandeling, dingen, die in elke stad aan de
orde kunnen komen, dan moet gij naar de plaats, waar de
HERE, uw God, Zijn heiligdom gevestigd heeft, gaan, dus
9 naar het centrale heiligdom, en die moeilijke zaken voor-
leggen aan de Levietische priesters of aan de burgerlijke
rechter, die daar dan is. Deze rechters moeten dan uit-
10 spraak doen. En gij zult aan die uitspraak, die daar bij het
heiligdom gegeven wordt, gebonden zijn, want het is recht-
spraak in naam van God. Gij zult u nauwgezet houden aan
wat die rechters daar zeggen; hun verklaring van de wet
11 en toepassing van het recht zal geldig zijn. In geen enkel
12 opzicht moogt gij van die uitspraak afwijken. Dat wel te
doen, zou bewijs van overmoed zijn. Want de priesters daar
staan in dienst van de HERE, uw God, en wie naar hen of
ook naar de burgerlijke rechter niet luistert, zal gedood
worden. Het verzet tegen de uitspraak bij het heiligdom
is verzet tegen God en moet daarom zo zwaar gestraft wor-
den. Zo zult gij dit kwaad van ongehoorzaamheid uit uw
13 midden wegdoen, en die zware straf zal ten afschrik wezen,
zodat het volk vrees en eerbied hebbe voor God en Zijn
wet en niet meer overmoedig zij.

Over het koningschap. 17 : 14-20.

17 : 14 Wanneer gij gekomen zijt in het land, dat de HERE,
uw God, u geven zal, en gij u in dat land gevestigd hebt,
dan kan het gebeuren, dat gij zoudt begeren een koning te
hebben. De andere volken hebben dat ook, en de voordelen
daarvan ziende, zoudt ge eenmaal kunnen zeggen: wij wil-
len een koning hebben, zoals alle volken rondom ons een
koning hebben. Welnu, dan moogt gij een koning hebben.
Gij moogt echter nimmer vergeten, dat de HERE, uw God,
koning is, en gij moogt geen andere koning hebben dan
15 zulk een, door wie de HERE Zelf u blijft regeren. Daarom
moet bij die eventuele instelling van het koningschap aan
bijzondere voorwaarden worden voldaan. Ten eerste moogt
gij niet kiezen wie gij wilt. Gij moogt slechts hem tot ko-
ning uitroepen, die ook door God Zelf daartoe verkoren
wordt. En dit zal altijd iemand zijn uit het midden van uw
broeders, een volksgenoot. Een vreemde of buitenlander

moogt gij niet tot koning uitroepen. Want gij zijt het volk
van de HERE, uw God, en het zou in strijd zijn met uw
16 heiligheid, dat een vreemde over u zou heersen. Vervolgens
mag uw koning niet doen wat hij wil. Hij moet zich wach-
ten voor verschillende dingen. Ten eerste mag hij niet veel
paarden houden. Natuurlijk mag hij een leger en ruiterij
hebben, maar hij moet niet gaan menen dat zijn behoud
ligt in de veelheid van paarden en wagenen. Hij moet ver-
trouwen op God! Ook mag hij niet door veel paarden te
willen verkrijgen, zich te nauw verbinden aan Egypte, het
land der paardenteelt. Want met Egypte hebt gij afgedaan.
De HERE heeft u uit dat land uitgeleid, en gezegd: Op deze
17 weg zult gij nooit meer terugkeren. In de tweede plaats
mag uw koning niet veel vrouwen nemen. Want onder de
invloed van vrouwen zou zijn hart af kunnen gaan wijken
van de vreze Gods. In de derde plaats mag hij niet veel
goud en zilver bijeenvergaren en naar rijkdom streven. Hij
mag niet belust zijn op de grootheid des levens in machts-
18 vertoon en weelde en genot. Maar deze wet, die ik u thans
gebied, die is zijn levensregel! En als hij op de koninklijke
troon gezeten is, dan zal hij een afschrift van deze wet
voor zich laten maken. Hij zal afschrift nemen van de wet
19 zoals die bij de Levietische priesters berust, en dat afschrift
moet hij bij zich hebben en daar moet hij gedurig in lezen,
opdat hij altijd weet wat de HERE van hem verwacht. Dan
zal hij leren de HERE, zijn God, te vrezen, Diens wetten
te onderhouden, zowel in zijn koninklijk ambt als in zijn
20 persoonlijk leven. Door zo de wet van zijn God steeds voor
ogen te houden, zal hij bewaard blijven voor overmoed en
zal zijn hart zich niet verheffen boven zijn broeders. Want
hij is er een uit het midden der broederen èn dienaar van
God. Wanneer hij zo van de wet niet afwijkt, noch ter
rechter- noch ter linkerhand, zal zijn koningschap besten-
digd worden, niet alleen aan hem persoonlijk, maar ook
aan zijn zoon en kleinzoon, tot in geslachten, temidden van
Israël.

Inkomsten en rechten van priesters en Levieten. 18 : 1-8.

18 : 1 De Levietische priesters of, wat ik ook zou kunnen
zeggen, de priesterlijke Levieten, ik bedoel toch heel de

stam van Levi, zullen geen deel en erfenis met de andere
stammen van Israël hebben. Ze kunnen persoonlijk bezit
hebben en weidegronden, maar ze krijgen niet als stam een
stamgebied. Zij zullen leven van de offers, die het volk den
HERE brengt, en van Zijn erfdeel, nl. van de heilige gaven,
2 die aan God gebracht worden. De bron van zijn levens-
onderhoud is niet een stamgebied — dat zal Levi niet ont-
vangen onder zijn broederen. De HERE Zelf is zijn erfdeel,
zijn bron van levensonderhoud, zoals de HERE hem ook
3 beloofd heeft. De priesters hebben het recht op de volgen-
de inkomsten: behalve de beweegborst en de hefschenkel
van de vredeoffers [1]) moeten ze van elke gewone slachting
van runderen of schapen de schouder, de beide wangstuk-
4 ken en de vette lebmaag hebben. Voorts krijgen ze de eerste-
lingen van uw koren, uw most en uw olie en ook de eerste
5 wol van uw schapen, wat ik hier opzettelijk noem. Op deze
inkomsten hebben ze recht, omdat de HERE, uw God, hen
uit al uw stammen uitverkoren heeft om voor de HERE
te staan en dienst te doen in Zijn naam, hen en hun zonen,
altijd door.

6 Wanneer gij in het land Kanaän gevestigd zijt, zal een
deel van de priesterlijke stam van Levi wonen in de onmid-
dellijke omgeving van de plaats, die God Zich ten heilig-
dom zal verkiezen, en zij zullen om beurten de dienst in
het heiligdom waarnemen en hun aandeel in de maaloffers
ontvangen, terwijl een ander deel over het gehele land ver-
spreid zal wonen. Zij kunnen geen deel hebben in de waar-
neming der diensten bij het heiligdom, en ook zijn zij eigen-
lijk vreemdelingen in hun woonplaats, omdat zij geen eigen
stamgebied hebben. Wanneer nu een van deze laatsten be-
7 geert om ook bij het heiligdom te wonen en dienst te doen
ter plaatse waar de HERE verkiest Zijn heiligdom te vesti-
gen, dan mag hij dat doen, en zijn broederen die reeds bij
het heiligdom zijn, mogen hem niet verhinderen zich bij
8 hen te voegen. Hij zal ook recht hebben op dezelfde inkom-
sten, ook al heeft hij nog persoonlijke bezittingen in zijn
vroegere woonplaats of inkomsten daarvan.

---

[1]) Zie Levit. 7 : 34.

De profetie als gids voor Israëls leven. 18 : 9-22.

18 : 9 Wanneer gij gekomen zijt in het land, dat de HERE,
uw God, u geven zal, dan zult gij u niet aanwennen om de-
zelfde gruwelen te doen, die de volken in dat land plegen
te doen. Zij gevoelen zich als hulpbehoevende en zoeken
steun bij hogere machten. Ook gij zult die steun nodig heb-
ben, maar de HERE zal u die steun geven, en gij zult die
niet zoeken op de gruwelijke manier waarop de heidenen
10 van Kanaän dit doen. Onder u zal er niemand gevonden
worden, die zijn kind, een zoontje of een dochtertje, slacht
11 en verbrandt als een offer aan Moloch. Onder u mag er
niemand zijn, die waarzeggerij of toverij bedrijft, om daar-
mee zijn menselijke zwakheid te verhelpen door zijn ken-
nen of zijn kunnen te versterken met machten, die buiten
het menselijke vermogen gezocht worden. Want zo doen bij
de heidenen de waarzeggers, die door middel van het wer-
pen van het lot het verborgene trachten te weten te
komen; en de orakelsprekers of wolkenlezers en de wiche-
laars, die uit allerlei toevalligheden menen iets te kunnen
afleiden aangaande de toekomst. Voorts zijn daar tove-
naars, die voorgeven over bovennatuurlijke krachten te be-
schikken en daardoor tot meer in staat zouden zijn dan de
mensen, die van hun krachten gebruik maken. En be-
zweerders, die banspreuken spreken, slangen bezweren of
geesten uitdrijven. En die doden of demonen laten op-
komen, of naar de graven gaan om van de geesten iets ge-
12 waar te worden. Dit zijn gruwelijke praktijken, om meer
te weten dan men weet of meer te kunnen dan men kan,
en juist omdat zij zulke gruwelen doen, zal de HERE, uw
God, de volkeren van Kanaän voor uw aangezicht verjagen.
13 Gij echter zult onberispelijk staan tegenover de HERE, uw
14 God, en aan zulke gruwelen geen deel hebben. Dat deze
volken, die gij verdrijven zult, zulke dingen doen, is omdat
God hen overlaat aan eigen zondige aandrang en hen in
hun wegen laat gaan, en daarom luisteren zij naar wiche-
laars en waarzeggers, maar u heeft de HERE, uw God, niet
aan eigen aandrang overgelaten. Van u wil Hij een heilig
en onberispelijk volk hebben. Daarom laat Hij u niet toe in
15 zulke wegen te wandelen. De HERE zal u iets beters geven

om te midden van de angsten en zorgen van het leven geleid
te worden. Hij zal u doen leven in het licht der profetie,
zoals gij daar nu ook in leeft, doordat ik u geleid heb en
als profeet u het woord des HEREN steeds voorgehouden
heb. De HERE, uw God, zal steeds zorgen dat er een pro-
feet bij u is, die Gods woord spreekt en met Gods macht
vervuld is, die meer weet dan gij weet en meer kan dan gij
kunt en u helpen kan in de moeilijkheden van het leven. Zo
zult gij als volk van God door God geholpen worden en geen
steun zoeken bij menselijke uitvindselen, die een gruwel
zijn voor God en Hem tekort doen in Zijn eer. De HERE
zal steeds weer zulk een profeet verwekken en toerusten
16 met Zijn geest; naar hem zult gij luisteren.Door middel van
zulk een profeet wordt gij dan door God geholpen. Zo ging
het ook op de Horeb, op uw eigen verzoek, op de dag der
samenkomst. Gij zeidet toen, dat gij niet langer de stem
van de HERE, uw God, wildet horen en niet langer dat gro-
te vuur wildet zien, want gij meendet dan te zullen sterven.
17 Toen zeide de HERE tot mij: Het is goed wat zij gesproken
18 hebben; een profeet zal Ik hun verwekken uit het midden
van hun broederen, een openbaringsmiddelaar zoals gij
zijt. Ik zal Mijn woorden in zijn mond leggen en hij zal
alles tot hen zeggen, wat Ik hem gebied. Zo gaf God u de
19 profetie als levensgids. En naar die gids moet gij nu ook
luisteren. De man, die niet luistert naar de woorden der
profetie, zal dat moeten verantwoorden en God zal hem
20 straffen. Zijnerzijds moet ook een profeet zich houden aan
de opdrachten Gods, en een profeet, die overmoedig ge-
noeg is om — zo zegt God — in Mijn naam een woord te
spreken, dat Ik hem niet gebood te spreken, of die in de
naam van andere goden spreekt, die profeet zal gedood
worden. Hij is een valse profeet.
21 Misschien vraagt gij nu: hoe kunnen wij het verschil
zien tussen ware en valse profeten? Waaraan kunnen wij
weten, of wat de profeet spreekt hem inderdaad door God
22 geboden is of niet? Eén kenmerk, dat altijd opgaat en in
vele gevallen dienst kan doen, is dit: als een profeet zegt
dat hij spreekt in de naam des HEREN, maar zijn woord
niet vervuld wordt en niet uitkomt, dan kunt ge er zeker
van zijn, dat hij niet sprak wat de HERE hem opgedragen

had. Dan sprak hij uit zijn eigen hart, in overmoedigheid, en dan moet gij u van zijn woorden niets aantrekken, maar hem doden!

De vrijsteden in West-Jordaanland. 19 : 1-13.

19 : 1 Wanneer de HERE, uw God, de volken, wier land de HERE, uw God, u geven zal, uitgeroeid heeft en gij hun gebied in bezit genomen hebt en in hun steden en huizen
2 woont, dan moet gij drie steden afzonderen in het land. dat de HERE, uw God, u tot een bezitting geven zal, als vrijsteden. Gij hebt reeds drie zulke steden afgezonderd in
3 Oost-Jordaanland, doe het ook in West-Jordaanland. Deze drie steden moeten gelijkmatig over het land verdeeld zijn, waartoe ge het land in drieën delen moet en in elk deel een stad als vrijstad moet aanwijzen. Ook moet ge de wegen naar die steden in goede toestand houden, opdat die steden van alle kanten goed bereikbaar zijn. De doodslager moet zijn vrijstad vlug kunnen bereiken, want hoe langer zijn reis is, hoe groter het gevaar voor hem is, ingehaald te worden.
4 Niet elke doodslager echter zal, in de vrijstad aangekomen, het leven behouden. Alleen die, welke zonder opzet zijn naaste gedood heeft, terwijl hij van tevoren geen haat tegen
5 hem koesterde. Om een voorbeeld te noemen: als iemand met een makker het bos ingaat om hout te kappen en als, terwijl hij de bijl zwaait om een boom te vellen, het ijzer van de steel vliegt en de makker dodelijk treft, dan is dit een geval, waarin de doodslager, in de vrijstad aangekomen, het
6 leven mag behouden. Want de bloedwreker van de gedode makker heeft het recht en de plicht wraak te nemen, maar zou in de opwinding van het ogenblik niet rekenen met het feit, dat het een ongeluk was en dat er geen haat in het spel was. Daarom moet de doodslager de gelegenheid hebben naar een vrijstad te vluchten, opdat zijn zaak daar
7 eerst onderzocht en berecht kan worden. Daarom geef ik dit gebod: zondert drie steden af.
8 En wanneer de HERE, uw God, uw gebied uitbreidt, zoals Hij uw vaderen gezworen heeft, en Hij u het hele land geeft, dat Hij aan uw vaderen beloofd heeft —
9 en dit zal het geval zijn wanneer gij de hele wet, die ik u

heden opleg, nauwgezet onderhoudt en wanneer gij steeds
in Zijn wegen wandelt —, dan zult gij nog drie steden aan
10 deze drie steden toevoegen. Want het moet voorkomen
worden, dat door de driftigheid van de bloedwreker iemand
gedood zou worden, die toch niet de dood schuldig was.
Dan zou er onschuldig bloed vergoten worden in het land,
dat de HERE, uw God, u ten erfdeel geven zal, en op u een
bloedschuld komen te rusten. Dit vreselijke gevolg van de
bloedwraak moet door de aanwijzing van een genoegzaam
aantal vrijsteden vermeden worden.
11 De vrijsteden zullen echter geen beveiliging tegen de
doodstraf aan de opzettelijke doodslager bieden. Wanneer
iemand zijn naaste haat, op hem loert, hem overvalt en
12 doodt en dan naar een vrijstad vlucht, dan moeten de oud-
sten van de stad zijner inwoning hem vandaar laten halen
en hem uitleveren aan de bloedwreker, want die heeft de
13 taak de opzettelijke doodslager te doden. Gij zult de dood-
slager niet ontzien. De schuld van de opzettelijke dood-
slager, die onschuldig bloed vergoten heeft, mag niet op u
blijven rusten, maar moet uit Israël weggedaan worden.
Dan zal het u wèl gaan.

Landroof verboden. 19 : 14.

19 : 14 Gij zult de grenzen van de akker van uw naaste niet
verleggen door de grensstenen, die de voorvaderen hebben
geplaatst, te verzetten en zo uw eigen akker te vergroten.
Gij zult u aan deze landroof niet schuldig maken, maar on-
veranderd laten de erfdelen, die ieder zal hebben in het
land, dat de HERE, uw God, u tot een bezitting zal
geven.

Getuigenis en aanklacht. 19 : 15-21.

19 : 15 Om iemands schuld te bewijzen, zal de verklaring van
één getuige niet genoegzaam zijn. Het doet er niet toe om
welke overtreding of misdaad het gaat, of deze zwaar is of
gering. Altijd zullen, om tot een geldige, vaststaande uit-
spraak te komen, twee of drie getuigen nodig zijn.
16 Wanneer de getuige aanklager is en de aangeklaagde

beweert, dat zijn aanklager een misdadig getuige is, die hem
vals beschuldigt, en er zo tussen deze twee mannen een ge-
17 schil ontstaat, dan zullen de twee mannen, die dit geschil
hebben, zich vóór de HERE stellen, bij het centrale heilig-
dom, vóór de priesters en rechters, die daar dan zullen zijn
18 als het hoogste gerechtshof. Dan zullen deze rechters de
zaak nauwkeurig onderzoeken. Blijkt het dat de getuige-
aanklager een vals getuige is en dat hij een valse aanklacht
19 tegen zijn broeder heeft ingediend, dan zult gij hem doen
zoals hij zijn broeder dacht te doen, dan zal de valse aan-
klager die straf krijgen, die de aangeklaagde zou gekregen
hebben, indien de aanklacht juist was geweest. Dan krijgt
hij zwaarder straf naarmate de valse aanklacht een ern-
stiger feit betrof en wordt het vergeldingsrecht toegepast.
Zo zult gij ook dit kwaad van valse aanklachten uit uw
20 midden wegdoen. Want de anderen zullen dit horen en, uit
vrees voor de straf, zich er voor wachten, ook dit kwaad
21 te doen. Ontzie de valse aanklager niet, maar pas het ver-
geldingsrecht toe: leven om leven, oog om oog, tand om
tand, hand om hand, voet om voet.

Oorlogswetten. 20 : 1-20.

20 : 1 Wanneer gij ten strijde trekt tegen uw vijanden en ge
te staan komt voor paarden en strijdwagens, voor een leger-
macht groter dan de uwe, dan moet gij u door die over-
macht geen schrik laten inboezemen, want de HERE, uw
God, Die u Zijn gunst en macht bewezen heeft door u uit
Egypteland uit te voeren, zal weer met u zijn en u de over-
2 winning geven. Wanneer gij dan opkomt uit uw huizen om
bij het leger ingelijfd te worden, moet er bij het leger een
priester zijn, die naar voren treedt om de manschappen
bemoedigend toe te spreken en hen te wijzen op de hulp
3 van God. Hoor, Israël, zo moet hij zeggen, gij treedt heden
aan tot de strijd tegen uw vijanden; wordt nu niet moede-
loos en vreest niet, wordt niet angstig en siddert niet voor
4 hen, want de HERE, uw God, trekt met u, om voor u tegen
uw vijanden te strijden en Hij zal u de overwinning geven.
5 De legerambtenaren zullen de volgende bepalingen
aan de opgekomen manschappen voorhouden: alwie een
nieuw huis heeft gebouwd, maar het nog niet betrokken

heeft, die mag terugkeren naar dat huis, want als hij in de
strijd zou sneuvelen, zou hij, wat hij als zegening van God
in het beloofde land ontvangen had, missen en een ander
6 zou in zijn huis gaan wonen. En alwie een wijngaard heeft
geplant en de eerste oogst ervan nog niet genoten heeft,
die mag ook teruggaan, opdat hij niet, wanneer hij in de
strijd zou vallen, het resultaat op zijn werk, dat hij als zege-
ning van God ontvangen had, zou missen en een ander het
7 zou nemen. En alwie zich het recht op een vrouw verwor-
ven heeft, maar haar nog niet gehuwd heeft, mag ook terug-
keren naar zijn huis, opdat niet, wanneer hij sneuvelde,
zijn vrouw voor een ander zou zijn en hij geen nakomeling-
schap zou hebben.

8 Verder moeten de legerambtenaren tot de overge-
blevenen zeggen: Alwie bevreesd en versaagd is moet
ook naar zijn huis teruggaan, want vreesachtigen pas-
sen niet in een leger dat op God vertrouwt. Ze zouden ook
de anderen kunnen aansteken en de geest van het leger be-
9 derven. Nadat al deze maatregelen getroffen zijn, moeten
legeroversten aangesteld worden en het leger georganiseerd
worden.

10 Wanneer gij tegen een stad optrekt om die te belege-
ren, dan zult gij ze eerst vrede aanbieden en haar de gele-
11 genheid geven tot vrijwillige onderwerping. Als die stad u
een vredelievend antwoord geeft en zich overgeeft en de
poort voor u opent, dan zal de gehele bevolking van die stad
u tot herendienst verplicht zijn en voor u moeten werken,
12 maar niemand zal gedood worden. Is die stad echter niet
bereid tot onderwerping en herendienst, maar wil zij zich
13 verdedigen, dan moet gij tot belegering overgaan. Dan zal
de HERE, uw God, die stad in uw macht geven en gij zult
14 alle mannelijke inwoners doden met het zwaard, maar de
vrouwen, de kinderen, het vee en alles wat aan goed in de
stad is, moogt ge sparen en als uw buit beschouwen. Het is
u door God geschonken en ge moogt het tot uw eigen nut
15 aanwenden. Dit geldt echter niet van de steden der volken,
die de HERE voor u verdrijft om u te geven het land, dat
Hij aan uw vaderen beloofd heeft. Dit geldt alleen van de
steden, die op zeer verre afstand van u liggen en wanneer
gij in oorlog geraakt met verderaf wonende volken.

16 Uit de steden van die volken, wier gebied de HERE,
uw God, u ten erfdeel geeft, mag niets in leven gelaten of
17 gespaard worden, mens noch dier. Gij zult die volken en
hun steden slaan met de ban der vernietiging: de Hethieten,
de Amorieten, de Kanaänieten, de Ferezieten, de Hevieten
en de Jebusieten. Zo heeft de HERE, uw God, u immers
18 uitdrukkelijk geboden. En Hij geeft dit strenge bevel, omdat die volken, wanneer ze gespaard werden, u zouden kunnen verleiden tot de gruwelen, die zij voor hun goden doen, en dan zoudt gij zondigen tegen de HERE, uw God.
19 Wat die belegeringen betreft nog het volgende: wanneer zo'n belegering lang duurt en de stemming bitter wordt, moet gij u wachten voor verwildering en nodeloze vernielzucht. De vruchtbomen rondom de stad moogt ge niet uitroeien door er de bijl maar in te slaan. Het is verstandiger ervan te eten en ze niet te vellen! De bomen in het veld zijn toch geen mensen, dat gij uw woede daarop
20 koelen zoudt? Wacht u voor zulk een ruwheid. Alleen bomen die geen eetbare vruchten hebben, moogt ge omhouwen, om ze te benutten bij uw belegeringswerken. Zo zult ge een stad belegeren, en het einde zal zijn dat ze u in handen valt.

Verzoening van een moord, waarvan de dader onbekend is.
21 : 1-9.

21 : 1 Wanneer men in het land, dat de HERE, uw God, u in bezit zal geven, in het open veld iemand vindt liggen, die vermoord is, zonder dat men weet wie hem gedood heeft, dan is er toch een bloedschuld en die bloedschuld moet verzoend worden. Het vergoten bloed roept om vergelding. De moordenaar moest gedood worden, maar deze is onbekend. Dan rust de onverzoende bloedschuld op het volk en
2 moet voor het volk verzoening gedaan worden. In de eerste plaats moet dan vastgesteld worden, op wie de plicht rust deze verzoening voor het volk te verkrijgen. Dit moet geschieden door de oudsten en rechters van de steden rondom het stuk land waar de vermoorde gevonden is; door de oudsten als overheden, die de bevolking vertegenwoordigen, door de rechters, omdat zij het recht hebben te hand-

haven. Deze moeten de afstand van de plek van de misdaad
tot de omliggende steden meten, als dit tenminste nodig is
3 om vast te stellen welke stad de naastbijgelegene is. De
oudsten van de stad, die het dichtst bij de vermoorde gele-
gen is, zijn dan verantwoordelijk voor de verzoeningsceremonie. Deze ceremonie zal aldus geschieden: er moet een
jonge koe genomen worden, die nog geen werk gedaan
heeft, die nog niet onder het juk heeft gelopen. Zij mag
dus, terwille van het gewicht van deze ceremonie, niet voor
4 een ander doel gebruikt zijn geweest. Deze koe moet dan
gedood worden. Niet geslacht met bloedplenging, maar
slechts gedood zonder meer, om, symbolisch, als plaatsvervanger van de moordenaar te kunnen gelden. Daarom
zal men de jonge koe de nek breken, en wel in een beekdal
waar stromend water is, maar dat bewerkt noch bezaaid is.
5 Ook dit vanwege de ernst van het geval. Hierbij zullen de
priesters en de Levieten, hoewel zij zelf geen bijzondere
handeling hebben te verrichten, toch tegenwoordig zijn,
want hen heeft de HERE, uw God, verkoren, om Hem te
dienen en om te zegenen in de naam des HEREN. Ook
wordt naar hun uitspraak elk rechtsgeding en elk geval van
lichamelijk letsel beslecht. Daarom is hun tegenwoordig-
6 heid vereist. De stedelijke overheden, die het dichtst bij de
vermoorde gezeteld zijn, zullen in het stromende water van
het dal hun handen wassen boven de jonge koe, waarvan
in het dal de nek gebroken is. Daarmede ontdoen zij zich
symbolisch van de bloedschuld, die niet verzoend kon worden door de moordenaar met de dood te straffen. Zij moeten dit doen boven de gedode jonge koe, omdat de oudsten
zich niet willekeurig van de bloedschuld kunnen ontdoen,
maar slechts in verband met een goddelijke verordening,
7 waarin deze jonge koe de moordenaar vervangt. Bij deze
handenwassing moeten de oudsten der stad betuigen dat zij
geen zedelijke schuld hadden, want zij hebben dit bloed
niet vergoten en ze hebben ook niets kunnen doen om het
te verhinderen of om de schuldige aan te wijzen, want ze
hebben niets gezien van wat gebeurd is. Zij ontdoen zich
echter van de schuld, die in ceremoniële zin op hen rustte.
8 Deze ceremonie bewerkt echter geen verzoening. De eigen-
lijke verzoening moet geschieden door een genadige be-

schikking van God. Daarom moeten de oudsten na hun onschuldsbetuiging ook nog om verzoening bidden en zeggen: Doe verzoening voor Uw volk Israël! Het is het volk, dat Gij uit liefde verlost hebt, en wij doen op diezelfde liefde weer een beroep. Wil toch wat hier geschied is in het veld zonder ons toedoen, het volk niet als bloedschuld toerekenen. Dan zal de bloedschuld verzoend zijn, en zo zult gij het onschuldig bloed en de schuld daarvan uit uw midden wegdoen, door deze ceremonie te volbrengen en daarmede uit te spreken, dat gij over onschuldig vergoten bloed niet licht denkt en slechts uit onvermogen de moordenaar ongestraft liet blijven.

Huwelijk met een krijgsgevangen vrouw. 21 : 10-14.

21 : 10 Wanneer gij uittrekt ten strijde tegen uw vijanden — wat ik nu ga zeggen heeft geen betrekking op de verovering van Kanaän, maar op latere oorlogen, die gij zoudt voeren tegen andere volken dan de Kanaänieten — en de HERE, uw God, die vijanden in uw macht geeft en gij uit hen gevangenen maakt, onder wie een schone vrouw is, die u bekoort, zodat gij haar tot vrouw wilt nemen, dan moogt gij dat doen. Daarbij zult gij echter de volgende voorschriften in acht nemen, waardoor zij tegen een ruwe of smadelijke behandeling gevrijwaard wordt: gij moet haar in uw huis opnemen. Tot haar reiniging als heidense vrouw moet gij haar hoofdhaar afscheren en haar nagels afknippen, en ten bewijze van haar overgang uit haar volk tot het volk des HEREN, moet zij van kleren verwisselen en het kleed, dat zij bij haar gevangenneming droeg, afleggen. Gedurende een maand moet gij haar in uw huis met rust laten, opdat zij haar vader en moeder, van wie zij nu gescheiden is, kan bewenen. Dan pas moogt gij haar ter vrouw nemen. Wanneer zij later u niet meer behaagt, dan moogt gij haar niet meer verkopen, maar moet gij haar vrij laten gaan, waarheen zij wil. Gij hebt haar eerst gedwongen uw vrouw te wezen en daarom moogt gij haar daarna niet meer als slavin behandelen. Tegen zulk een grove willekeur wordt zij bij dezen gevrijwaard.

Het eerstgeboorterecht. 21 : 15-17.

21 : 15 Wanneer een man twee vrouwen heeft, van wie hij de
ene werkelijk liefheeft, maar de andere niet zo erg, en hij
bij beide vrouwen zonen heeft, zowel bij de geliefde als bij
de andere, en juist deze laatste de eerste was die hem een
16 zoon schonk, dan mag hij, wanneer hij zijn bezit aan zijn
zonen vermaakt, het eerstgeboorterecht niet geven aan de
zoon der geliefde vrouw, want de zoon van die andere
vrouw heeft daar recht op. Hem mag hij niet voorbijgaan
17 en benadelen. Hij moet aan zijn eerstgeboren zoon, ook al
is deze de zoon van een minder geliefde vrouw, geven waar
hij recht op heeft: erkenning van zijn eerstgeboorterecht
en een dubbel deel, want hij is en blijft de eersteling van
zijn kracht: hem behoort het eerstgeboorterecht.

De wederspannige zoon. 21 : 18-21.

21 : 18 Wanneer een man een weerbarstige, wederspannige
zoon heeft, die naar zijn vader en moeder niet wil luisteren
19 en hun niet gehoorzaamt, hoewel zij hem tuchtigen, dan zul-
zijn vader en moeder hem aangrijpen en naar de oudsten
20 van hun stad brengen, om hun de zaak voor te leggen. In
de stadspoort, waar de oudsten zitting houden, zullen de
ouders de beschuldiging tegen de zoon voorbrengen en
zeggen: Deze zoon van ons is weerbarstig en wederspannig.
Hij wil naar ons niet luisteren. Hij is een doorbrenger en
21 een drinker. Dan zal deze zoon ter dood veroordeeld wor-
den en zullen alle mannen van de stad waar hij woont, hem
met stenen doodgooien. Zo zult gij het kwaad uit uw mid-
den weg doen. Geheel Israël zal het horen en met ontzag
vervuld wezen voor de wetten en geboden des HEREN.

Een gehangene moet begraven worden. 21 : 22, 23.

21 : 22 Wanneer iemand een zonde begaat waarop de dood-
straf staat, en hij ter dood wordt gebracht, en daarna zijn
lijk, tot meerdere ontering, aan een boom of paal wordt ge-
23 hangen, dan mag dat lijk niet de nacht over blijven hangen,
maar het moet vóór zonsondergang afgenomen en begraven

worden, want een gehangene is nu eenmaal Gode een vloek. Wanneer gij hem laat hangen, zou het land daardoor verontreinigd worden. En gij zult het land, dat de HERE, uw God, u als erfdeel geeft, niet verontreinigen.

Weggeraakt goed. 22 : 1-4.

22 : 1 Als gij ziet, dat het rund of het schaap van uw volksgenoot verdwaald is, dan moogt gij niet doen alsof gij niets merkt, maar hebt gij zorg te dragen voor het verdwaalde dier van uw broeder. Aan die verplichting moogt ge u niet onttrekken, ja, gij zult het verdwaalde dier zelfs
2 naar hem toebrengen. Wanneer echter de eigenaar van het verdwaalde dier ver weg woont of u onbekend is, zodat gij het dier niet kunt terugbrengen, dan moet ge het onder uw zorg nemen bij uw eigen vee of in uw stal, totdat de eigenaar het komt zoeken. Dan zult gij het hem
3 teruggeven. Zo zult gij ook doen met zijn ezel en met zijn kleed en met alles wat uw broeder vergeet of verliest, wat dan door u gevonden wordt. Zorg er voor, en laat het niet maar lopen.
4 Als gij ziet, dat de ezel of het rund van uw broeder op de weg bezwijkt onder zijn last, laat dan niet uw broeder maar tobben, maar help hem. Onttrek u niet aan deze plicht der behulpzaamheid, maar help hem zijn lastdier weer overeind te krijgen.

Kleding en kunne. 22 : 5.

22 : 5 Een vrouw mag geen kleren van een man aantrekken en een man geen kleren van een vrouw, want dit is miskenning van Gods scheppingsorde en van het door de HERE gewilde onderscheid tussen geslachten en soorten. Wie dit toch doet, is de HERE, uw God, een gruwel.

De broedende vogel. 22 : 6, 7.

22 : 6 Wanneer gij onderweg een vogelnest aantreft, hetzij in een boom of op de grond, en er zijn jongen in of eieren, en

de moedervogel zit op de jongen of op de eieren, dan
moogt gij de jonge vogels of de eieren wel meenemen, maar
7 de moeder niet, want dat zou te ver gaan. De jongen moogt
ge nemen, maar laat de moedervogel vliegen, opdat het u
wèl ga, en gij lang leeft.

De borstwering op het dak. 22 : 8.

22 : 8 Wanneer gij een nieuw huis bouwt, dan moet gij op het
platte dak rondom een borstwering maken, opdat er nie-
mand kan afvallen en doodvallen, want als dit gebeurde,
zoudt gij een bloedschuld op uw huis — en op u zelf als
bouwer en eigenaar — leggen.

Verboden om het ongelijksoortige bijeen te voegen. 22:9-11.

22 : 9 Gij moogt tussen uw wijnstokken geen tweeërlei soort
groenten kweken. De straf daarop zal zijn, dat de opbrengst
van die groenten en van de wijngaard aan het heiligdom
vervalt. De priester mag het in beslag nemen, zodat gij van
de op deze verboden manier verkregen vruchten geen voor-
deel hebt en gij bovendien schade lijdt wat betreft de op-
10 brengst van uw wijngaard. Gij zult ook geen rund en ezel
tegelijk voor dezelfde ploeg spannen. Dit is geen eerbiedi-
ging van het soortverschil, dat God in de schepping gelegd
11 heeft. Om dezelfde reden moogt ge u niet kleden met een
stof, waarin wol en linnen dooreen gewerkt zijn.

Gedenkkwasten. 22 : 12.

22 : 12 Gij zult u kwasten maken aan de vier hoeken van uw
opperkleed, opdat gij bij het zien van die kwasten denkt
aan al de geboden des HEREN.

Huwelijkswetten. 22 : 13-30.

22 : 13 Wanneer een man een vrouw huwt en na de echtelijke
14 gemeenschap een afkeer van haar krijgt, haar daarom in
opspraak brengt en haar een slechte naam bezorgt door te
zeggen: Deze vrouw heb ik gehuwd, maar bij de echtelijke
gemeenschap bevond ik, dat zij geen maagd was, maar

reeds gemeenschap met een andere man moest gehad
15 hebben, dan brengt hij een zeer ernstige zaak in het geding, want hij beschuldigt zijn vrouw van ontucht, vóór haar huwelijk gepleegd, in het huis van haar vader, toen zij nog onder diens gezag stond. Heeft haar man gelijk, dan heeft deze vrouw een schrikkelijke overtreding begaan, want zij had met die man, die met haar gemeenschap gehad heeft, moeten huwen. Een vrouw toch kan maar aan één man toebehoren, al kan een man meer dan één vrouw hebben. Maar als haar man haar vals beschuldigt, dan lasterde hij op ernstige wijze. Daarom moet uitgemaakt worden, of de beschuldiging terecht of ten onrechte is. Deze uitspraak moet geschieden door de wettige overheid, de oudsten der stad, en officieel, in de poort, in een rechtzitting. Het bewijsmateriaal in deze zaak is het opperkleed, dat ook als deken dient, en dat bloedvlekjes vertoont, veroorzaakt door de verbreking van het maagdevlies bij de eerste bijslaap. Het is dus raadzaam, dat de jonggehuwde vrouw zorg draagt, dat dit kleed in handen van haar ouders komt! Want in zo'n geval moeten de vader en de moeder van de jonggehuwde vrouw met de bewijzen van de maagdelijkheid
16 van hun dochter naar de oudsten gaan, in de poort, en de vader moet de zaak aan de oudsten voorleggen en zeggen: Ik heb mijn dochter aan deze man tot vrouw gegeven, maar
17 hij heeft een afkeer van haar gekregen en nu brengt hij haar in opspraak door te zeggen: ik heb bemerkt dat uw dochter geen maagd was. Maar dit is laster, want kijk, hier zijn de bewijzen van de maagdelijkheid van mijn dochter! En dan moeten de vader en de moeder van deze beschuldigde vrouw het opperkleed voor de oudsten der stad uit-
18 spreiden. Dan moeten de oudsten der stad, ziende dat die
19 man gelasterd heeft, hem straffen met een boete van honderd zilverlingen, welke boete betaald moet worden aan de vader van deze jonge vrouw. Dit, omdat hij een maagd in Israël onder verdenking gebracht heeft. Maar deze is onschuldig en is een blijft de wettige vrouw van de man, ook al heeft hij een afkeer van haar. Hij moet haar houden en mag haar niet wegzenden, zolang zij leeft.
20 Maar indien de beschuldiging waar is en de maagde-
21 lijkheid bij deze vrouw niet gevonden is, dan moet zij

gestenigd worden, en wel voor de deur van het huis van haar vader, want zij heeft door haar gedrag ook haar vaderlijk huis schande aangedaan, en de mannen van haar stad zullen haar met stenen werpen tot zij dood is. Zij heeft een schanddaad in Israël gepleegd, door in het huis van haar vader ontucht te bedrijven. Door haar te doden, zult gij het kwaad uit uw midden weg doen.

22 Wanneer een man betrapt wordt, terwijl hij gemeenschap heeft met de vrouw van een ander, dan moeten zij beiden gedood worden. Die man ook, want al mag hij meer dan één vrouw hebben, toch nooit een van een ander!

23 Reeds door ondertrouw of verloving behoort een maagd haar man toe. Wanneer dan ook een man een meisje, dat nog maagd is, maar met iemand ondertrouwd is, in de stad ontmoet en gemeenschap met haar heeft,
24 dan zult gij hen beiden naar de poort van die stad brengen en hen daar stenigen. De man, omdat hij de vrouw van zijn naaste onteerd heeft. Het meisje, omdat zij om hulp had moeten roepen en dit nagelaten heeft en dus bewilligd heeft. Beiden moeten zij gedood worden, en zo zult gij het
25 kwaad uit uw midden wegdoen. Alleen wanneer zulk een zaak in het open veld plaats vindt, zal het meisje niet gedood worden, ook al is zij ondertrouwd. De man die haar
26, 27 aanrandde, zal echter wel gedood worden. Het meisje niet, zij was weerloos, evenals iemand die overvallen en vermoord wordt. Aangenomen moet worden, dat het meisje niet bewilligd heeft, om hulp geroepen heeft, maar door niemand gehoord is, zodat niemand haar kon helpen.

28 Een ander geval is het, wanneer het een meisje betreft, dat niet verloofd of ondertrouwd is, zelfs al is de man die haar overvalt, gehuwd, want een man mag meer dan één vrouw hebben — tenminste, dat is toegelaten. Wanneer daarom een man een meisje ontmoet, dat nog maagd is en niet ondertrouwd, haar aangrijpt en gemeenschap met haar
29 heeft en zij worden betrapt — dan zal de man, die bij haar gelegen heeft, aan de vader van het meisje vijftig zilverlingen geven en dan moet hij dat meisje huwen. Omdat hij haar eenmaal onteerd heeft, zal hij haar nooit mogen wegzenden, zolang zij leeft.

30 Iemand mag, na de dood zijns vaders, geen vrouw van

zijn vader — een andere natuurlijk dan de eigen moeder — ter vrouw nemen. Hij mag zijns vaders dek niet opslaan, geen bloedschande plegen.

Opneming in de gemeente des HEREN. 23 : 1-8.

23 : 1 Niet ieder kan in de gemeente des HEREN, in uw heilige volksgemeenschap, die gegrond is in de gemeenschap met God, opgenomen worden. Burgerrecht onder u te hebben, is een heilige zaak.

In de volgende gevallen is opneming in uw heilig burgerschap ontoelaatbaar:

Wanneer iemand door kneuzing ontmand is of wanneer iemand het mannelijk lid is afgesneden. Zo'n verminking van de door God geschapen menselijke natuur is in strijd met de heiligheid van uw volksgemeenschap.

2 Bastaards, zij dus die in overspel of bloedschande geboren zijn, mogen zèlf niet opgenomen worden, maar hun schande ligt ook op hun nakomelingen; geen van hen mag in de gemeente des HEREN komen, zelfs de verste nakomeling niet.

3 Ook Ammonieten en Moabieten mogen in de gemeente des HEREN niet komen. Nooit of te nimmer mogen zij in
4 uw volksgemeenschap worden opgenomen. Want toen gij uit Egypte kwaamt en het land der belofte naderdet, zijn zij u niet met brood en water tegemoet gekomen. Integendeel, ze hebben Bileam, de zoon van Beor, uit Pethor in Mesopo-
5 tamië, tegen u gehuurd, om u te vervloeken. Wel heeft de HERE, uw God, niet naar Bileam willen luisteren, en zegen over u, inplaats van vervloeking, in zijn mond gelegd, zodat het boze plan van Balak, de koning der Moabieten,
6 mislukte. Want de HERE, uw God, had u lief. Juist daarom zult gij, zolang gij leeft, nimmer de vrede met hen noch het goede voor hen zoeken.

7 Anders staat het met de Edomieten. Zij zijn een broedervolk van u. Hen moogt gij niet verafschuwen. Zo staat het ook met de Egyptenaren. Gij moogt ook hen niet verafschuwen, want gij zijt vreemdelingen geweest in hun land.
8 De kinderen, die hun in het derde geslacht in uw land geboren worden, mogen, na besnijdenis, in de gemeente des HEREN komen.

Reinheid van de legerplaats. 23 : 9-14.

23 : 9 Wanneer gij later tegen uw vijanden ten oorlog trekt
en een legerplaats opslaat, dan moet gij oppassen voor
allerlei lelijke en onreine dingen, want de HERE, uw God,
trekt met u op en is in uw midden.
10 Wanneer bijvoorbeeld een man uit het leger verontreinigd is door een onwillekeurige nachtelijke bevlekking,
moet hij uit de legerplaats weggaan en de gehele dag weg-
11 blijven. Tegen het vallen van de avond moet hij zich met
water wassen, en met zonsondergang mag hij weer in de
legerplaats terugkeren.
12 Gij zult buiten de legerplaats een vaste plek hebben
13 om u daarheen naar buiten te begeven. Tot uw uitrusting
moet een schopje behoren, en wanneer gij buiten gaat
zitten op die bepaalde plek, moet gij eerst een gat graven
14 en uw uitwerpselen weer bedekken. Want de HERE, uw
God, trekt met u op in het leger, om u de overwinning over
uw vijanden te geven. Houdt daarom uw legerplaats heilig
en schoon en laat daar niets walgelijks gevonden worden,
zodat Hij Zich van u zou afwenden.

De gevluchte slaaf. 23 : 15, 16.

23 : 15 Wanneer een slaaf van zijn heer wegvlucht naar uw
land, dan moet gij hem niet uitleveren aan zijn heer. Hij
16 moet in uw land een veilige wijkplaats vinden. Hij moet in
uw midden mogen wonen waar hij wil, op het land of in de
stad waar het hem bevalt.

Geen gewijde ontucht. 23 : 17, 18.

23 : 17 Een dochter van Israël mag zich niet geven als tempel-
prostituée in dienst van de vruchtbaarheidsgoden der hei-
denen. Noch mag een zoon van Israël zich in zulk een
18 cultus overgeven aan tempelontucht. Al geven zij hun loon
ook aan de tempel — de HERE duldt in Zijn huis het
hoerenloon van zulke vrouwen niet, noch het hondengeld
van zulke mannen. En om een of andere gelofte te betalen,
zult gij zulk geld in het huis van de HERE, uw God, niet

brengen, want het is een gruwel voor de HERE, uw God.

Geen rente van de volksgenoot nemen. 23 : 19, 20.

23 : 19 In uw heilige volksgemeenschap moet hulpvaardigheid zijn en hulpbetoon jegens de armen. Daarom moet gij van uw broeder en volksgenoot geen rente nemen, als gij hem iets leent, hetzij geld of levensmiddelen of iets anders, dat
20 tegen rente geleend kan worden. Iets anders is het, wanneer een buitenlander iets van u wil lenen.Van hem moogt gij rente nemen. Maar niet van uw broeder, opdat de HERE, uw God, u zegene in alles wat gij onderneemt in het land, dat gij in bezit gaat nemen.

Vrijwillige geloften. 23 : 21-23.

23 : 21 Wanneer gij de HERE, uw God, een gelofte doet, zult gij de betaling daarvan niet uitstellen. Gij behoeft geen gelofte te doen, maar als gij het doet, dan eist de HERE ook, dat gij ze inlost, want anders staat gij bij Hem in de schuld.
22 Wanneer gij u onthoudt van het doen van geloften, dan
23 ligt daarin niets zondigs. Als ge echter een gelofte gedaan hebt, dan moet ge uw woord gestand doen en stipt volbrengen wat over uw lippen gegaan is. Het was immers geheel vrijwillig, dat gij een gelofte deed, en gij hebt het toch zelf en uit eigen beweging gezegd? Houd u er dan ook aan!

Druiven eten en aren plukken. 23 : 24, 25.

23 : 24 Wanneer gij in de wijngaard van uw naaste komt, dan moogt gij druiven eten zoveel als ge wilt, tot verzadigens toe — zo gul moet uw naaste zijn! —, maar ge moogt geen druiven meenemen.
25 Wanneer gij in het staande koren van uw naaste komt, moogt ge met uw hand aren plukken om te eten, maar met de sikkel beginnen te maaien moogt ge niet. Dan zoudt ge de perken te buiten gaan!

Een gescheiden vrouw, die opnieuw gehuwd is en daarna weer vrij geworden is, mag niet meer door haar eerste man tot vrouw genomen worden. 24 : 1-4.

24 : 1 Gesteld het geval dat iemand een vrouw ten huwelijk genomen heeft, maar naderhand geen genegenheid meer

voor haar koestert, omdat hij iets lelijks aan haar vindt, bijv. een ziekte of enig lichaamsgebrek of ook onaangename karaktertrekken, en hij daarom een scheidbrief schrijft en die haar overhandigt en hij haar zo wegzendt uit zijn huis —

2 gesteld verder, dat die vrouw na haar vertrek de vrouw van een ander wordt —

3 gesteld verder, dat zij ook van deze man vrij wordt, hetzij omdat deze man ook een afkeer van haar krijgt en haar met een scheidbrief wegstuurt, hetzij omdat die tweede man sterft —

4 dan mag die eerste echtgenoot, die haar eerst weggezonden heeft, haar niet opnieuw tot vrouw nemen, want haar eerst verwerpen en dan weer aannemen is een lichtzinnige handelwijze, die met de heiligheid van het huwelijk niet strookt. God verfoeit dat. Gij zult geen zonde brengen over het land, dat de HERE, uw God, u ten erfdeel geven zal.

Vrijstellingen van een pas gehuwde man. 24 : 5.

24 : 5 Wanneer iemand pas een vrouw gehuwd heeft, zal hij niet in het leger behoeven te dienen, en ook verder zal men hem geen lasten opleggen. Hij zal gedurende een jaar vrij zijn van krijgsdienst en herendiensten, opdat hij zich kan wijden aan de opbouw van zijn huis, en zijn vrouw niet eenzaam achterblijve.

Geen molen ten pand nemen. 24 : 6.

24 : 6 Wanneer uw naaste u iets schuldig is en gij een pand wilt hebben, moogt ge niet de handmolen of de bovenste molensteen daarvoor eisen, want daarmee moet hij zijn koren malen, opdat hij kan eten. Gij moogt hem niet treffen in zijn dagelijkse nooddruft.

Doodstraf op mensenroof. 24 : 7.

24 : 7 Wanneer blijkt, dat iemand een mens, een van zijn broeders, een Israëliet, rooft en als slaaf behandelt en verkoopt, dan zal die rover gedood worden. Zo zult gij het kwaad uit uw midden wegdoen.

Melaatsheidsvoorschriften moeten stipt nagevolgd worden. 24 : 8, 9.

24 : 8 Als zich melaatsheid voordoet, draag er dan zorg voor, dat gij zeer stipt doet wat de priesters en Levieten u voorschrijven. Want ik heb hun die voorschriften opgedragen
9 — onderhoudt ze nauwkeurig. Denkt aan Mirjam. Zelfs voor haar werden, toen zij melaats was, geen uitzonderingen gemaakt: zij werd buiten de legerplaats gesloten.

Armen mogen niet hardvochtig behandeld worden. 24 : 10-15.

24 : 10 Wanneer gij van uw naaste enige schuld hebt te vorderen en gij een pand wilt hebben, dan moogt ge niet zo aanmatigend zijn, dat gij zijn huis binnengaat en een pand
11 neemt. Gij zult buiten zijn huis blijven staan en het pand
12 opvragen en die man zal het buiten bij u brengen. Wanneer hij arm is en hij zijn mantel ten pand geeft, moogt gij u daar-
13 in niet te ruste leggen. Gij zult hem zijn kleed bij zonsondergang teruggeven, opdat hij zich in zijn eigen mantel te ruste leggen kan. Die man zal u dan een goed hart blijven toedragen, en voor de HERE, uw God, zal het u tot gerechtigheid zijn.
14 Gij zult de arme behoeftige dagloner niet hard behandelen, niet als hij uw volksgenoot is, maar ook niet als hij
15 een vreemdeling is, die onder u vertoeft. Op tijd zult gij zijn loon uitbetalen, des avonds, voor de zon onder is, want hij heeft het hard nodig. Hij verlangt er naar. Als gij dit verzuimt, zal hij over u tot de HERE roepen en komt er schuld op u te rusten.

Ieder zal om Zijn ongerechtigheid sterven. 24 : 16.

24 : 16 De vaders zullen niet om hun kinderen ter dood gebracht worden. Ook zullen de kinderen niet om hun vaders ter dood gebracht worden. In het gewone strafrecht zal ieder om zijn eigen zonde ter dood gebracht worden.

Recht en barmhartigheid. 24 : 17-22.

24 : 17 Behandel vreemdelingen en wezen niet onrechtvaardig, maar zorg dat zij eerlijk behandeld worden. Deze be-

horen ook tot de sociaal-zwakkeren. Maak daarvan
geen misbruik, maar bescherm hen juist tegen onrecht.
Van weduwen moogt gij het kleed niet tot pand nemen,
18 want dit zou zeer onbarmhartig zijn. Zelf waart gij eens
slaven in Egypte — ge weet dus wat het is, geheel afhanke-
lijk te zijn en weerloos. Maar de HERE, uw God, heeft u
bevrijd. Doe dan anderen het leed niet aan, waarvan God u
verlost heeft.
19 Wanneer gij uw korenoogst binnenhaalt en gij een
garve op de akker vergeet, dan moogt gij niet teruggaan
om die weg te nemen. Dit zal voor de vreemdeling en de
wees en de weduwe zijn. Wanneer gij deze barmhartigheid
doet, zal de HERE, uw God, u zegenen in al het werk uwer
handen.
20 Wanneer gij met stokken uw olijven van de bomen
slaat, zult gij de takken niet nog eens afzoeken. Wat er aan
is blijven zitten, zal voor de vreemdeling en de wees en de
weduwe zijn.
21 Wanneer gij uw druiven inzamelt, zult gij daarna niet
nog eens een nalezing houden. Voor de vreemdeling en de
wees en de weduwe zal dit zijn. Want deze missen de oogst-
22 vreugde — laat hen daarin delen. Vergeet niet, dat gij zelf
slaven waart in Egypte. Ge weet dus wat het betekent,
ontberingen te lijden. Daarom moet gij doen, zoals ik u nu
beveel.

Veertig slagen. 25 : 1-3.

25 : 1 Gesteld twee mannen hebben een twist en komen met
hun zaak voor het gerecht, er wordt uitgemaakt wie de
schuldige is, diens straf wordt bepaald en deze bestaat dan
uit een aantal stokslagen —
2 dan moet in zo'n geval de rechter de schuldige doen
neerliggen op de grond. In zijn tegenwoordigheid en onder
zijn toezicht moeten aan de schuldige dan zoveel slagen
toegediend worden als in overeenstemming is met de
3 zwaarte van zijn schuld. Het maximum aantal slagen mag
echter de veertig niet overschrijden. Want het zou verne-
derend zijn voor de veroordeelde, aan willekeur te zijn
overgeleverd, en deze smaad moogt gij uw broeder en volks-
genoot niet aandoen.

Het dorsende rund. 25 : 4.

25 : 4 Wanneer gij koren dorst met uw rund, dan moogt ge het dier onder het werk geen muilkorf aandoen, want dat zou plagerij zijn!

Huwelijk van een weduwe met haar mans broer. 25 : 5-10.

25 : 5 Wanneer broeders tezamen wonen op het vaderlijk goed en een van hen sterft zonder een zoon na te laten, dus zonder een erfgenaam en voortplanter te hebben, dan mag de weduwe van de gestorven broer de familiebezitting niet verlaten om te trouwen met een man van een andere familie, maar zij moet daar blijven, opdat haar mans broer gemeenschap met haar kan hebben en haar tot vrouw zal nemen. Tot dit zwagerhuwelijk is die broer van de over-
6 ledene verplicht. De eerste zoon, die uit dit zwagerhuwelijk geboren wordt, zal gelden als de zoon van de gestorven broer, opdat diens naam uit Israël niet uitgewist worde.
7 Wanneer die broer echter geen lust heeft met die schoonzuster te huwen, dan gedraagt hij zich onbehoorlijk en moet zijn schoonzuster hem aanklagen bij de oudsten, officieel in de poort, en zeggen: Mijn mans broer weigert de naam van zijn broeder in Israël in stand te houden, want
8 hij wil geen zwagerhuwelijk met mij sluiten. De oudsten der stad zullen hem dan dagvaarden en hem daarover dan onderhouden. Volhardt hij bij zijn weigering en verklaart hij ook voor de oudsten: „Ik heb geen lust haar te nemen", dan kan hij niet gedwongen worden, maar moet hij in het openbaar de smadelijke bejegening ondergaan, die hij met
9 zijn onbehoorlijk gedrag verdiend heeft: dan moet zijn schoonzuster voor de ogen der oudsten bij hem gaan staan en hem de schoen van zijn voet trekken ten bewijze van zijn verbeuring van alle rechten op het goed van zijn gestorven broeder, want die schoonzuster is nu vrij met een andere man te huwen, en die kan dan recht op dat deel van het familiegoed laten gelden. Vervolgens moet zij hem in het gelaat spuwen en daarmee haar afkeuring over zijn schandelijk gedrag uitspreken met de woorden: Dit is de
10 man, die het huis van zijn broeder niet bouwt, waard. En

onder Israël blijft hij genoemd worden „de man, wiens schoen is uitgetrokken!"

Straf op schaamteloosheid. 25 : 11, 12.

25 : 11 Wanneer twee mannen met elkaar vechten en de vrouw
van de een komt tussenbeide om haar man te bevrijden uit
de handen van degene, die hem slaat, en zij ontziet zich niet
12 om die man bij zijn schaamdelen te grijpen, dan is haar
schaamteloosheid zo groot, dat de hand, waarmee zij dit
gedaan heeft, moet afgekapt worden. Ontzie haar niet!

Zuivere maat en gewicht. 25 : 13-16.

25 : 13 Gij zult in uw buidel geen tweeërlei gewicht hebben,
een groot, waarmee gij weegt wat gij koopt, en een klein,
14 waarmee gij weegt wat gij verkoopt. Gij zult in uw huis
15 geen tweeërlei efa hebben, een grotere en een kleinere. Uw
gewichten en maten moeten zuiver wezen, opdat gij het
volle gewicht en de volle maat geeft. Dan zult gij lang leven
16 in het land, dat de HERE, uw God, u geven zal. Maar wie
bedriegt bij zijn handel en zijn bedrijf en onrecht doet, is
den HERE, uw God, een gruwel.

Uitroeiing van Amalek. 25 : 17-19.

25 : 17 Gedenk wat Amalek u aangedaan heeft, toen gij op weg
18 waart uit Egypte. Hij heeft immers, toen hij u op de weg
tegenkwam, uw achterhoede van zwakken en vermoeiden
van u afgesneden en hen vernietigd! Voor deze laffe, god-
19 deloze daad zult gij u nog op hem wreken. Als de HERE,
uw God, u de zege over uw vijanden in het land, dat Hij u
ten erfdeel geeft, heeft laten behalen en gij veilig gevestigd
zijt, dan moet Amalek voor straf totaal vernietigd worden,
zodat niets meer aan hem herinneren zal.

Liturgie bij de aanbieding der eerstelingen. 26 : 1-11.

26 : 1 Wanneer gij zult gekomen zijn in het land, dat de
HERE, uw God, u ten erfdeel geven zal, en gij als bezitters
2 daar veilig gevestigd zijt, dan zult gij van de eerstelingen

van alle vruchten van uw akkers, die gij inzamelt van het
land, dat de HERE, uw God, u geven zal, nemen en in een
mand doen en daarmee gaan naar de plaats, die de HERE,
uw God, alsdan gekozen zal hebben om daar Zijn heiligdom
3 te hebben. Daar zult gij u vervoegen bij de priester, die
daar zijn zal, en tot hem zeggen: Ik verklaar heden voor de
HERE, uw God, dat ik erken, dat God Zijn beloften ver-
vuld heeft en ik gekomen ben in het land waarvan de
HERE aan onze vaderen gezworen heeft, dat Hij het ons
zou geven. — Met deze woorden moet gij belijden, dat gij
uw oogsten niet dankt aan de Baëls, maar aan de trouw van
de God der vaderen.
4 Na deze belijdenis moet de priester uw mand met
eerstelingen aannemen en die in uw naam voor het altaar
van de HERE, uw God, zetten, omdat gij ze den HERE
wijdt.
5 Na deze overdracht van uw gaven moet gij weer er-
kennen, dat al uw vruchten zegeningen van God zijn, Die
u van een zwak en bedreigd begin liet uitgroeien tot een
groot volk, en zeggen: Mijn vader was een zwervende Ara-
meeër, die ten slotte met een kleine groep nakomelingen
in Egypte belandde en daar als vreemdeling vertoefde.
Maar hij werd daar tot een groot, machtig en talrijk volk.
6 Toen de Egyptenaren ons verdrukten en slecht behandel-
7 den en ons hard voor hen lieten werken, riepen wij tot de
God onzer vaderen en toen hoorde de HERE ons en sloeg
Hij acht op onze ellende en harde dienstbaarheid en ver-
8 drukking. De HERE heeft ons toen verlost uit de macht
der Egyptenaren en daarbij Zijn kracht getoond, want met
grote, vreeswekkende daden, met tekenen en wonderen
heeft Hij ons uitgeleid en ons hier gebracht in dit land;
9 Hij gaf het ons ter woning, een land, vloeiende van melk en
10 honig. En nu, zie, de vruchten, die ik bij dezen breng, zijn
vruchten, eerstelingsvruchten, van de grond, die Gij, o
HERE, mij gegeven hebt.

Met deze woorden geeft gij uw eerstelingen over. Dan
zult gij in aanbidding nedervallen voor de HERE, uw God.
11 Met vreugde en vrolijkheid zult gij verder genieten al het
goede, dat de HERE, uw God, u en uw huis geeft, en in uw
vreugde moet ge laten delen de Levieten, die immers zelf

geen erfdeel hebben, en de vreemdelingen, die te midden van uw volksgemeenschap verkeren.

Liturgie bij de aanbieding der driejaarlijkse tienden. 26 : 12-15 [1]).

26 : 12 Alle jaren moet gij uw tienden opbrengen, maar die van het derde jaar moet gij niet naar het centrale heiligdom brengen, doch geven aan de Leviet, de vreemdeling, de wees en de weduwe. Dit is het speciale tiendjaar. Zamel alles nauwkeurig in van alles wat gij oogst, opdat Levieten en vreemdelingen, weduwen en wezen tot verzadigings toe
13 kunnen eten in uw steden. Plechtig zult gij voor Gods aangezicht verklaren: Ik heb deze heilige gaven, die ik van alles wat ik oogstte heb ingezameld en in mijn huis bewaard, nu uit mijn huis weggebracht en afgeleverd, om ze, naar het gebod, dat Gij, o God, mij gegeven hebt, te geven aan Levieten en vreemdelingen, aan weduwen en wezen. Ook heb ik gedurende de tijd dat ik ze inzamelde en opspaarde, ze rein bewaard en geen van Uw geboden daar-
14 omtrent overtreden of vergeten: Ze zijn genomen van een voorraad, die niet verontreinigd is doordat er van gegeten is in rouw, toen er een dode in huis was. Wanneer ik zelf volgens de wet onrein was, heb ik ze niet aangeraakt, en ook heb ik er nooit iets van gebruikt voor een dodenmaal. Het zijn dus werkelijk heilige gaven! Ik heb mij gehouden
15 aan al wat God ten deze geboden heeft. Zie neder uit Uw heilige woning, uit de hemel, en zegen Uw volk Israël en het land, dat Gij ons gegeven hebt — zoals Gij onze vaderen onder ede beloofd hadt —, een land, vloeiende van melk en honig.

Slot van de wettenafkondiging. 26 : 16-19.

26 : 16 Op de dag van heden, de dag waarop deze wettenafkondiging heeft plaats gehad, gebiedt de HERE, uw God, u deze inzettingen en rechten te betrachten. Onderhoud ze dan naarstig met geheel uw hart en met geheel uw

[1]) Vergel. 14 : 22-29, vooral vs 28 en 29.

17 ziel. Gij hebt heden een verbond met de HERE gesloten
en over en weer liggen daar nu afspraken: gij hebt van de
HERE het woord aanvaard, dat Hij u tot een God zal zijn,
een God, Die echter eist dat gij in Zijn wegen moet wande-
len, dat gij Zijn inzettingen, geboden en verordeningen moet
18 onderhouden en naar Zijn stem luisteren. En de HERE
heeft heden het woord van u aanvaard, dat gij Hem tot een
volk zult zijn, Zijn eigen volk, zoals Hij dat Zelf gewild
heeft, een volk, dat ook bereid is al Zijn geboden te onder-
19 houden. Dan zal God u verheffen tot een volk, dat zich lof
ziet toegebracht, dat een naam van ere draagt, dat een
sieraad is, boven alle volken, die Hij geschapen heeft. Dan
zult gij een volk zijn, geheiligd aan de HERE, een volk, dat
Hem toebehoort en onder Zijn bescherming staat, gelijk Hij
gesproken heeft.

III. SLOTWOORDEN VAN MOZES. 27 : 1—31 : 30.

Gedenkstenen en altaar op de Ebal. 27 : 1-10.

27 : 1 Na de wetsafkondiging traden Mozes en de oudsten
van Israël voor het volk op, om het te vermanen getrouw
volgens deze wetten te leven. Mede namens Israëls oudsten
voerde Mozes het woord en zeide:
Ik heb u nu in Gods naam heel dit gebod opgelegd —
2 onderhoud het nu ook! Zodra gij de Jordaan overtrekt, om
het land, dat de HERE, uw God, u geeft, binnen te gaan,
moet gij, opdat gij deze geboden niet vergeet, grote stenen
3 oprichten en die met kalk bestrijken, opdat ge daarin al de
woorden dezer wet opschrijft. Een schone toekomst ligt
voor u — gij komt in het land, dat de HERE, uw God, u
geven zal, zoals de HERE, de God uwer vaderen, u beloofd
heeft — leef dan ook in gehoorzaamheid aan Zijn wet.
4 De plaats, waar gij deze gedenkstenen moet oprichten,
na uw intocht in Kanaän, is de berg Ebal.
5 Vervolgens moet gij daar op de berg Ebal ook een
altaar bouwen voor de HERE, uw God. Bouw het van
stenen, zoals gij die vindt in het gebergte, en ontwijd ze niet
6 door ze met ijzeren gereedschap te bewerken. Maak dat
altaar dus van onbehouwen steen en breng daar brand-
offers aan de HERE, uw God, offers, die geheel voor de
7 HERE worden verbrand, maar ook vredeoffers, waarvan
gij zelf moogt eten en vreugdemaaltijden houden voor het
8 aangezicht van de HERE, uw God. En schrijf vooral de
wet op de gedenkstenen, duidelijk en klaar.
9 Niet alleen de oudsten, maar ook de priesters en Le-
vieten bonden het volk op het hart toch vooral de wet Gods
te onderhouden, en ook namens hen zeide Mozes tot het
volk:

Luister met stilte en eerbied, want de priesters wijzen u op een heilige zaak: Heden zijt gij het volk van de HERE, uw God, geworden. Daarom moet gij luisteren naar wat de HERE, uw God, zegt, en Zijn geboden en inzettingen onderhouden, die ik u heden opleg.

Het uitroepen van zegen en vloek op de Gerizim en de Ebal. 27 : 11-26.

27 : 11 Toentertijd, toen het volk Israël op het punt stond het beloofde land binnen te trekken, gebood Mozes het volk aldus:

12 Wanneer gij de Jordaan overgetrokken zijt, moet gij met uw eigen mond de waarheid uitspreken, dat gij gezegend zult zijn, als gij aan Gods geboden gehoorzaam zijt, maar dat gij vervloeking over u haalt, als gij die geboden overtreedt. Een gedeelte van het volk moet de zegeningen vermelden, een ander gedeelte de vervloekingen. Op de berg Gerizim moeten de zegeningen uitgesproken worden, op de berg Ebal de vervloekingen. Op de berg Gerizim moeten daartoe de volgende stammen zich opstellen: Simeon, Levi, Juda, Issaschar, Jozef en Benjamin, zonen van Lea en
13 Rachel. Op de Ebal moeten zich daartoe opstellen de vier zonen van Jakobs bijvrouwen: Gad, Aser, Dan en Naftali,
14 voorts Ruben en Zebulon. Dan zullen die Levieten, die de ark plegen te dragen, als sprekers voor het volk optreden, en het volk zal door „Amen" te roepen, de woorden van die Levieten tot zijn eigen maken. De volgende twaalf vervloekingen zullen dan door die Levieten plechtig uitgesproken worden:

15 Vervloekt is de man, die een gesneden of gegoten beeld maakt en dit in het verborgene opstelt. Want zulk een beeld, slechts maaksel van de handen van een werkman, is een gruwel voor de HERE.

Dan zal het gehele volk hierop „Amen!" zeggen.

16 Vervloekt is hij, die zijn vader of moeder veracht.

Dan zal het gehele volk hierop „Amen!" zeggen.

17 Vervloekt is hij, die de grensscheiding van zijn naaste verlegt.

Dan zal het gehele volk hierop „Amen!" zeggen.

18 Vervloekt is hij, die een blinde op een verkeerde weg leidt.
Dan zal het gehele volk hierop „Amen!" zeggen.
19 Vervloekt is hij, die aan de vreemdeling of aan de weduwe of de wees geen recht doet.
Dan zal het gehele volk hierop „Amen!" zeggen.
20 Vervloekt is hij, die gemeenschap heeft met de vrouw van zijn vader. Hij slaat zijns vaders dek op!
Dan zal het gehele volk hierop „Amen!" zeggen.
21 Vervloekt is hij, die gemeenschap heeft met een dier.
Dan zal het gehele volk hierop „Amen!" zeggen.
22 Vervloekt is hij, die gemeenschap heeft met zijn zuster, de dochter van zijn vader of de dochter van zijn moeder.
Dan zal het gehele volk hierop „Amen!" zeggen.
23 Vervloekt is hij, die gemeenschap heeft met zijn schoonmoeder.
Dan zal het gehele volk hierop „Amen!" zeggen.
24 Vervloekt is hij, die in het geheim zijn naaste doodt.
Dan zal het gehele volk hierop „Amen!" zeggen.
25 Vervloekt is hij, die zich door geld of geschenken laat omkopen om een onschuldige te doden.
Dan zal het gehele volk hierop „Amen!" zeggen.
26 Vervloekt is hij, die de woorden van deze wet niet metterdaad volbrengt.
Dan zal het gehele volk hierop „Amen!" zeggen.

Mozes spreekt van zegen. 28 : 1-14.

28 : 1 Op uitvoerige wijze beschreef Mozes de zegeningen, die het volk zou ondervinden, als het gehoorzaam was, en zeide tot het volk:
Indien gij dan aandachtig luistert naar de stem van de HERE, uw God, en al Zijn geboden, die ik u heden opleg, naarstig onderhoudt, dan zal de HERE, uw God, u verhef-
2 fen boven alle volken der aarde. De volgende zegeningen zullen allemaal over u komen en uw deel worden, indien gij luistert naar de stem van de HERE, uw God:
3 Gezegend zult gij zijn in uw bedrijf in de stad en in uw
4 bewerking van het akkerland. Gezegend zult gij zijn in al uw geboorten, die van uw eigen geslacht en die van uw vee.

Gezegend zult gij zijn met de vrucht van uw bodem. De
geboorten van uw runderen en schapen zullen gezegend
5 zijn. Gezegend zullen zijn uw manden met vruchten en de
6 baktroggen van uw brood — nooit zullen ze leeg zijn! Ge-
zegend zult gij zijn als gij van huis gaat en als gij weer
thuiskomt, op al uw reizen en in al uw handel en
wandel.

7 De HERE zal uw vijanden, die tegen u opstaan, ver-
slaan en in uw handen overleveren. Langs één weg zullen
ze als een geordend leger tegen u optrekken, maar langs
zeven wegen, in volslagen wanorde, zullen ze voor u vluch-
8 ten! De HERE zal zegen over u gebieden in uw voorraad-
schuren en bij al uw bedrijf. Hij zal u zegenen in uw land.
9 dat Hij u geven zal. De HERE, Die u tot Zijn heilig volk
gemaakt heeft, zal u als Zijn heilig volk bevestigen en dit
tonen voor elks oog, zoals Hij u gezworen heeft — als gij
maar de geboden van de HERE, uw God, onderhoudt en
10 in Zijn wegen wandelt. Dan zullen alle volken der aarde
zien, dat de naam des HEREN over u uitgeroepen is, dat
de HERE Zich aan u verbonden heeft, en dan zullen zij
voor u vrezen.

11 Alle goeds zal de HERE u overvloedig schenken: in
de vrucht van uw schoot, in de vrucht van uw vee, in de
vruchten van uw bodem, en dat in het land, waarvan de
HERE aan uw vaderen gezworen heeft, dat Hij het u geven
12 zou. De HERE zal Zijn rijke schatkamer, de hemel, waaruit
immers de regen nederdaalt, voor u openen om u de regen,
die gij zozeer behoeft, ook op zijn tijd te geven. Al het
werk uwer handen zal Hij zegenen. Uw welvaart zal zo
groot zijn, dat gij aan vele volken zult uitlenen, zonder ooit
13 zelf iets ter leen te behoeven te vragen. De HERE zal u
zo'n positie onder de volken verschaffen, dat gij een hoofd
onder hen zijt, een eerste plaats onder hen inneemt, en niet
de laagste. Steeds hoger zult gij stijgen in eer en macht, en
van inzinking of terugval zal geen sprake zijn — als gij
maar luistert naar de geboden van de HERE, uw God, die
14 ik u heden ter onderhouding voorleg, en gij niet af-
wijkt van de geboden, die ik u opleg, noch naar rechts,
noch naar links, door andere goden na te lopen en die te
dienen.

Mozes spreekt van vloek. 28 : 15-68.

28 : 15 Maar indien gij niet luistert naar de stem van de
HERE, uw God, en gij niet al Zijn geboden en inzettingen,
die ik u heden opleg, naarstig onderhoudt, dan zullen de
volgende vervloekingen alle over u komen en u treffen.
16 Vervloekt zult gij zijn, waar gij ook woont en werkt, in
de stad in uw bedrijf en handel, op het land in uw akker-
17 bouw. Vervloekt zullen zijn uw mand en uw baktrog: ze zul-
18 len leeg zijn! Vervloekt zal zijn de vrucht van uw schoot, de
vrucht van uw bodem, de worp van uw runderen en de
19 dracht van uw kleinvee. In alles zult gij vervloekt zijn,
vervloekt bij uw uitgang, vervloekt bij uw ingang, in alles
wat gij onderneemt, in al uw handel en wandel.
20 De HERE zal over u vloek en verschrikking en be-
straffing zenden in alles wat gij doet, en het einde zal zijn,
dat gij schielijk verdelgd wordt en ten onder gaat. Dat zal
de straf zijn, wanneer gij boos handelt en de HERE verlaat.
21 De HERE zal de pest u doen aankleven, zodat gij er
nooit van ontslagen zult zijn, totdat Hij u geheel heeft uit-
gedelgd uit het land waarheen gij nu op weg zijt om het in
22 bezit te nemen. Ook nog met andere ziekten, die uw leven
bedreigen, als tering en koorts en gloeikoorts en ontstekin-
gen, zal de HERE u slaan. Voorts met ziekten onder uw
landbouwproducten, als brandkoren en honigdauw, en ook
met droogte zal Hij u gedurig achtervolgen, tot ge te gron-
23 de gaat. De droogte, waarmede de HERE u zal plagen, zal
hardnekkig zijn, de hemel boven uw hoofd zal als van
koper zijn en de aarde onder u daardoor hard als ijzer,
24 zodat niets kan uitspruiten. Door die droogte zal de lucht
vol stof en zand wezen, zodat in plaats van regen stof-
poeder en zand van de hemel op u nederdalen, totdat gij
25 verdelgd zijt. Ook in uw oorlogen zult gij rampspoedig zijn.
De HERE zal u als overwonnenen aan uw vijanden over-
leveren. Als een welgeordend leger moogt ge tegen hen op-
trekken — het zal u niet baten: in verwarring zult gij in alle
richtingen vluchten. Uw nederlaag zal zo groot zijn, dat gij
26 voor alle volken een voorwerp van ontzetting wordt. De
lijken van uw gesneuvelden worden smadelijk een prooi
voor het gevogelte des hemels en het gedierte der aarde, en

niemand zal die aasvreters verjagen, want de overlevenden
zijn gevlucht.
27 De HERE zal u slaan met ongeneeslijke ziekten, zoals
die vreselijke melaatsheid, die in Egypte inheems is, en
28 builen en uitslag en schurft. Al deze rampen zullen u zo
angstig en onrustig maken, dat ge voortdurend in een pa-
niekstemming leeft en waanzinnig wordt. Uw verstand zal
verbijsterd raken en ge zult geen uitweg meer zien. Ook
29 dat zijn straffen des HEREN. Op klaarlichte dag tast ge
als blinden rond in de duisternis van uw verbijstering.
Voorspoed zult ge niet meer kennen, bij al wat ge onder-
neemt. Tegenslag en beroving zullen u treffen, zonder dat
30 iemand u redt. Van al uw bezit zal de vrucht voor uw vij-
anden zijn: Gij zult een vrouw tot bruid nemen, maar een
andere man zal haar beslapen. Gij zult een huis bouwen,
maar er zelf niet in wonen. Gij zult een wijngaard planten,
31 maar zelf de druiven ervan niet eten. Uw rund zal voor
uw ogen geslacht worden, maar zelf zult gij van dat vlees
niet eten. Uw ezel wordt weggenomen waar gij bij staat,
en ge ziet hem nooit weer. Uw schapen vallen uw vijanden
in handen, en gij wordt in dat alles aan uw lot overgelaten:
32 niemand neemt het voor u op. Uw zonen en dochteren zul-
len in slavernij worden weggevoerd — voor uw ogen zullen
de vijanden hen roven, maar machteloos zult gij het moeten
aanzien, terwijl uw hart breekt van smart en verlangen.
33 Een vreemd, vijandig volk zal de vrucht van uw akkers eten
34 en alles roven waarvoor gij gezwoegd hebt. Mishandeling
en vertrapping zal steeds uw lot zijn, zodat gij waanzinnig
wordt van alles wat ge moet aanzien.
35 De HERE zal u slaan met boze zweren, vooral aan uw
knieën en aan uw dijen, ongeneeslijk, ja, van kop tot teen
36 zult ge onder de zweren zitten. Ook de koning, die gij over
u zult aangesteld hebben, zal u niet kunnen redden. Een
volk, waarmede gij, noch ook uw vaderen, te doen gehad
hebben, zal uw koning wegvoeren. In ballingschap zult gij
andere goden dienen, beelden van hout of steen gemaakt.
37 Gij zult een voorwerp van ontzetting worden voor de vol-
ken, naar wier land de HERE u wegvoert. Uw ellende zal
spreekwoordelijk zijn en ieder zal u bespotten.
38 Veel zaad zult gij uitzaaien, maar slechts een geringe

oogst inzamelen, want de sprinkhaan zal uw akkers ver-
39 woesten. Wijngaarden zult gij planten en bewerken, maar
geen wijn drinken of opslaan, want de rups knaagt aan uw
40 druivestokken. Olijfbomen zult gij genoeg hebben in uw ge-
hele land, maar gij zult u niet met olie zalven, want uw
bomen zijn ziek en de olijven vallen onrijp af.
41 Gij zult zonen en dochters krijgen, maar ze gaan in
42 ballingschap, zodat ge geen vreugde aan hen beleeft. En
de sprinkhanen maken zich meester van uw vruchtbomen
43 en veldvruchten. Al dieper zult gij in de armoede wegzin-
ken, terwijl de vreemdeling, die in uw midden woont, van
44 voorspoed blaakt. Hij zal u lenen en u daardoor afhankelijk
van hem maken, maar gij hebt hem niets te lenen. Hij zal
hoofd zijn, maar gij staart.
45 Al deze vervloekingen zullen als een niet te keren
stroom over u komen, totdat ge verdelgd zijt, en de reden
daarvan is, dat gij niet gehoorzaam waart aan de HERE,
uw God, en dat gij de geboden en inzettingen, die Hij u op-
46 gelegd heeft, niet onderhouden hebt. Al die rampen zullen
onder u tot een teken en wonder zijn, tot zichtbare bewijzen
van de straffende hand Gods, want iedereen zal zeggen:
dit is niet iets gewoons, dat een volk zo getroffen wordt.
Voor u zal dit zo zijn en voor uw nageslacht, voor immer.
47 Toen gij overvloed hadt, hebt gij daarmede de HERE, uw
48 God, Die u dit alles gaf, niet blijmoedig gediend — daarom
zult gij de vijanden, die de HERE tegen u zal doen optrek-
ken, dienen, onder honger en dorst, in naaktheid en met
gebrek aan alles. Die vijanden zullen een ijzeren juk op uw
hals leggen en u onder harde dienstbaarheid brengen, waar-
49 onder ge wegkwijnt tot verdelgens toe. Het volk, dat de
HERE tegen u zal doen aanrukken om u te onderwerpen
en te verdelgen als straf op uw zonden, is een volk, dat van
verre komt en daarom nog meer schrikwekkend zal zijn.
Het komt van het einde der aarde en schiet als een adelaar
toe op zijn prooi. Het is een volk, welks taal gij niet ver-
50 staat en waaraan ge hulpeloos overgeleverd wordt. Het is
een wreed volk, dat geen grijsaard ontziet en geen knaap
51 genade bewijst. Het zal alles wat ge hebt opeten, het vlees
van uw kudden en de vrucht van uw akker, tot gij niets
meer hebt. Het laat niets over, niets van uw koren en most

en olie, niets van uw kalveren of van uw lammeren, maar
52 het neemt en eet, totdat het u te gronde gericht heeft. Gij
zult vluchten in de steden, maar dat volk zal ze belegeren
en u benauwen. De hoge versterkte muren, waarop gij ver-
trouwdet, zullen vallen. Geen stad zal ontkoming bieden
en geen plek zal veilig wezen in het land, dat de HERE,
53 uw God, u geven zal. Zo groot zal de benardheid en be-
nauwdheid zijn, waarmede uw vijand u kwellen zal, dat ge
van honger uw eigen kinderen zult slachten en eten, het
vlees van de zoontjes en dochtertjes, die de HERE, uw God,
54, 55 u zal gegeven hebben. Niet alleen de ruwe, ontaarde kerel
zal dit doen, maar de meest verfijnde en verwende man
ook, en de nood zal zo groot zijn, dat hij zijn broer noch
zijn vrouw, noch de grotere kinderen, die niet geslacht zijn,
zal gunnen mee te eten van het geslachte kind, omdat de
vijand hem niets anders overgelaten heeft. Zo groot zal de
ontaarding zijn waartoe ge vervalt in de benardheid en be-
nauwdheid, waarmee uw vijand u allerwege kwellen zal.
56 Ook de meest verfijnde en verwende vrouw onder u, die in
verfijning en verwenning het nooit gewaagd heeft een voet
op de grond te zetten, omdat ze zich altijd liet dragen op
57 een draagstoel, zal het pas gebaarde kind, zelfs de na-
geboorte daarvan, eten en noch haar man noch haar zoon
noch haar dochter iets daarvan gunnen, want bij gebrek aan
alles zal zij dit alleen, in het geheim eten — zo groot zal de
benardheid en benauwdheid zijn, waarmede uw vijand u in
uw steden kwellen zal.
58 Indien gij niet naarstig onderhoudt al de woorden der
wet (die in dit boek geschreven zijn) en indien gij niet deze
59 heerlijke geduchte Naam, de HERE, uw God, vreest, dan
zal de HERE u en uw nageslacht buitengewoon zwaar
tuchtigen met felle, aanhoudende slagen en boze, aanhou-
60 dende ziekten. Hij zal alle gevreesde kwalen van Egypte
over u brengen, zonder dat ge ervan ontslagen kunt raken.
61 Ja, alle mogelijke plagen en ziekten (te veel om alle in dit
boek genoemd te kunnen worden) zullen door de HERE
62 over u gezonden worden, totdat gij verdelgd zijt. Slechts
een geringe rest zal er overblijven van u, die talrijk geweest
zijt als de sterren des hemels — omdat gij niet geluisterd
63 hebt naar de stem van de HERE, uw God. Gods liefde voor

u zal tengevolge van uw zonden omslaan in heilige toorn,
en zoals de HERE er eerst behagen in gehad heeft om u
wèl te doen en u talrijk te maken, zo zal de HERE in Zijn
toorn over uw zonden er behagen in hebben om u te gronde
te richten en u te verdelgen. Zo zult gij weggerukt worden
uit het land, dat gij nu op het punt staat in bezit te nemen.
64 Wat er van u overblijft, zal door de HERE verstrooid wor-
den onder alle volken over de hele wereld. Daar zullen zij
meegezogen worden door de stroom des levens, en ver-
vallen tot verachtelijke afgoderij; goden van hout of steen,
die in de godsdienst hunner vaderen niet voorkwamen,
65 zullen zij dan aanbidden. In den vreemde, onder de
volken verstrooid, zult gij geen rust noch een gevoel van
veiligheid vinden voor uw gemoed. De HERE zal u dat
onthouden, en maken dat uw hart steeds siddert van vrees;
het heimwee zal in uw ogen te lezen staan en gij zult weg-
66 kwijnen van onrust en verdriet. Onophoudelijk zult ge in
levensgevaar verkeren; zowel bij dag als bij nacht zult ge
opschrikken, omdat gevaar u altijd bedreigt en ge steeds
67 uw leven als ziet hangen aan een draad. Vanwege die ge-
durige onrust en vrees zult ge des morgens zeggen: was de
dag maar voorbij, en des avonds zult ge zeggen: was de
nacht maar voorbij. Want des daags en des nachts omrin-
gen u bedreigingen en verschrikkingen. Gedurig staart ge
68 het ongeluk in de ogen! Tenslotte komen de slavenhande-
laars en brengen u op schepen — zodat er geen kans op
ontvluchten is — naar Egypte, het land, waarvan de HERE
anders gezegd had, dat ge er nooit weer heen zoudt terug-
keren. In dat land, waar uw vaderen uit slavernij verlost
zijn, zult gij staan op de markten en aan uw vijanden als
slaven en slavinnen te koop aangeboden worden; het ergste
is, dat niemand u kopen wil! Wie zal u dan voedsel geven?

Verbondsvernieuwing. 29 : 1-28.

29 : 1 Nu volgt de redevoering, die Mozes hield bij de ver-
bondsvernieuwing, die hij op Gods bevel met de Israëlieten
moest aangaan, in het land Moab, waar al deze redevoe-
ringen door hem zijn uitgesproken. Naast het verbond, dat
God bij Horeb met Israël gesloten had, was zulk een ver-

nieuwing van het verbond nodig vanwege Israëls vele overtredingen, zoals bijvoorbeeld de zonde met het gouden kalf. God had echter het verbond, om Mozes' voorbeden, nooit werkelijk opgeheven, wat uit deze verbondsvernieuwing zou blijken, tot troost van de berouwvolle Israëliet.

2 Mozes dan riep geheel Israël tot zich en zeide tot hen:
Gij hebt alles gezien, wat de HERE in het land Egypte voor uw ogen met Farao en al zijn dienaren en zijn gehele
3 land gedaan heeft: Hij heeft Zijn kracht betoond tot uw verlossing.

4 Voor uw ogen heeft God het gedaan, en toch hebt gij het niet gezien, niet opgemerkt; gij hebt het gehoord, en toch hebt gij het niet verstaan! Verstokte harten hebt gij, zozeer, dat als God u geen hart geeft om te verstaan en geen ogen om te zien en geen oren om te horen, gij het nooit zult verstaan — tot vandaag toe niet!

5 Maar het is daarom toch geschied en ik herinner er u nu aan: Veertig jaar liet God u trekken door de woestijn. Hoe kondet ge als een volk van honderdduizenden daar gekleed en geschoeid en gevoed worden? Dit was onmogelijk, maar op wonderbare wijze en zonder de gewone middelen heeft God u in het leven behouden en voor u gezorgd. De klederen, die gij droegt, zijn niet versleten, evenmin als
6 de schoenen aan uw voeten. De gewone spijs en drank, brood en wijn en sterke drank, hebt gij niet gehad. Toch zijt ge in het leven gebleven — opdat gij zoudt verstaan, dat — aldus de HERE —„Ik de HERE, uw God, ben!"

7 Voorts — toen gij op deze plaats gekomen waart, trokken Sihon, de koning van Hesbon, en Og, de koning
8 van Basan, ten strijde tegen ons op. Maar wij versloegen hen, omdat de HERE, uw God, hen in onze macht gaf. Wij veroverden hun land en gaven dat tot een erfdeel aan Ruben, Gad en de halve stam Manasse.

9 Onderhoudt dan, gedachtig aan wat God gedaan heeft, de wetten van het verbond, dat God nu met u sluit, opdat gij voorspoedig moogt zijn in alles wat gij doet.

10 Allen staat gij hier nu voor het aangezicht van de HERE, uw God, om het verbond te vernieuwen: uw aanvoerders, uw stamhoofden, uw oudsten en uw opzieners en
11 gij zelf als volk: alle mannen van Israël met uw kinderen,

uw vrouwen, en ook de vreemdelingen, die zich bij u aangesloten hebben, zij die als houthakkers en waterputters
12 geduld worden. Allen staat gij hier nu voor het aangezicht Gods om toe te treden tot het verbond van de HERE, uw God. Het is een eedverbond, door de HERE, uw God, heden met u gesloten, en bekrachtigd door de vloek, die gij, voor het geval van overtreding, over u zelf uitgesproken hebt. Hij bevestigt daarmee, dat gij Zijn volk zijt en Hij uw God is, zoals Hij u toegezegd heeft en ook aan uw vade-
14 ren, Abraham, Isaäk en Jakob, gezworen heeft. En niet met
15 u alleen sluit ik dit eedverbond! Evengoed als ik het sluit met ieder, die zich hier bij ons bevindt en heden met ons staat voor het aangezicht van de HERE, onze God — evengoed sluit ik het met ieder die nu wel niet bij ons is, maar later tot dit verbond zal behoren, zoals uw nakomelingen.
16 Gij moet ten zeerste verblijd zijn over dit verbond, dat de HERE met u sluit, en ten zeerste bereid zijn het getrouw te onderhouden, want hoe ver steekt de dienst van de HERE, uw God, uit boven de gruwelijke afgoderij der heidenen, die gij gezien hebt tijdens uw verblijf in Egypte en op de tocht door de landen, waar gij doorgetrokken zijt!
17 Zelf hebt gij die gruwelijke afgoderij gezien, beelden van
18 hout en steen, van zilver en goud, die zij aanbidden. Maar als gij nu met de HERE, uw God, staat in dit verbond, laat er dan ook onder u geen man of vrouw, geen geslacht of stam zijn, die het hart van de HERE, onze God, afwendt, om toch de goden van deze volken te gaan dienen en zich aan die gruwelijke afgoderij schuldig te maken. Want wie dit doet, zou een wortel en oorzaak zijn van gif en verderf voor hem zelf en anderen, een bron van alsem en bitterheid.
19 Maar als iemand bij het horen van de vervloekingen des verbonds zou denken: het is niet zo erg, het zal er mij wel goed om gaan al verhard ik mij tegen de verbondsvloek — in werkelijkheid brengt hij daarmede echter verdelging over alles, zowel over het besproeide als over het dorre
20 land —, dan zal de HERE die man niet willen vergeven, maar in toorn tegen hem ontbranden. Alle vervloekingen, die in dit boek opgetekend staan, zullen over die man komen, en zijn naam zal door de HERE onder de hemel uit-
21 gewist worden. De HERE zal hem uit de stammen Israëls

wegnemen, om hem te verderven, overeenkomstig alle vervloekingen van het verbond, dat in dit wetboek beschreven is.
22 Wanneer gij het verbond overtreedt en de vervloekingen van het verbond over u komen, dan zegt het geslacht dat het aanschouwt, uw zonen na u en ook de vreemdelingen uit andere landen, ontsteld over de plagen en ziekten, die de HERE in het land heeft doen uitbreken —
23 want het zal alles zwavel zijn en zout en uitgebrande grond, waarin niet gezaaid kan worden en waar geen gras kan groeien noch een sprietje uitspruiten, precies als Sodom en Gomorra, Adama en Zeboïm nadat zij door de HERE in Zijn toorn en grimmigheid onderstboven gekeerd
24 waren — ja, dan zeggen alle volken: Waarom heeft de HERE zo met dit land gedaan? Wat is de reden van deze
25 geweldige brandende toorn tegen dit land? Dan zal het antwoord zijn: In dit land woonde een volk, welks God de HERE was, en die HERE had met hen een verbond opgericht. Hij had het reeds opgericht met de vaderen van dit volk, en Hij verloste het uit Egypte. Maar dit volk heeft dit verbond verlaten en is de HERE, zijn God, ontrouw
26 geworden: dit volk is andere goden gaan dienen en heeft zich neergebogen voor vreemde goden, met wie ze niets hadden te maken, en de HERE, hun God, wenste juist, dat
27 zij die niet dienen zouden! Dit is de reden waarom de toorn van hun God, de HERE, tegen hen ontbrand is, en daarom is zulk een vervloeking over dit land gekomen (dit is de
28 vervloeking, waarvan in dit boek geschreven wordt). Zo zullen de latere geslachten en volken bij de aanschouwing van het verwoeste land, welks bewoners in ballingschap zijn weggevoerd, zeggen: in toorn en grimmigheid en grote verbolgenheid over de bondsbreuk van Zijn volk heeft de HERE hen weggevoerd, ja weggeslingerd, naar een vreemd land, zoals wij het thans aanschouwen!

Luisteren naar wat God gezegd heeft. 29 : 29.

29 : 29 Laten wij dan luisteren naar wat God geopenbaard heeft: dat Hij de verbreking van het verbond streng straft.

Dat heeft Hij gezegd en daar hebben we mee te rekenen: wij en onze kinderen. En laat niemand speculeren op wat verborgen is, bijvoorbeeld door te zeggen: het zal zo erg niet zijn! [1]) Want met het verborgene hebben we niet te rekenen: de verborgen dingen zijn voor de HERE, onze God. Houd u aan wat geopenbaard is, dat wil zeggen: volbreng al wat in de wet staat.

Israëls verwerping niet het einde, 30 : 1-10.

30 : 1 Wanneer al die dingen, die ik nu genoemd heb, de zegen op gehoorzaamheid en de vloek op overtreding van het verbond, over u gekomen zullen zijn, met name de vloek, de straf van uw verstrooiing onder de volken, en gij dan te midden van al de volken, naar wier gebied de HERE, uw God, u verdreven heeft, over uw lot nadenkt en erkent dat gij gezondigd hebt, en de dreigingen Gods door uw schuld aan u vervuld zijn —

2 en wanneer gij u dan tot de HERE, uw God, bekeert en gij leert om te luisteren naar wat God zegt, zoals ik het u nu gebied —

wanneer gij dat dan eindelijk zult geleerd hebben in uw nageslacht, en gij dat dan doet in volle oprechtheid, met geheel uw hart en met geheel uw ziel, —

3 dan zal de HERE, uw God, Zich ook over u ontfermen en in uw lot een gunstige wending brengen. Hij zal u weer bijeenbrengen uit al de landen en volken, waarheen de
4 HERE, uw God, u zal verstrooid hebben. Hij, de Almachtige, kan dit doen. Hij kan u niet alleen in toorn verstrooien, maar ook in genade verzamelen, hoe ver ge ook verdreven zult zijn. Al waren uw verdrevenen aan het einde des hemels, in de verste landen, de HERE, uw God, zal ze van-
5 daar bijeenbrengen en vandaar halen en terugbrengen naar het land, dat de bezitting der vaderen was. Dan zult gij, in uw nageslacht immers hetzelfde volk van thans, dat land weer bezitten en bewonen, en God zal u weldoen en u talrijker maken dan gij voordien waart.

6 Heel die verandering in uw houding en lot zal door God bewerkt worden, en de HERE zal u een hart geven om

[1]) Zie vs 19.

te verstaan en ogen om te zien en oren om te horen [1]), Hij zal uw hart, het hart van uw nakroost, besnijden, de zondige geneigdheid daarvan wegdoen, zodat gij de HERE, uw God, oprecht liefhebt, met geheel uw hart en geheel uw ziel. Dan zult gij ook het ware leven deelachtig zijn, want zonder die innerlijke verandering blijft de dood over u heersen.

7 Uw verlossing uit de macht der vijanden, waarin ge door uw zonden geraakt zijt, zal zo groot zijn, dat de HERE die vijanden en haters, die u vervolgd hebben, zal treffen met dezelfde vervloekingen waarmede Hij u getroffen heeft.
8 Maar gij zult zijn een volk dat gehoorzaam luistert naar de stem van de HERE, zodat gij al Zijn geboden, die ik u heden voorhoud, zult volbrengen, en al de zegeningen zult genieten, die God aan degenen die Hem liefhebben, wil
9 schenken. De HERE, uw God, zal het goede u in overvloed schenken bij al het werk uwer handen, in uw kinderen, in uw kudden, in uw akkerbouw, want Hij zal weer behagen in u hebben, zoals Hij behagen had in uw vrome vaderen.
10 Maar al deze zegeningen zult gij slechts ontvangen in de weg der gehoorzaamheid, dus wanneer gij gehoorzaam luistert naar wat de HERE, uw God, zegt en gij Zijn geboden en inzettingen, die in dit wetboek geschreven staan, onderhoudt; wanneer gij u tot de HERE, uw God, bekeert met geheel uw hart en met geheel uw ziel.

De beslissende keuze. 30 : 11-20.

30 : 11 Ik kan u tot die gehoorzaamheid opwekken, want het gebod, dat ik u opleg, is niet moeilijk voor u, en het is niet
12 ver weg. Het is niet in de hemel, zodat gij zoudt moeten zeggen: Wie zal opstijgen ten hemel, het voor ons halen — dit zou trouwens toch onmogelijk zijn! Het behoeft niet uit de hemel te worden gehaald, opdat gij het zoudt kennen
13 en volbrengen. Het is geopenbaard! En het is niet ver weg geopenbaard, aan de overzijde van de zee! Ge behoeft niet

---

1) Zie 29 : 4.

bekommerd te vragen: Wie zal oversteken naar de overkant der zee, om het voor ons te halen en het ons bekend
14 te maken, opdat wij het volbrengen! Neen, dit woord is zeer dicht bij u, het is voor u te boek gesteld en gij zijt er in onderwezen. Het is dagelijks in uw mond, in uw gesprekken, ja, gij kent het van buiten: het is in uw hart. Dit heeft God zo gedaan, om u de volbrenging van Zijn wet mogelijk te maken.

15 Door u deze wet te geven, houd ik u het leven en het goede voor, want als gij deze wet onderhoudt, zult gij leven en het goede uit Gods hand ontvangen. Maar tegelijkertijd houd ik u daarmede de dood en het kwade voor, want als gij deze wet niet onderhoudt, zal alle kwaads en ten slotte de dood over u komen.

16 Wat ik u met deze wet gebied, is in de grond der zaak dit, dat gij de HERE, uw God, liefhebt en dit betoont door in Zijn wegen te wandelen en Zijn geboden en inzettingen en verordeningen te onderhouden, opdat gij leeft en talrijk wordt en gezegend wordt door de HERE, uw God, in het
17 land, dat gij in bezit gaat nemen. Maar indien uw hart zich afwendt en gij niet luistert, doch u laat verleiden om an-
18 dere goden te aanbidden en te dienen, dan kondig ik u heden aan, dat gij voorzeker te gronde zult gaan en dat gij niet lang leven zult, in het land, dat gij nu aan de overzijde van de Jordaan zult binnentrekken en in bezit nemen.

19 Zo stel ik u dus voor de keuze tussen leven en dood, tussen voortbestaan en ondergang. Ik roep daarbij de hemel en de aarde, die alle eeuwen beleven en alle generaties zien, tot getuigen tegen u, dat ik u gewaarschuwd heb: het leven en de dood stel ik u voor, de zegen èn de vloek!

Kies dan!

Doe de beslissende keus, en kies voor het leven en het goede! Gij en uw nageslacht!

20 Heb de HERE, uw God, lief, luister naar Zijn woord, hang Hem aan met getrouwheid. Dat is de weg waarin gij het leven zult verkrijgen; dat is de waarborg om langdurig te wonen in het land, dat de HERE, uw God, aan uw vaderen, Abraham, Isaäk en Jakob, gezworen heeft hun te zullen geven.

Mozes' laatste beschikkingen. 31 : 1-13.

31 : 1 Mozes achtte toen de tijd gekomen, de volgende beschikkingen aan het volk mee te delen:

a. *Betreffende zijn opvolging.* 31 : 2-8.

31 : 2 Mozes zeide tot het gehele volk:
Ik ben nu honderd en twintig jaar oud, ik zal niet lang meer bij u kunnen zijn om voor u uit te gaan en in te gaan en uw leidsman te zijn. Ik weet dit, omdat de HERE dit mij geopenbaard heeft; Hij heeft mij gezegd: gij zult deze Jor-
3 daan niet over trekken. Maar dit betekent niet, dat gij zonder leidsman zult zijn! Want in de eerste plaats is God uw leidsman. De HERE, uw God, zal voor u uit gaan en de Jordaan over trekken, en Hij Zelf zal die volken aan de overzijde van de Jordaan vóór u uit verdrijven en verdelgen, zodat gij hun land in bezit kunt nemen. En voorts zal Jozua uw nieuwe leidsman zijn, en hij zal voor u uit gaan en de Jordaan over trekken, zoals de HERE geboden heeft.
4 En de HERE Zelf zal met die volken aan de overzijde van de Jordaan en met hun land doen zoals Hij gedaan heeft met Sihon en Og, de koningen der Amorieten, die Hij ver-
5 delgd heeft. De HERE zal hen aan u overleveren en gij zult hen vernietigen, overeenkomstig het gebod, dat ik u gege-
6 ven heb. Daarom behoeft gij voor die volken niet te vrezen of te sidderen. Weest sterk en moedig, want de HERE, uw God, Zelf gaat met u; Hij zal u niet in de steek laten!
7 Toen riep Mozes Jozua en zeide tot hem in tegenwoordigheid van geheel Israël:
Wees sterk en moedig, want gij zult met dit volk komen in het land waarvan de HERE hun vaderen gezworen heeft, dat Hij het hun geven zou. Gij zult het hen doen
8 beërven. Want de HERE Zelf zal vóór u uit trekken. Hij Zelf zal met u zijn. Hij zal u niet begeven en u niet verlaten. Vrees niet en word niet verschrikt.

b. *Betreffende geregelde wetsafkondiging.* 31 : 9-13.

31 : 9 Nadat Mozes de wet, die hij aan het volk opgelegd had, ook te boek had gesteld, stelde hij haar ter hand aan de priesters en aan de Levieten, de dragers van de ark van het

10 verbond des HEREN, en aan de oudsten van Israël,
met de opdracht, telkens om de zeven jaar deze wet
opnieuw af te kondigen ten aanhoren van geheel Israël.
Als tijdstip voor deze wetsafkondiging bepaalde Mozes het
jaar der kwijtschelding [1]), dat immers ook om de zeven
jaar in acht moest genomen worden, en wel gedurende het
11 Loofhuttenfeest van dat jaar, wanneer geheel Israël zou
opgaan om te verschijnen voor het aangezicht van de HERE,
12 bij het centrale heiligdom. Roept dan, zo zeide Mozes tot de
priesters en de oudsten, roept dan het volk tezamen, man-
nen, vrouwen en kinderen, ook de vreemdeling, die onder
u verkeert, opdat ze het allen horen en ze leren mogen de
HERE, uw God, te vrezen en al wat in de wet staat nauw-
13 keurig te onderhouden. Vooral voor uw kinderen zal dit
nodig zijn, want zij kennen nog niet de wet, zoals gij die
kent door mijn afkondiging. Ook zij moeten de wet horen,
ook zij dienen te leren hoe zij de HERE, uw God, moeten
vrezen.

Volvoer dan deze opdracht telkens om de zeven jaar,
al de tijd van uw volksbestaan in het land, dat gij na het
overtrekken van de Jordaan in bezit zult nemen.

Aankondiging van Israëls afval van God. 31 : 14-30.

31 : 14 De HERE nu zeide tot Mozes:

Zie, de tijd nadert, dat gij sterven zult. Roep dan uw
opvolger Jozua, en ga met hem staan in de tent der samen-
komst, opdat Ik hem bevelen kan geven in verband met
zijn toekomstige taak.

Toen riep Mozes Jozua, en samen gingen zij in de tent
15 der samenkomst staan. Toen verscheen de HERE aan hen
in de tent, en de wolkkolom, waarin Hij nedergedaald was,
stond aan de ingang van de tabernakel.

16 De HERE nu zeide tot Mozes:

Zie, gij zult sterven en bij uw vaderen te ruste gaan. Ik
zal u nu voorzeggen, wat met dit volk geschieden zal na uw
dood. Dit volk zal Mij verlaten, zoals een ontrouwe vrouw
haar man verlaat, en de vreemde goden nalopen van het

---

[1]) Zie 15 : 1-11.

land waar het naar toe gaat. Het verbond, dat Ik met hen
17 gesloten heb, zullen zij verbreken. Maar dan zal Mijn toorn
tegen hen ontbranden. Omdat zij Mij verlaten, zal Ik hen
verlaten, omdat zij Mijn verbond breken, zal Ik Mijn aan-
gezicht voor hen verbergen en Mijn gunst aan hen onttrek-
ken. Dan zullen zij der verslinding ten prooi worden, en
vele rampen en noden zullen hen treffen. In die nood zul-
len zij beseffen, dat Ik hen verlaten heb, en zeggen: Heb-
ben die rampen ons niet daarom getroffen, omdat onze
God niet in ons midden is? Maar zij zullen zich niet van
harte bekeren en erkennen, dat zij het zijn, die Mij ver-
18 laten hebben en niet tot Mij terugkeren. Daarom zal Ik
Mijn aangezicht van hen blijven verbergen en Mijn gunst
geheel intrekken, om al het kwaad, dat zij gedaan hebben,
vooral omdat zij andere goden zijn gaan dienen.

19 Nu dan, beschrijf dit in een lied, waartoe Ik u zal in-
spireren, en schrijf dat lied op, en zorg dat de Israëlieten
het leren, zodat ze het kunnen opzeggen. Leg dit lied hun
op de lippen, opdat dat lied Mijn getuige zij tegen hen!

20 Want zo zal het met hen gaan: Ik zal hen brengen
naar het land, dat Ik hun vaderen onder ede beloofd heb,
een land, vloeiende van melk en honig. Zij zullen het daar
goed hebben, en leven in overvloed van zegeningen, maar
zich wenden tot andere goden en die dienen. Mij echter
21 zullen zij versmaden en Mijn verbond breken. Dan komen
de straffen, de rampen en benauwdheden, maar dan zal dit
lied, dat van geslacht tot geslacht overgeleverd wordt,
tegen hen getuigen, en verkondigen, dat die rampen hun
eigen schuld zijn, vanwege hun snode en ondankbare on-
trouw tegen Mij.

Ik voorzeg u dit, Mozes en Jozua, want Ik ken de ge-
zindheid van hun hart, zoals die nu vandaag al is; en nu
zijn ze nog niet eens in het land, dat Ik hun onder ede be-
loofd heb!

22 Mozes heeft toen dit lied gemaakt en opgeschreven,
en het Israël geleerd.

23 Tot Jozua, de zoon van Nun, Mozes' opvolger, gaf de
HERE het volgende bemoedigende bevel in verband met
zijn toekomstige taak:

Wees flink en moedig, want de uitslag van uw werk is niet onzeker: gij zult de Israëlieten brengen in het land, dat Ik hun onder ede beloofd heb. Ik zal met u zijn!

24 Toen Mozes gereed was met de woorden der door hem
25 afgekondigde wet te boek te stellen, gebood hij de Levieten, de dragers van de ark van het verbond van de HERE, zeggende:
26 Neemt dit wetboek en legt het naast de ark van het verbond van de HERE, uw God, waarin de tafelen met de Tien Woorden liggen, opdat het daar tot een getuige tegen u zij. Want deze wet zal het volk aanklagen bij God zo dik-
27 wijls als het zondigt. Want ik weet hoe weerspannig en hardnekkig gij zijt. Wanneer gij, terwijl ik thans nog levend bij u ben, reeds weerspannig waart tegen de HERE, hoe zoudt gij het dan niet zijn na mijn dood?
28 En nu voorts — roept bij elkaar alle oudsten van uw stammen en alle opzieners des volks, en laat ze hier bij mij komen. Dan zal ik te hunnen aanhoren het lied uitspreken, dat de HERE mij opgedragen heeft te maken, het lied, waarin ik de hemel en de aarde tegen hen tot getuigen zal
29 aanroepen. Want ik weet, dat gij het na mijn dood geheel verderven zult en dat gij zult afwijken van de weg, die ik u geboden heb. En dan zal het onheil over u komen, omdat gij doet wat kwaad is in de ogen des HEREN en Hem krenkt door afgoden te dienen, die gij met uw eigen handen maakt.

30 Toen dan het volk bijeengeroepen was, heeft Mozes het lied, dat de HERE hem opgedragen had te maken, ten aanhoren van de gehele gemeente van Israël uitgesproken, van begin tot eind.

IV. HET LIED VAN MOZES. 32 : 1-52.

Het lied van Mozes. 32 : 1-43.

32 : 1 Leent het oor, gij hemelen,
want ik zal spreken;
gij aarde, luister
naar de woorden van mijn mond!
Gij zijt de getuigen van alle eeuwen [1]),
de aanschouwers van al wat geschiedt.
Mijn woorden zijn van hoog gewicht.

2 Mijn wijsheid druipe als regen,
mijn rede druppel' als dauw,
mijn lessen verkwikken het volk
als regenbuien op het gras,
als regenstromen op het kruid!

3 Ik zal de naam des HEREN uitroepen,
verkondigen Zijn grootheid.

Geeft ere Isrels God
en prijst Zijn grootheid!

4 Hij is de Rots, onwankelbaar en vast;
Zijn werken zijn volkomen
en al Zijn wegen recht.
De God van ongekrenkte trouw,
Die geeft wat Hij belooft.
Wie op Hem hoopt
wordt niet beschaamd.
Hij is waarachtig en rechtvaardig.

---

1) Zie 4 : 26.

5 Verderf'lijk hebben tegen Hem gehandeld
Zijn kind'ren, die ontaarden!
Verworp'nen zijn zij
en „niet-zonen",
een schandvlek,
een verkeerd en vals geslacht!

6 Vergeldt gij zo des HEREN goedheid,
gij dwaas en onwijs, zondig volk?!
Riep Hij u niet in 't aanzijn?
Is Hij uw Vader niet?
uw Schepper,
Die u maakt' en toebereidde
om Hèm een volk te zijn?

7 Denk aan de dagen van weleer,
de jaren van de voorgeslachten.
Vraag toch uw vader
of de oudsten van uw stam,
opdat zij u vertellen
waar gij niet meer van weet.

8 Toen d'Allerhoogste in de gang
der vroege eeuwen
aan mensen landen toewees,
toen Hij de volken leidde
elk naar zijn eigen erfdeel,
waart gij het hoofddoel van Zijn zorgen
en stelde Hij de grenzen zo
dat voor Zijn Israël woning was.
9 Om u bewoog zich Zijn bemoeienis,
want Isrel is des HEREN erfdeel
en Jakob Zijn bijzondere bezitting.

10 Hij vond hem in een land van steppen,
hulploos zwervend in een vreeslijke woestijn
waar het gedierte huilde.
Maar Hij beschermde hem,
sloeg hem gedurig gade,
bewaard' hem als de appel van Zijn oog.

11 Zoals een adelaar zijn jongen opwekt om te vliegen,
rondom hen wakend zweeft —
zo breidde God Zijn vleugels uit
om Isrel op te nemen en te dragen op Zijn vlerken.
12 Door niemand werd het zwakke volk geholpen
dan door de HERE, Die het leidde,
door Hem alleen.
Geen and'ren god heeft Isrel iets te danken.
13 Hij deed het glorierijk betreden
het land, de vaderen beloofd.
Hij voedde het met d'opbrengst van het veld,
met honig uit de kloven van de rotsen
waar wilde bijen nestelden,
met olie van olijven,
welks wortels door 't gesteente boren.
14 Zij aten boter van hun koeien
en dronken schapenmelk.
Zij slachtten vette lammeren
en rammen, bokken, Basans keur.
Zijn brood was van de vetste tarwe,
en druivenbloed dronkt gij,
de rode schuimende wijn!

15 En Jeschurun werd vet!
Sterk, welgedaan en trots,
verhief hij zich, sloeg achteruit,
verwierp zijn God, Die hem gemaakt had.
De Rots van Wien zijn heil afkomstig was,
verachtte hij, koos zelf zijn goden,
16 en krenkte God met gruw'lijke afgoderij.
Zij tergden Hem, zodat Zijn toorn ontbrandde
in grimmig ijvervuur.
17 Zij offerden aan boze geesten,
aan goden, die geen goden zijn.
aan wie zij niets te danken hadden,
die zij van ouds niet kenden,
maar als iets nieuws hun zinnen boeiden.
Aan wie de vaderen geen eerbetoon
bewezen hadden.
18 O Jeschurun, gij die rechtschapen kind moest zijn,

gij hebt uw Rots vergeten,
uw God, Die als een vader u verwekt heeft
en als een moeder u het aanzijn gaf.

19 De HERE zag dit en verwierp hen....
hen, die Zijn zonen en Zijn docht'ren zouden zijn!
20 Gekrenkt trok Hij Zijn vaderhand terug,
weerhield Zijn gunstbetoning.
Hij zei: Ik laat hen over aan hun lot
en zonder helpen zal Ik toezien bij hun ondergang.
Want Jeschurun is een verkeerd geslacht
van trouweloos ontaarde kinderen.
21 Zij hebben met aanbidding van niet-goden
Mijn jaloezie geprikkeld,
en met hun ijdele gedoe
Mij diep gegriefd —
Ik zal hen grieven met de bitterheid
van overwonnen volk te zijn
en overheerst door een niet-natie [1]),
door in hun oog verachtelijke heidenen.
Ik zal hen treffen in hun eigenwaan.
22 Mijn toorngloed brandt als vuur.
Dit brandt tot in de diepten van de hel,
verterend veld en akker en hun vruchten,
verzengend berg en dal.
23 Ik stapel op hen ramp na ramp,
schiet al Mijn pijlen op hen af:
24 Honger en dorst, koorts, ziekten tot de dood,
de tanden van de wilde dieren,
de giftong van de slang —
zal d'uitgemergelden bedreigen.
25 Vijanden doden wie in 't veld is —
wie schuilt in huis
besterft het van ontzetting.
Ik spaar noch jongeling noch jonkvrouw
noch zuigeling noch grijsaard.

26 En toch....
al zou Ik om de grootheid van hun zonden

---

1) Zie 4 : 8.

en in de woede van Mijn toorn
in staat zijn Isrel weg te blazen,
zodat zij uit de mensheid gans verdwenen waren —
27 Ik vrees de hoon der vijanden,
die Ik gebruikte om hen te straffen!
Die zullen niet beseffen
hun dienstbaarheid aan Mij,
maar in verwatenheid gaan pochen.
Zij zullen zeggen: Dit is ònze macht,
dat Isrel daar gebroken ligt.
Die zeggen niet ootmoedig:
Dit deed de HERE, Isrels God!
28 Want dit verstaan zij niet.
Zij kennen Mij niet, noch Mijn wegen,
zij hebben geen begrip of inzicht,
die zondig-dwaze heidenen!
29 Indien zij inzicht hadden,
dan zouden zij verstaan,
dat Mijn gericht hen zelf ook dreigt;
dan zouden z'op hun einde letten.

30 Maar zij verstaan niet, dat het Mijn gericht is,
dat over Isrel gaat.
Hoe zou het anders moog'lijk zijn,
dat maar één vijand duizend Israëlieten,
dat twee soldaten wel tienduizend van Mijn volk
verschrikt doen vluchten!?
Dit is alleen geschied
omdat hun Rots hen heeft verkocht,
omdat de HERE hen heeft prijsgegeven.
31 Laat niet de vijand denken:
Hùn rotssteen is zo machtig!
Hun rots is niet als onze Rots.
Dit moet erkennen elke koning
die ons vijandig was.

32 Waarop zou Isrels vijand zich verheffen?
Een gruwel zijn ze in Mijn ogen!
Hun wijnstok stamt uit Sodoms wijnstok,
spruit uit de wijngaards van Gomorra.

Hun levenswijs is diep verdorven,
hun daden zijn als gift'ge druiven,
hun handelingen bitt're trossen.

33 De vruchten van hun volksbestaan
zijn addergif.
Hun wijn is wreed venijn.

34 Ik weet dit en onthoud dit.
Verzegeld in Mijn schatkamers, bewaar Ik het
tot komt de dag van wrake.
35 Want Ik zal wreken en vergelden
al hun ongerechtigheden.
Hun voet zal wankelen
wanneer die dag genaakt.
Hij is nabij, die dag der wrake.
Snel komt nabij wat over hen beschikt is.
36 En hun gericht is de verlossing van Mijn volk.
'k Doe recht en Ik ontferm Mij
over Mijn knechten, Mijn verbondsvolk!
Wanneer Hij ziet, dat z'onder het geweld des vijands
bezwijken —
vergaan, van hoog tot laag —
37 dan zal Hij zeggen:
Waar zijn hun goden nu?
de rots waarbij Mijn kind'ren schuilden?
Wat werd er van Mijn volk,
dat dezen goden
38 't vet van zijn slachtofferen gaf,
de wijn bood van zijn plengoffers?
Wat kunnen deze goden?
Laat hen nu opstaan tot uw redding, o Israël,
dat gij bescherming vindt!

39 O Jeschurun, erkent gij nu,
dat Ik, slechts Ik het ben,
die dienst en ere waard is?
Daar is geen God, behalve Mij!
Ik dood en doe herleven,
Ik ben het Die verbrijzel

en genees,
en niemand is er die uit Mijn macht redt.

40 Voorwaar, Ik hef Mijn hand ten hemel
en zweer: Zo waar Ik leef in eeuwigheid:
41 wanneer 'k Mijn zwaard,
dat als de bliksem flikkert,
wet ten gericht,
Mijn hand grijpt naar het wapen des gerichts, —
dan zal Ik als een krijgsman
Mij wreken op Mijn tegenstanders,
vergelding brengen over wie Mij haten.

42 Mijn dood'lijk zwaard verslindt hun vlees,
hun haar'ge koppen, sterk en trots;
Mijn pijlen worden dronken van het bloed
van de verslagenen en de gevangenen.

43 Juicht, volken, die dit ziet!
Juicht om het volk des HEREN.
Hij wreekt hun bloed, hun tranen en hun lijden.
Hij wreekt het aan Zijn tegenstanders, —
verzoent Zijn land en volk!

Slotvermaning bij het lied van Mozes. 32 : 44-47.

32 : 44 Zo heeft Mozes dan dit lied uitgesproken ten aanhoren
van heel het volk, en Hosea of Jozua, de zoon van Nun,
45 zijn opvolger, stond bij hem. En toen hij gereed was, voegde
hij er een ernstige vermaning aan toe en zeide:
46 Neem nu toch ter harte alles wat ik u heden ter waar-
schuwing voorhoud. Neem het ter harte voor u zelf, maar
ook met het oog op uw kinderen, zodat gij hen ook op het
hart bindt al de woorden der wet nauwkeurig te onder-
47 houden. Want dit is voor u van levensbelang. Dit is niet zo
maar een woord zonder betekenis, dat ge wel weer vergeten
kunt. Neen, dit is uw leven! Als gij doet naar dit woord,
zult gij lang leven in het land, dat gij, nadat gij de Jordaan
overgetrokken zijt, in bezit nemen zult.

Mozes' lied het einde van zijn levenstaak. 32 : 48-52.

32 : 48 Op diezelfde dag, waarop Mozes dit lied heeft uitgesproken, zeide de HERE tot hem:
49 Klim op dit gebergte hier, het Abarimgebergte. Bestijg de top Nebo, die in het land Moab ligt, tegenover Jericho. Wanneer gij dan vanaf die bergtop het land Kanaän, dat Ik de Israëlieten in bezit zal geven, in ogen-
50 schouw genomen zult hebben, dan zult ge sterven, op die zelfde bergtop, en tot uw voorgeslacht vergaderd worden. Zo is ook uw broeder Aäron gestorven, op de berg Hor, en
51 tot zijn voorgeslacht vergaderd. Enerlei lot wedervaart u beiden, omdat gij ontrouw jegens Mij geweest zijt te midden van de Israëlieten, bij de wateren van Meriba bij Kades in de woestijn Zin. Ten aanschouwen van al het volk hebt gij
52 Mijn eer niet hoog gehouden en Mij niet geheiligd. Daarom moogt gij het land, dat Ik de Israëlieten geef, wel vóór u zien liggen, maar gij moogt daar niet binnengaan!

V. DE ZEGEN VAN MOZES. 33 : 1-29.

Opschrift. 33 : 1, 2a.

33 : 1 Dit is de zegen, waarmede Mozes, de man Gods, de Israëlieten gezegend heeft voor hij stierf [1]).

2a Mozes dan sprak aldus:

De lofzang aan het begin der zegenspreuken. 33 : 2b-5.

2b De HERE is verschenen
den volken Israëls ter hulpe.
Hij is gekomen van Sinaï,
Zijn heilige woonplaats.
Hij is opgegaan over Seïr
in majesteit en heerlijkheid,
in lichtglans verschenen
van Parans gebergte
naar het land Zijns volks.
Hij is gekomen met tienduizenden
der legerscharen rondom Zijn troon.
Zijn volken zagen aan Zijn rechterhand
een brandend vuur. . . .

3 Ja, Hij heeft Zijn volksstammen lief.
De heiligen Zijns volks
beschut Hij in Zijn hand.
Zij legeren zich vol vertrouwen aan Zijn voeten
en trekken op als Hij 't beveelt.

4 Door Mozes gaf Hij ons Zijn wet ten leven,
een rijk bezit voor Jakobs volk.

---

1) Hiertoe behoren niet alleen de eigenlijke zegenspreuken over de stammen — behalve Simeon, die niet wordt genoemd; deze stam zou volgens Gen. 49 : 7 onder Israël verstrooid worden en verkreeg blijkens Joz. 19 : 2-9 slechts enkele steden in het gebied van Juda —, maar ook een lofzang op de heilswerken des HEREN. Deze lofzang staat gedeeltelijk aan het begin, gedeeltelijk aan het einde der zegenspreuken.

5 Toen werd God Koning
in Jeschurun, Zijn volk,
toen de hoofden samenkwamen
bij Horebs wetgeving
en al de stammen haar aanvaardden.

De zegenspreuk over Ruben. 33 : 6.

33 : 6 Dat Ruben leve, niet verkwijne,
zijn mannental bestendig blijve!

De zegenspreuk over Juda. 33 : 7.

33 : 7 Juda is in nood en roept tot U!
Hoor, HERE, naar zijn stem.
Verenig hem met Isrels stammen.
Zijn strijd is hun ten baat.
Sterk Gij zijn handen,
wees hem een hulp tegen zijn tegenstanders.

De zegenspreuk over Levi. 33 : 8-11.

33 : 8 Dit is Uw gunstgenoot,
de man, wien Gij Tummim en Urim,
Uw heilige orakel,
hebt toevertrouwd.
Gij hebt, in Mozes en Aäron,
hem op de proef gesteld bij Massa,
met hem getwist bij Meriba
vanwege Isrels zonden.
9 Hij dient in 't heilig ambt U zonder zelfzucht,
ziet vader aan noch moeder;
zijn broeders kent hij niet,
zijn kinderen ontziet hij niet.
Hij vraagt alleen naar U
en ziet en kent slechts U
en 't recht hem opgedragen.
Hij onderhoudt Uw woord,
bewaart trouw Uw verbond.
10 Zij leren 't volk van Jakob Uw verordeningen
en Israël Uw wet.

Hun handen steken 't reukwerk aan,
dat voor U lieflijk geurt.
Zij leggen de brandoffers op Uw altaar
in dagelijkse dienst.
11 Zegen hun kracht in Uwen dienst besteed;
zie, HERE, welgevallig aan
al wat hun handen doen.
Sla neer al wie hem tegenstaat;
verbreek de lendenen van wie hem haten,
zodat zij niet weer opstaan.

De zegenspreuk over Benjamin. 33 : 12.

33 : 12 Hij is de beminde des HEREN,
die veilig bij Hem woont.
Zijn God beschermt hem steeds,
want Hij heeft Zelf Zijn woonplaats
op de hellingen van zijn bergen.

De zegenspreuk over Jozef. 33 : 13-17.

33 : 13 Zijn land zij door de HERE rijk gezegend
met water uit de hemel
en water uit de afgrond.
Met regen en met dauw,
des hemels kostelijkste gaven.
Met bronnen en fonteinen
vanuit de watervloed beneden.
14 Met vruchten en gewassen,
gekoesterd in de zonnestralen,
de kostelijke gaven
van ieder jaargetij.
15 Met het uitnemendste,
dat groeit op de aloude bergen;
met het voortreffelijkste,
dat uitspruit op de eeuwenoude heuvelen.
16 Met de producten van de akker
en al wat op de velden groeit.
Ja, met het welbehagen van de HERE,
Die in de braamstruik tegenwoordig was

en daar met Mozes van verlossing sprak.
Dit alles dale neer op Jozefs hoofd,
de uitverkorene van al zijns vaders zonen.
17 Zijn eerstgeborene is Efraïm,
sterk als een stier.
Zijn horens zijn als horens van een woudos,
waarmede hij zijn vijanden verplettert,
van hoever ook gekomen!
Dit is Jozef: Efraïms tienduizenden,
Manasse's duizenden.

De zegenspreuk over Zebulon en Issaschar. 33 : 18, 19.

33 : 18 Vol vreugde zal uw leven zijn,
hetzij gij, Zebulon, trekt over land en zee,
hetzij gij, Issaschar, zit in uw tenten.
19 Zij roepen naar de berg, waar zij hun altaar hebben.
de stammen op
tot vreugd'- en offermalen
in zuiv're dienst des HEREN.
Want rijk'lijk worden zij gevoed
met weelde, die de schepen brengen
van overzee,
of voortspruit uit kunstvaardigheid
van hen, die 't strand bewonen
en schittering en kleur te voorschijn toov'ren [1]).

De zegenspreuk over Gad. 33 : 20, 21.

33 : 20 Geprezen zij de HERE,
Die Gad een plaats en ruimte heeft beschikt,
zodat zijn vijanden hem niet verdringen.
Hij is heldhaftig.
Hij vecht en rooft als een leeuwin,
verbreekt zijns vijands macht.
21 Hij neemt het beste van de buit,
zoals aanvoerders doen.
Hij voegde zich bij Isrels hoofden

[1]) De zegenspreuk zinspeelt op de Fenicische glas- en purperbereiding in de onmiddellijke nabijheid van deze stammen.

om saam met Isrels stammen
het land der vaad'ren in bezit te nemen
en over de verdorven Kanaäniet
te brengen het gericht des HEREN.

De zegenspreuk over Dan. 33 : 22.

33 : 22 Zoals een leeuwenwelp uit Basan
springt Dan te voorschijn,
heldhaftig en roofzuchtig.

De zegenspreuk over Naftali. 33 : 23.

33 : 23 De zegen en het welbehagen van de HERE
zijn rijkelijk het deel van Naftali.
Hij neemt het meer van Kinnereth [1])
in zijn bezit
en breidt zich zuidwaarts uit.

De zegenspreuk over Aser. 33 : 24, 25.

33 : 24 Gezegend zij hij onder Jakobs zonen,
onder zijn broederen een begenadigde!
Hij doopt zijn voet in de olijvenolie,
de rijkdom van zijn stamgebied.
25 Zijn steden zijn versterkt
met ijzeren en koop'ren grendels.
Geen vijand stoor' uw rust
zolang uw dagen duren.

De lofzang aan het eind der zegenspreuken. 33 : 26-29.

33 : 26 Geen is gelijk de God van Jeschurun,
Die hem ter hulpe kwam.
Hij rijdt langs de hemel,
Hij rijdt in majesteit over de wolken
om Zijn volk te helpen.
27 De eeuw'ge God is voor Zijn volk
een woning en een schuilplaats.
Hij draagt het in Zijn eeuw'ge armen.

---

[1]) Zie noot bij 3 : 17.

28 Hij heeft de vijand voor hem uit gejaagd,
Zijn krijgsroep was: „Verdelg!"
Zo woonde Isrel veilig in zijn land
en de nakomelingschap van Jakob,
die zich verspreidt als water uit een bron,
bleef ongestoord gevestigd in een land
van koren en van most —
zijn hemel sprenkelt dauw!
29 O Israël! Welzalig volk!
Wie is aan u gelijk?
Een volk, dat deelt in 's HEREN heil!
Uw HERE is uw schild, uw hulp!
Uw zwaard, waaraan g'uw hoogheid dankt!
Uw vijanden moeten zich aan u onderwerpen
en gij gaat zegevierend over hunne hoogten.

VI. DE DOOD VAN MOZES. 34 : 1-12.

34 : 1 Toen beklom Mozes, volgens het bevel des HEREN [1]),
vanuit de velden van Moab, de Nebo, de hoogste top van het
Pisgagebergte. Vanaf deze bergtop, die tegenover Jericho
ligt, aan de andere kant van de Jordaan, liet de HERE hem
2 heel het beloofde land zien. Hij toonde hem Gilead, het
gehele Oost-Jordaanland, tot Laïs, het latere Dan toe. Hij
toonde hem vervolgens het gehele West-Jordaanland, heel
Naftali, dit is Galilea, en het land van Efraïm en Manasse,
dit is het middenstuk van West-Jordaanland, en het gehele
Juda tot aan de westelijke zee, dit is de Middellandse Zee.
3 Voorts nog het Zuiderland of de Negeb, het steppengebied
ten Zuiden van Juda, en de Jordaanstreek, het zuidelijk
deel van het Jordaandal met de Dode Zee. Verder het dal
van Jericho, de Palmstad, en nog verder zuidelijker het
gebied tot Zoar , ten Zuiden van de Dode Zee. De HERE
liet hem dit alles zien, zodat hij het beter kon zien dan met
het gewoon menselijk oog mogelijk was [2]).
4 En de HERE zeide tot Mozes:
Dit is het land, dat Ik Abraham, Isaäk en Jakob onder
ede beloofd heb, toen Ik zeide: aan uw nageslacht zal Ik
het geven. Ik heb het u nu met eigen ogen laten zien, tot
verzachting van uw straf, maar in dat land komen zult ge
niet, omdat gij gezondigd hebt bij de wateren van Meriba.
5 Daarop stierf Mozes aldaar in een dal bij de Nebo, niet
in Kanaän, maar, naar des HEREN woord, in het land van
6 Moab. En de HERE Zelf begroef hem in dat dal, in het land
van Moab, tegenover Beth-Peor, en nooit heeft iemand ge-
weten waar zijn graf was, zodat over zijn wondervol sterven
steeds een geheimzinnige sluier bleef hangen [3]).

---

1) 32 : 48-51.
2) Want vanaf de Nebo zijn grote stukken van Kanaän zichtbaar.
3) Vergel. Matth. 17 : 3; Judas 9.

7 Mozes was honderd twintig jaar oud, toen hij stierf,
en de HERE had hem in zijn moeitevol leven altijd bijzon-
der gesterkt, zodat hij nog goed kon zien en zijn lichaams-
8 krachten nog onverzwakt waren. En de Israëlieten rouw-
den over Mozes een volledige rouwtijd van dertig dagen,
evenals zij over Aäron gedaan hadden.
9 Jozua nu, de zoon van Nun, Mozes' opvolger, was vol
van de Geest der wijsheid, want de Geest des HEREN
woonde in hem, en Mozes had hem met oplegging der
handen als zijn opvolger aangewezen. Daarom was Israël
ook gewillig naar Jozua te luisteren en het deed zoals de
HERE Mozes bevolen had.
10 Mozes nu was de grootste van alle profeten van het
Oude Testament en er is geen profeet opgestaan gelijk hij,
want de HERE kende hem in persoonlijke omgang en sprak
met hem vertrouwelijk, gelijk een man met zijn vriend
11 spreekt. Dit blijkt ook uit al de tekenen en wonderen, die
de HERE hem heeft laten doen in het land Egypte aan
12 Farao en aan al zijn hovelingen en aan heel het land, en uit
al de machtige schrikwekkende dingen, die hij gedaan heeft
ten aanschouwen van zijn eigen volk Israël, ter betoning
van Gods macht.

INHOUD.

Ter inleiding 5

I. EERSTE REDEVOERING VAN MOZES. 1 : 1—4 : 43. 7

Opschrift bij de eerste redevoering en het gehele boek. 1 : 1-5. 7
Bevel tot de opmars. 1 : 6-8. 8
Aanstelling van rechters. 1 : 9-18 8
Aankomst te Kades-Barnea en uitzending van verkenners. 1 : 19-40. 9
Te laat en verkeerd berouw. 1 : 41-46. 12
Esau's bezitting door Israël ontzien. 2 : 1-8. 12
Moab en Ammon door Israël ontzien. 2 : 9-23. . . . 13
Sihon verslagen. 2 : 24-37. 15
Og verslagen. 3 : 1-11. 16
Verdeling van Oost-Jordaanland. 3 : 12-20. 17
Niet Mozes, maar Jozua zal Israël Kanaän binnenleiden. 3 : 21-29. 19
Mozes vermaant het volk, trouw Gods wet te onderhouden. 4 : 1-40. 19
Vrijsteden in Oost-Jordaanland. 4 : 41-43. 24

II. TWEEDE REDEVOERING VAN MOZES. 4 : 44—26 : 19. 25

Inleiding tot de tweede redevoering van Mozes. 4 : 44-49. 25

1. Vermanend gedeelte. 5 : 1—11 : 32. . 25
Het verbond der Tien Woorden. 5 : 1-22. 25
De andere wetten worden door bemiddeling van Mozes aan het volk overgebracht. 5 : 23-33. 28
„Gij zult de HERE, uw God, liefhebben." 6 : 1-9 . . 29
In de voorspoed van het bewonen van Kanaän mag Israël God niet vergeten. 6 : 10-19. 30

De kinderen moeten in deze wetten onderwezen worden. 6 : 20-25. 31
Israëls verhouding tot de Kanaänieten. 7 : 1-26. . . 32
De herinnering aan de woestijnreis moet Israël tot gehoorzaamheid stemmen. 8 : 1-6. 34
De zegeningen van Kanaän mogen niet tot zelfverheffing leiden. 8 : 7-20. 35
Niet om zijn gerechtigheid gaat Israël Kanaän binnen. 9 : 1-6. 36
Israëls hardnekkigheid uit de historie bewezen. 9 : 7-24. 37
Mozes' voorbede verhoord. 9 : 25—10 : 11. . . . 39
Vreest de HERE en hebt Hem lief. 10 : 12-22. . . 41
Onderhoudt de geboden, gedachtig aan des HEREN daden. 11 : 1-7. 42
Het volk zal in Kanaän rechtstreeks van God afhankelijk zijn. 11 : 8-17. 42
Nauwkeurige bewaring van Gods geboden. 11 : 18-21. 43
Een gehoorzaam Israël zal een machtig Israël zijn. 11 : 22-25. 44
Zegen en vloek. 11 : 26-32. 44

2. Wetgevend gedeelte. 12 : 1—26 : 19. . 45
Centralisering van de eredienst op één plaats. 12 : 1-28. 45
Israël moet niet het voorbeeld der Kanaänieten volgen. 12 : 29-32. 48
Verleiders tot afgoderij moeten streng gestraft worden. 13 : 1-11. 49
Strafbepaling tegen de stad, die tot afgoderij vervalt. 13 : 12-18. 50
Heidense rouwgebruiken zijn verboden. 14 : 1, 2. . . 51
Reine en onreine dieren. 14 : 3-21. 51
De tienden. 14 : 22-29. 52
Het jaar der kwijtschelding. 15 : 1-11. 53
Vrijlating van Hebreeuwse slaven. 15 : 12-18. . . . 54
De eerstelingen van het vee. 15 : 19-23. . . . 55
De drie hoge feesten. 16 : 1-17. 56
a. Het Paasfeest. 16 : 1-8. 56
b. Het Wekenfeest. 16 : 9-12. 57
c. Het Loofhuttenfeest. 16 : 13-17. 57
De rechtspraak. 16 : 18-20. 58

Geen heidense praktijken. 16 : 21, 22. 58
Geen gebrekkige offerdieren. 17 : 1. 59
Straf op afgoderij. 17 : 2-7. 59
De hoogste rechtspraak bij het centrale heiligdom. 17 : 8-13. 59
Over het koningschap. 17 : 14-20. 60
Inkomsten en rechten van priesters en Levieten. 18 : 1-8. 61
De profetie als gids voor Israëls leven. 18 : 9-22. . . 63
De vrijsteden in West-Jordaanland. 19 : 1-13. . . 65
Landroof verboden. 19 : 14. 66
Getuigenis en aanklacht. 19 : 15-21. 66
Oorlogswetten. 20 : 1-20. 67
Verzoening van een moord, waarvan de dader onbekend is. 21 : 1-9. 69
Huwelijk met een krijgsgevangen vrouw. 21 : 10-14. . 71
Het eerstgeboorterecht. 21 : 15-17. 72
De wederspannige zoon. 21 : 18-21. 72
Een gehangene moet begraven worden. 21 : 22, 23. . 72
Weggeraakt goed. 22 : 1-4. 73
Kleding en kunne. 22 : 5. 73
De broedende vogel. 22 : 6, 7. 73
De borstwering op het dak. 22 : 8. 74
Verboden om het ongelijksoortige bijeen te voegen. . 22 : 9-11. 74
Gedenkkwasten. 22 : 12. 74
Huwelijkswetten. 22 : 13-30. 74
Opneming in de gemeente des HEREN. 23 : 1-8. . . 77
Reinheid van de legerplaats. 23 : 9-14. 78
De gevluchte slaaf. 23 : 15, 16. 78
Geen gewijde ontucht. 23 : 17, 18. 78
Geen rente van de volksgenoot nemen. 23 : 19, 20. . 79
Vrijwillige geloften. 23 : 21-23. 79
Druiven eten en aren plukken. 23 : 24, 25. 79
Een gescheiden vrouw, die opnieuw gehuwd is en daarna weer vrij geworden is, mag niet meer door haar eerste man tot vrouw genomen worden. 24 : 1-4. . . 79
Vrijstellingen van een pas gehuwde man. 24 : 5. . . 80
Geen molen ten pand nemen. 24 : 6. 80
Doodstraf op mensenroof. 24 : 7. 80
Melaatsheidsvoorschriften moeten stipt nagevolgd wor-

den. 24 : 8, 9. 81
Armen mogen niet hardvochtig behandeld worden. 24 : 10-15. 81
Ieder zal om zíjn eigen ongerechtigheid sterven. 24 : 16. 81
Recht en barmhartigheid. 24 : 17-22. 81
Veertig slagen. 25 : 1-3. 82
Het dorsende rund. 25 : 4. 83
Huwelijk van een weduwe met haar mans broer. 25 : 5-10. 83
Straf op schaamteloosheid. 25 : 11, 12. 84
Zuivere maat en gewicht. 25 : 13-16. 84
Uitroeiing van Amalek. 25 : 17-19. 84
Liturgie bij de aanbieding der eerstelingen. 26 : 1-11. . 84
Liturgie bij de aanbieding der driejaarlijkse tienden. 26 : 12-15. 86
Slot van de wettenafkondiging. 26 : 16-19. 86

III. SLOTWOORDEN VAN MOZES. 27 : 1—31 : 30. . . 88
Gedenkstenen en altaar op de Ebal. 27 : 1-10. . . 88
Het uitroepen van zegen en vloek op de Gerizim en de Ebal. 27 : 11-26. 89
Mozes spreekt van zegen. 28 : 1-14. 90
Mozes spreekt van vloek. 28 : 15-68. 92
Verbondsvernieuwing. 29 : 1-28. 96
Luisteren naar wat God gezegd heeft. 29 : 29. 99
Israëls verwerping niet het einde. 30 : 1-10. 100
De beslissende keuze. 30 : 11-20. 101
Mozes' laatste beschikkingen. 31 : 1-13. 103
a. Betreffende zijn opvolging. 31 : 2-8. 103
b. Betreffende geregelde wetsafkondiging. 31 : 9-13. 103
Aankondiging van Israëls afval van God. 31 : 14-30. . 104

IV. HET LIED VAN MOZES. 32 : 1-52. 107
Het lied van Mozes. 32 : 1-43. 107
Slotvermaning bij het lied van Mozes. 32 : 44-47. . . 113
Mozes' lied het einde van zijn levenstaak. 32 : 48-52. . 114

V. DE ZEGEN VAN MOZES. 33 : 1-29. 115
Opschrift. 33 : 1, 2a. 115
De lofzang aan het begin der zegenspreuken. 33 : 2b-5. 115

De zegenspreuk over Ruben. 33 : 6. 116
De zegenspreuk over Juda. 33 : 7. 116
De zegenspreuk over Levi. 33 : 8-11. 116
De zegenspreuk over Benjamin. 33 : 12. 117
De zegenspreuk over Jozef. 33 : 13-17. 117
De zegenspreuk over Zebulon en Issaschar. 33 : 18, 19. 118
De zegenspreuk over Gad. 33 : 20, 21. 118
De zegenspreuk over Dan. 33 : 22. 119
De zegenspreuk over Naftali. 33 : 23. 119
De zegenspreuk over Aser. 33 : 24, 25. 119
De lofzang aan het eind der zegenspreuken. 33 : 26-29. 119

VI. DE DOOD VAN MOZES. 34 : 1-12. 121